.. Manache Shloka by Samartha Ramadas with Meanings ..
॥ समर्थ रामदासस्वामींचे मनाचे श्लोक अर्थासहित ॥

श्री दासानुदास कृत संस्कृत अनुवाद
मराठी मूळ मनाचे श्लोक, शब्दार्थ, श्लोकार्थ
डॉ सुन्दर हट्टंगडी कृत इंग्लिश अनुवाद ॥
॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥

Manache Shloka by Samartha Ramadas with Word/Verse Meanings and Sanskrit Manobodha

Each verse below is provided with Sanskrit text from manobodha, original Marathi, English word and verse meaning (by Sunder Hattangadi).

गणेशोऽस्ति यः षड्गुणैश्वर्ययुक्तः
तथा शारदा या चतुर्वाक्स्वरूपा ।
प्रणम्याऽथ तौ सृष्टिनिर्माणमूलं
अनन्तं हितं राममार्गं प्रवक्ष्ये ॥ १॥

गणाधीश जो ईश सर्वा गुणांचा ।
मुळारंभ आरंभ तो निर्गुणाचा ॥
नमूं शारदा मूळ चत्वार वाचा ।
गमू पंथ आनंत या राघवाचा ॥ १॥

गणाधीश = Ganesha(Chieftain of Shiva's attendants);
जो = who;
ईश = Lord;
सर्वा = all;
गुणांचा = virtues/qualities.
मुळारंभ = root beginnninning;
आरंभ = start;
तो = he;
निर्गुणाचा = attributeless Reality.
नमूं = bow in reverence;
शारदा = Sarasvati;
मूळ = basis;
चत्वार = fourfold;

वाचा = speech (parA, pashyanti, madhyamA, vaikharI);
गमू = follow;
पंथ = way;
आनंत = endless;
या = this;
राघवाचा = Rama's(Raghu's descendant).

Ganesha, the Lord of all virtues,
In whom takes origin the transcendant Truth,
And Sharada, mother of Speech, to them we bow in reverence,
To begin the endless way of Rama.(i.e. to remember Him unceasingly).. 1..

मनो रामभक्तेः पथा यास्यसि त्वं
तदा श्रीहरिं प्राप्स्यसे तं स्वभावात् ।
जनैर्निन्दितं यत् त्वया तन्न कार्यं
नरैः श्लाघितं कर्म यत्नेन सेव्यम् ॥ २॥

मना सज्जना भक्तिपंथेंचि जावें ।
तरी श्रीहरी पाविजेतों स्वभावें ॥
जनीं निंद्य तें सर्व सोडून द्यावें ।
जनीं वंद्य तें सर्व भावें करावें ॥ २॥

मना = oh, Mind!;
सज्जना = truth-bound;
भक्तिपंथेंचि = way of devotion;
जावें = should go.
तरी = then;
श्रीहरी = an epithet of the Lord;
पाविजेतो = blesses;
स्वभावें = by His nature.
जनीं = among people;
निंद्य = calumniating;
ते = that;
सर्व = all;
सोडून द्यावें = give up.
जनीं = among people;
वन्द्य = adorable;
सर्व = all;
भावें = emotion;
करावें = ought to do.

Oh, gentle Mind! follow you the path of devotion,
Then by His own nature will you blessed be.
When among people, abjure all actions of calumny;

With all strength of heart, adorable actions do adopt .. 2..

प्रभाते तु यश्चिन्तयेद् रामचंद्रं
ततः कीर्तयेत् तद्गुणांश्चारुवाचा ।
सदाचारमेनं त्यजेन्नैकचित्तो
जगत्यां स एवातिधन्यत्वमेति ॥ ३॥

प्रभाते मनीं राम चिंतीत जावा ।
पुढें वैखरी राम आधीं वदावा ॥
सदाचार हा थोर सोडूं नये तो ।
जनीं तोचि तो मानवी धन्य होतो ॥ ३॥

प्रभाते = in mornings;
मनीं = in the mind;
राम = Rama;
चिंतीत = meditate;
जावा = should go.
पुढें = thereafter;
वैखरी = audible speech;
आधीं = before everything;
वदावा = speak.
सदाचार = truthful conduct;
हा = this; thora = great;
सोडूं नये = must not give up.
जनीं = among people;
तोचि = that one alone;
मानवी = human being;
धन्य = blessed;
होतो = becomes.

Wake up with thoughts of Rama;
Let the first word you speak be of Rama;
Abandon never truthful conduct;
Only then will you be one of the blessed among the people .. 3..

मनो वासनां दुःखदां संत्यजाशु
मनः सर्वदा पापबुद्धिं जहीहि ।
मनो मा त्यजाऽज्ञानतो धर्ममार्गं
मनस्तिष्ठ सत्सारभूते विचारे ॥ ४॥

मना वासना दुष्ट कामा न ये रे ।
मना सर्वथा पापबुद्धी नको रे ॥
मना सर्वथा नीति सोडूं नको हो ।
मना अंतरीं सार वीचार राहो ॥ ४ ॥

मना रे = Oh, my Mind!;
वासना = desires;
दुष्ट = evil;
कामा = benefit;
न = not;
ये = come to be.
सर्वथा = wholly;
पापबुद्धी = sinful thoughts;
नको = want not.
नीति = moral conduct;
सोडूं = abandon
अंतरीं = in the heart;
सार = truth-essence;
वीचार = thoughts;
राहो = abide.

Oh, my Mind! evil desires will yield you no benefit;
Oh, my Mind! sinful thoughts wholly abandon;
Oh, my Mind! moral character never cast aside;
Oh, my Mind! may in your innermost heart abide thoughts of the essence of Existence! .. 4..

मनः पापकर्मादरस्त्याज्य एव
मनः सत्यसंकल्प एवानुसेव्यः ।
मनः कल्पनां मुञ्च शब्दादिकानां
विकाराश्रयेणेह धिग् धिक्त्वमेति ॥ ५ ॥

मना पापसंकल्प सोडूनि द्यावा ।
मना सत्यसंकल्प जीवीं धरावा ॥
मना कल्पना ते नको वीषयांची ।
विकारें घडे हो जनीं सर्व चीं ची ॥ ॥

मना = Oh, Mind!;
पापसंकल्प = sinful motives;
सोडूनि = abandon;
द्यावा = give up.
सत्यसंकल्प = truthful aims;
जीवीं = in one’s heart;
धरावा = hold.

कल्पना = ideas;
ते = them;
नको = want not;
वीषयांची = sensory indulgences.
विकारें = bad effects;
घडे = happen;
हो = indeed;
जनीं = among people;
सर्व = wholly;
ची ची = utter disgust.

Oh, my Mind! move away from sinful intent;
Oh, my Mind! truth-inspired motives do cherish in your heart;
Oh, my Mind! dwell not on ideas of indulgence,
Know for sure, their ill-effects will, in people, disgust produce! .. 5..

मनो माऽस्तु ते क्लेशदः क्रोधलेशो
मनो माऽस्तु कामो विकारस्य मूलम् ।
मनो मा मदं दुष्टमङ्गीकुरु त्वं
मनो माऽस्तु ते मत्सरो मा च दंभः ॥ ६॥

नको रे मना क्रोध हा खेदकारी ।
नको रे मना काम नाना विकारी ॥
नको रे मना सर्वदा अंगिकारू ।
नको रे मना मत्सरू दंभ भारू ॥ ६॥

नको रे = have not;
मना = oh, my mind!;
क्रोध = anger;
हा= this;
खेदकारी = producing grief.
काम = lustful desires;
नाना = various;
विकारी = producing bad effects;
सर्वदा = at all times;
अंगिकारू = give shelter.
मत्सरू = envy;
दंभ = hypocrisy;
भारु = overwhelming.

Oh, my Mind! harbor no anger, grief is its product;
Oh, my Mind! have no lustful desires, root of sickness galore;
Oh, my Mind! shelter you never
Overwhelming jealousy, and hypocrisy, Oh, my Mind! .. 6..

मनो धार्यमार्येषु मार्गेषु धैर्यं
मनो हीनपुंसो वचः क्षाम्यमेव ।
मनोज्ञैस्त्वया शीतलैर्वाक्प्रबन्धैः
मनः सर्वदा सज्जनास्तोषणीयाः ॥ ७॥

मना श्रेष्ठ धारिष्ट जीवी धरावे ।
मना बोलणे नीच सोशीत जावे ॥
स्वये सर्वदा नम्र वाचे वदावे ।
मना सर्व लोकांसि रे नीववावे ॥ ७॥

मना रे = Oh, my Mind!;
श्रेष्ठ = great;
धारिष्ट = courage;
जीवी = in the heart;
धरावे = hold.
बोलणे = talk;
नीच = downgrading;
सोषीत = endure;
जावे = go.
स्वये = oneself;
सर्वदा = at all times;
नम्र = humble;
वाचे = speech;
वदावे = say.
सर्व = all;
लोकांसि = people;
नीववावे = cool, refreshing joy.

Oh, my Mind! in your heart great courage hold,
Oh, my Mind! and insults do endure;
Humble words always utter,
Oh, my Mind! to everyone refreshing joy do offer .. 7..

मनो देहापातेऽपि कीर्तिः स्थिरा स्यात्
यया तां क्रियां सर्वदेवाऽऽरभस्य ।
मनश्चान्दनं सद्गुणं संप्रगुह्य
त्वया सर्वथा सज्जनाः प्रीणनीयाः ॥ ८॥

देहे त्यागिता कीर्ति मागे उरावी ।

मना सज्जना हेचि क्रीया धरावी ॥
मना चंदनाचे परी त्वां झिजावे ।
परी अंतरी सज्जना नीववावे ॥ ८ ॥

देहे = body;
त्यागिता = give up;
कीर्ति = fame;
मागे = behind;
उरावी = should leave.
मना = oh, my mind!;
सज्जना = cultured;
हेचि = this alone;
क्रीया = acts;
धरावी = perform.
चंदनाचे = sandalwood;
परी = like;
त्वां = you;
झिजावे = suffer for others' sake.
परी = however;
अंतरी = in the heart;
सज्जना = gentle,upright people;
नीववावे = offer joy.

Let fame prevail after one's death,
Thus alone lead your life, oh! my gentle and upright Mind!
Like the sandalwood, endure selflessly, that more fragrance emanate,
And yet, oh Mind! offer joy to the hearts of other gentle souls .. 8..

मनः पारकीयं वनं मा चिनु त्वम्
अतिस्वार्थधीः शिष्यतेऽत्रातिपापा ।
सदा पापजन्यं फलं भोग्यमेव
यदा नेप्सिताऽऽप्तिस्तदा दुःखमेव ॥ ९ ॥

नको रे मना द्रव्य ते पूढिलांचे ।
अति स्वार्थबुद्धी न रे पाप सांचे ॥
घडे भोगणे पाप ते कर्म खोटे ।
न होता मनासारिखे दुःख मोठे ॥ ९ ॥

नको रे मना = oh, my Mind, hanker not;
द्रव्य = wealth;
ते = that;
पूढिलांचे = of others.
अति = excess;

स्वार्थबुद्धी = selfishness;
न = not; re = dear;
पाप = demerit;
सांचे = accumulates.
घडे = happens;
भोगणे = experience;
पाप = demerit;
ते = that;
कर्म = actions;
खोटे = false.
न = not; hotA = occur;
मनासारिखे = according to the mind;
दुःख = grief;
मोठे = great.

Hanker not, oh Mind!, after others' wealth.
Demerits only you will store up with selfishness.
Untruthful are the acts that lead one to suffer the wages of sin.
Great grief befalls one who sees the mind's desires unfulfilled .. 9..

मनो रामचन्द्रे सदा प्रीतिरस्तु
बलाद् हृद्गतं दुःखजालं निवार्यम् ।
त्वया देहदुःखं सुखत्वेन मान्यं
रमस्त्वात्मरूपे विचारेण नित्यम् ॥१०॥

सदा सर्वदा प्रीति रामीं धरावी ।
दुखाची स्वयें सांडि जीवीं करावी ॥
देहेदुःख तें सूख मानीत जावें ।
विवेकें सदा स्वस्वरूपीं भरावें ॥ ॥

सदा = always;
सर्वदा = at all times;
प्रीति = love;
रामीं = towards Rama;
धरावी = hold.
दुखाची = of grief;
स्वयें = by oneself;
सांडि = removal;
जीवीं = in one's heart;
करावी = do.
देहेदुःख = bodily afflictions;
तें = that;
सूख = joy;
मानीत = accept;

जावे = go.
विवेकें = with discrimination;
सदा = always;
स्वस्वरूपीं = one's own true Self;
भरावें = fill.

Ever hold on to the love for Rama;
The grief from your heart relieve, striving yourself;
Akin to pleasure bodily pain accept.
With discrimination, in your true Self forever stay .. 10..

समस्तैः सुखैः संयुतः कोऽस्ति लोके
मनः सद्विचारैः शनैर्निश्चिनुत्वम् ।
मनो यत् त्वया संचितं कर्म पूर्वं
तदेवेह भोग्यं शुभं वाऽशुभं वा ॥ ११॥

जनीं सर्वसूखी असा कोण आहे ।
विचारें मना तूंचि शोधूनि पाहें ॥
मना त्वांचि रे पूर्वसंचीत केलें ।
तयासारिखें भोगणें प्राप्त झालें ॥ ११॥

जनीं = among people;
सर्वसूखी = completely happy;
असा = like;
कोण = who;
आहे = is.
विचारें = thoughtfully;
मना = o, mind!;
तूंचि = youself;
शोधूनि = find;
पाहें = see.
मना = oh, mind!;
त्वांचि = yourself;
रे = dear;
पूर्वसंचीत = gathered from past;
केलें = did.
तयासारिखें = accordingly;
भोगणें = experience;
प्राप्त = attain;
झालें = happened.

Who ever there be, in happiness complete?
Oh, Mind! yourself search and see with thought replete;
Oh, dear Mind! garnered from actions past,

Have you reaped the fruits, alas! .. 11..

मनो माऽन्तरं दुःखजालस्य देहीं
मनः सर्वथा शोकचिन्ते विसर्ज ।
ततो देहबुद्धिं विवेकाद्विहाय
विदेहस्थितौ मुक्तिभाग् संरमस्व ॥१२॥

मना मानसी दुःख आणूं नको रे ।
मना सर्वथा शोक चिंता नको रे ॥
विवेकें देहेबुद्धि सोडूनि द्यावी ।
विदेहीपणें मुक्ति भोगीत जावी ॥१२॥

मना = oh, mind!;
मानसी = inside you;
दुःख = grief;
आणूं = bring;
नको = not;
रे = dear.
मना = oh, mind;
सर्वथा = wholly;
शोक = sadness;
चिंता = worry;
नको = not;
रे = dear.
विवेकें = discriminatingly;
देहेबुद्धि = body awareness;
सोडूनि = release;
द्यावी = give.
विदेहीपणें = bodiless awareness;
मुक्ति = liberation;
भोगीत = experience;
जावी = go.

Oh, dear Mind! shelter no grief in your heart;
Oh, dear Mind! nor sadness nor worry;
Bondage of body, with discrimination abandon,
Thus in delight , to Freedom hearken! .. 12..

मनो ब्रूहि तत् चेत् श्रुतं रावणस्य
क्षणेनैव राज्यं समस्तं विनिष्टम् ।
त्यजातोऽशुभां वासनं दुःखदात्रीं

बलेनैति कालो हठात् पृष्ठलग्नः ॥ १३ ॥

मना सांग पां रावणा काय जालें ।
अकस्मात तें राज्य सर्वै बुडालें ॥
म्हणोनी कुडी वासना सांडि वेगीं ।
बळें लागला काळ हा पाठिलागी ॥ १३ ॥

मना = oh, mind!;
सांग = tell;
पां = dear;
रावणा = to Ravana(the tyrant of Lanka;);
काय = what;
जालें = happened.
अकस्मात = suddenly;
तें = that;
राज्य = kingdom;
सर्वै = altogether;
बुडालें = lost.
म्हणोनी = therefore;
कुडी = bad;
वासना = desires;
सांडि = drop;
वेगीं = speedily.

Oh, dear Mind! know you not Ravana’s fate?
Lost all his kingdom, least did he expect;
Speedily, therefore, vile desires slay,
Death does stalk you, with not a moment’s delay! .. 13..

मनो देह एषोऽतिपुण्येन लब्धः
कृतान्तेन नीतः स एवान्तकाले ।
महान्तोऽपि वै मृत्युमार्गेण याता
असंख्येय-जीवा जनिं प्राप्य नष्टाः ॥ १४ ॥

जिवा कर्मयोगें जनीं जन्म जाला ।
परी शेवटीं काळमूखीं निमाला ॥
महाथोर ते मृत्युपंथेंचि गेले ।
कितीएक ते जन्मले आणि मेले ॥ १४ ॥

जिवा = to a person;
कर्मयोगें = as a result of actions;
जनीं = humanity;

जन्म = birth;
जाला = had
परी = yet;
शेवटीं = in the end;
काळमूखीं = death's jaws;
निमाला = extinguished.
महाथोर = exceedingly great;
ते = they;
मृत्युपंथेंचि = death's course;
गेले = went.
कितीएक = countless;
ते = they;
जन्मले = born;
आणि = and;
मेले = died.

Birth resulted from actions past,
Death's jaws stilled him at last;
The way of Death even the greatest do trace,
Countless are born, and countless end in grave .. 14..

मनः पश्य ये संस्थिता मृत्युभूमौ
वदन्त्यामृतिं तेऽहमेवाहमित्थम् ।
चिरं जीवितं मानयन्त्यात्मनोऽज्ञाः
क्षणात् ते परित्यज्य सर्वं प्रयान्ति ॥ १५ ॥

मना पाहतां सत्य हे मृत्युभूमी ।
जितां बोलती सर्वही जीव मी मी ॥
चिरंजीव हे सर्वही मानिताती ।
अकस्मात सांडूनिया सर्व जाती ॥ १५ ॥

मना = = oh, mind!;
पाहतां = seeing;
सत्य = true;
हे = this;
मृत्युभूमी = mortal world.
जितां = while alive;
बोलती = say;
सर्वही = everybody;
जीव = individual;
मी मी = I, I.
चिरंजीव = deathless;
हे = these; sarvahI = all;
मानिताती = think.

अकस्मात = unexpectedly;
सांडूनिया = drop;
सर्व = all;
जाती = leave.

True this mortal world does appear, oh, Mind!
With every breath each one saying "I" and "Mine",
Deathless they all think themselves to be,
Only to disappear hastily, with no trace behind .. 15..

मृतं बन्धुमालोक्य शोचत्यपार्थः
क्षणात् सोऽपि मृत्योः पथा संप्रयाति ।
यतोऽज्ञस्य नो याति लोभः प्रशान्तिं
ततोऽसौ पुनर्देहयोगं प्रयाति ॥ १६ ॥

मरे एक त्याचा दुजा शोक वाहे ।
अकस्मात तोही पुढे जात आहे ॥
पुरेना जनीं लोभ रे क्षोभ त्यातें ।
म्हणोनी जनीं मागुता जन्म घेते ॥ १६ ॥

मरे = dies;
एक = one;
त्याचा = his;
दुजा = someone else;
शोक = grief;
वाहे = carries.
अकस्मात = unexpectedly;
तोही = he also;
पुढे = thereafter;
जात = going;
आहे = is.
पुरेना = unfulfilled;
जनीं = among people;
लोभ = greed;
रे = alas! dear;
क्षोभ = anger.
म्हणोनी = therefore;
जनीं = among people;
मागुता = again;
जन्म = birth;
घेते = takes.

Death strikes one, but grief is shouldered by another!
Even the other faces the same in future;

Greed unmet, dear alas!, gives way to anger,
And lo! again is he born for sure .. 16..

जनो मूढभावेन शोचत्यपार्थं
क्षणेनैव भाव्यं भवत्येव नित्यम् ।
भवेत् कर्मणा स्वेन पुत्रादियोगो
वृथा खिद्यते तद्वियोगेऽल्पबुद्धिः ॥ १७ ॥

मनीं मानवीं व्यर्थ चिंता वहातें ।
अकस्मात होणार होऊन जातें ॥
घडे भोगणे सर्वही कर्मयोगें ।
मतीमंद तें खेद मानी वियोगें ॥ १७ ॥

मनीं = in the mind;
मानवीं = human being;
व्यर्थ = unnecessary;
चिंता = worry;
वहाते = carries.
अकस्मात = suddenly;
होणार = bound to happen;
होऊन = happens;
जातें = goes.
घडे = happens;
भोगणे = experience(pleasure and pain);
सर्वही = all;
कर्मयोगें = due to actions.
मतीमंद = dim-witted;
तें = that;
खेद = misery;
मानी = considers;
वियोगें = separation.

Vain is the worry one carries in the mind;
Unexpected, the inevitable comes to pass;
All experience is shaped by actions past;
Misery the lot for the dim of wit, disjoined from the truth of mind .. 17..

मनो धारयाशां सदा राघवस्य
ततोऽन्यं नरं नैव संकीर्तय त्वम् ।
पुराणानि वेदाश्च यं वर्णयन्ति
नरः श्लाघ्यतामेति तद्वर्णनेन ॥ १८ ॥

मना राघवेंवीण आशा नको रे ।
मना मानवाची नको कीर्ति तूं रे ॥
जया वर्णिती वेद शास्त्रें पुराणें ।
तया वर्णिता सर्वही श्लाघ्यवाणे ॥ १८ ॥

मना = oh, mind;
राघवेंवीण = without Rama;
आशा = hope;
नको = not;
रे = dear.
मानवाची = of people;
कीर्ति = fame,praise;
तूं = you.
जया = of whom;
वर्णिती = describe;
वेद = four vedas;
शास्त्रें = scriptures;
पुराणें = mythlogy.
तया = to that;
वर्णिता = in describing;
सर्वही = verily all;
श्लाघ्यवाणें = laudable.

Oh, dear Mind! never hope except for Rama,
Oh, dear Mind! indulge not in flattery,
Whom all the scriptures and myths do laud,
Praise That, which includes All! .. 18..

मनो मा कदापि त्यज ब्रह्मसत्यं
मनोऽसन्मतिं मा कृथाः सर्वथैव ।
मनो ब्रूहि सत्यं सदा सद्वचोभिः
मनोऽसत् त्यज प्राज्ञ मिथ्येति मत्वा ॥ १९ ॥

मना सर्वथा सत्य सांडूं नको रे ।
मना सर्वथा मिथ्य मांडूं नको रे ॥
मना सत्य ते सत्य वाचे वदावें ।
मना मिथ्य ते मिथ्य सोडूनि द्यावें ॥ १९ ॥

मना = oh, mind!;
सर्वथा = at all times;
सत्य = truth;

सांडूं = drop;
नको = not;
रे = dear.
मिथ्य = falsehood;
मांडूं = deliver.
वाचे = by speech;
वदावें = say.
ते = those;
सोडूनि = release;
द्यावें = give.

Oh, dear Mind! give up never the eternal truth;
Oh, dear Mind! cling to never the eternal falsehood;
Truth alone speak, with truthful speech, oh Mind!
Untruth hold never, falsehood ever abjure, oh Mind! .. 19..

अतीव श्रमो जायते मातृगर्भे
मनस्तन्न कार्यं यतो दुःखभाक् स्यात् ।
शिशुः पच्यते जाठरे वह्निकुण्डे
तदाऽधःशिराश्चोर्ध्वपात् चातिखिन्नः ॥ २०॥

बहू हिंपुटी होईजे मायपोटीं ।
नको रे मना यातना तेचि मोठी ॥
निरोधें पचे कोंडिलें गर्भवासीं ।
अधोमूख रे दुःख त्या बाळकासी ॥ २०॥

बहू = much;
हिंपुटी = sadness;
होईजे = becomes;
मायपोटीं = in mother's womb.
नको = have not;
रे = dear;
मना = mind;
यातना = suffering;
तेचि = that itself;
मोठी = great.
निरोधें = suffocate;
पचे = exists;
कोंडिलें = imprisoned;
गर्भवासीं = embryonic sac.
अधोमूख = downward-facing;
रे = dear alas!;
दुःख = grief;
त्या = that;

बाळकासी = to the child.

The womb much sadness holds,
Oh, dear Mind! wish not for such pain;
Suffocating is the imprisonment in the womb;
Dear, alas! how sad that child with its face down! .. 20..

मनो जन्म-मृत्यु-प्रदां दुःखदात्रीं
धनाऽऽप्त-प्रिया-कामनां संत्यजाशु ।
यतो यातना गर्भवासेऽस्त्यसह्या
ततो राघवे प्रीतियोगं कुरुष्व ॥ २१॥

मना वासना चूकवीं येरझारा ।
मना कामना सोडि रे द्रव्यदारा ॥
मना यातना थोर हे गर्भवासी ।
मना सज्जना भेटवीं राघवासी ॥ २१॥

मना = oh, mind!
वासना = desires
चूकवीं = escape
येरझारा = repeated cycles of birth-death
मना = oh, mind!
कामना = lust
सोडि = give up
द्रव्यदारा = others' wealth and wives
मना = oh, mind!
यातना = pain
थोर = great
गर्भवासी = life in the womb
मना = oh, mind
सज्जना = saints
भेटवीं = bring to meet
राघवासी = to Rama

Oh Mind! these wearisome journeys escape,
O dear Mind! let go the passions for lust and wealth;
Oh Mind! great is the torment of a life in the womb;
O Mind! make me embrace Rama and the saints! .. 21..

मनो मे हितं कार्यमेतत् त्वयाऽद्य
सदा रामपादौ प्रयत्नेन सेव्यौ ।

प्रभुर्वायुपुत्रस्य यः ख्यातकीर्तिः
जनानुद्धरेत् स त्रिलोकाधिनाथः ॥ २२॥

मना सज्जना हीत माझे करावे ।
रघूनायका दृढ चित्ती धरावे ॥
महाराज तो स्वामि वायुसुताचा ।
जना उद्धरी नाथ लोकत्रयाचा ॥ २२॥

मना = oh, mind
सज्जना = saintly
हीत = welfare
माझे = my
करावे = do
रघूनायका = Rama(leader in Raghu's lineage)
दृढ = firm
चित्ती = in the mind and heart
धरावे = hold
महाराज = emperor
स्वामि = master
वायुसुताचा = of Hanuman(son of Wind God)
जना = people
उद्धरी = uplift,liberate,save
नाथ = lord
लोकत्रयाचा = of the 3 worlds(waking, dream, deep sleep) or earth, heaven, nether world

Oh, saintly Mind! grant me the true welfare;
Embrace Rama firmly in your heart,
The Emperor, master of Hanuman,
Lord of the three worlds, Savior of humanity .. 22..

मनो रामनाम्नस्त्वयाऽन्यन्न वाच्यं
वृथा वाक्प्रबन्धात् सुखं नैति कश्चित् ।
क्षणेनायुरग्रे हरत्येव कालः
शरीरावसानेऽथ को मोचयेत् त्वाम् ॥ २३॥

न बोले मना राघवेवीण काही ।
मनी वाउगे बोलता सौख्य नाही ॥
घडीने घडी काळ आयुष्य नेतो ।
देहांती तुला कोण सोडू पहातो ॥ २३॥

न = no

बोले = speak
मना = oh, mind!
राघवेवीण = without Rama
काही = whatsoever
मनी = in the mind
वाउगे = trivial,false
बोलता = saying
सौख्य = joy
नाही = not
घडीने = by moment
घडी = moment
काळ = time
आयुष्य =lifespan
नेतो = takes away
देहांती = at death
तुला = to you
कोण = who
सोडू = release(from bondage)
पहातो = oversee

Oh Mind! speak of nothing whatsoever but Rama;
Untrue words bring to the mind no joy;
Moment by moment does Death creep up on your life;
When arrives the last moment, will there be anyone to save you? .. 23..

विना रामसेवां श्रमो व्यर्थ एव
जनस्य प्रलापो यथा निद्रितस्य ।
अतो ब्रूहि वाचा हरेर्नाम नित्यं
अहंतां महापापिनी संहराशु ॥ २४ ॥

रघूनायकावीण वाया शिणावे ।
जनासारिखे व्यर्थ का वोसणावे ॥
सदा सर्वदा नाम वाचे वसो दे ।
अहंता मनी पापिणी ते नसो दे ॥ २४ ॥

रघूनायकावीण = without Rama
वाया = fruitlessly
शिणावे = exhaust
जनासारिखे = like people
व्यर्थ = wasted, vain
का = why
वोसणावे = chatter
सदा = always
सर्वदा = at all times

नाम = name
वाचे = tongue
वसो = rest
दे = keep
अहंता = selfishness
मनीं = in the mind
पापिणी = sinful
ते = that
नसो = let not

Without Rama, why labor in vain?
Why mimic others, and jabber in vain?
For ever let His Name reside on your tongue,
Sinful self-conceit, never ever shelter. .. 24..

मनस्ते मदुक्तिर्हितैवेति मान्या
न चेद् राम-पादाब्ज-लब्धिः कुतस्ते ।
सुखाप्ति-क्षणे जायते सौख्यमेव
ततः सर्वनाशः स्थिरं नैव किंचित् ॥ २५॥

मना वीट मानूं नको बोलण्याचा ।
पुढे मागुता राम जोडेल कैचा ॥
सुखाची घडी लोटता सूख आहे ।
पुढे सर्व जाईल काहीं न राहे ॥ २५॥

मना = oh, mind!
वीट = disgust
मानूं = regard
नको = not
बोलण्याचा = of talk
पुढे = hereafter
मागुता = beseech
राम = Rama
जोडेल = commune
कैचा = how
सुखाची = of joy
घडी = moment
लोटता = passing
सूख = joy
आहे = is
पुढे = hereafter
सर्व = all
जाईल = will go
काहीं = whatsoever

न = not
राहे = remain

Oh Mind! feel no disgust for this advice,
How else will you ever commune with Rama?
That moment of joy will push the next one into joy,
Else, all will be lost, and nothing remain. .. 25..

कृतः केनचिद् देह-रक्षा-प्रयत्नः
स देहः क्षणेनैव कालेन नीतः ।
अतस्त्वं मनो रामचंद्रं भजस्व
प्रमुञ्चान्तरात् सर्वचिन्तां भवस्य ॥ २६ ॥

देहेरक्षणाकारणे यत्न केला ।
परी शेवटीं काळ घेऊन गेला ।
करी रे मना भक्ति या राघवाची ।
पुढे अंतरी सोडि चिंता भवाची ॥ २६ ॥

देहेरक्षणाकारणे = for the protection of the body
यत्न = effort
केला = did
परी = however
शेवटी = in the end
काळ = death
घेऊन = take away
गेला = went
करी = do
मना = oh, mind!
भक्ति = worship
या = this
राघवाची = Rama's
पुढे = then
अंतरी = in the heart
सोडि = abandon
चिंता = worry
भवाची = rebirth

To preserve the body you did labor,
Only to be snatched by Death;
Oh my dear Mind! to Rama your devotion offer,
To be rid of dread of both birth and death. 26

भवस्यास्य भीत्या मनः किं बिभेषि
जहीमां धियं धैर्यमेवावलंब्य ।
प्रभौ रक्षके रामचन्द्रे शिरःस्थे
भयं किं नु ते दण्डहस्तात् कृतान्तात् ॥ २७॥

भवाच्या भये काय भीतोस लंडी ।
धरी रे मना धीर धाकासि सांडी ॥
रघूनायकासारिखा स्वामि शीरी ।
नुपेक्षी कदा कोपल्या दंडधारी ॥ २७॥

भवाच्या = cycles of birth and death
भये = fear
काय = what for
भीतोस = afraid
लंडी = coward
धरी = keep
मना = oh, mind!
धीर = courage
धाकासि = threat
सांडी = give up
रघूनायकासारिखा = the like of Rama
स्वामि = Lord
शीरी = forefront
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
कोपल्या = angered
दंडधारी = Yama, God of Death

Why fear , you coward! these cycles deaths and births,
Courage, oh my dear Mind! let go your fright,
With Rama's lordship in your life,
For your sake will He angry death despise .. 27..

मनो दीननाथं प्रभुं चापपाणिं
विलोक्याग्रतः कम्पते काल एषः ।
जनैर्मद्वचः सत्यमेवेति मान्यं
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ २८॥

दिनानाथ हा राम कोदंडधारी ।
पुढे देखता काळ पोटी थरारी ॥
मना वाक्य नेमस्त हे सत्य मानी ।

नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ २८ ॥

दिनानाथ = lord of the humble
हा = this
राम = Rama
कोदंडधारी = armed with the bow named 'kodanda'
पुढे = then
देखता = seeing
काळ = death
पोटी = in the guts
थरारी = tremble
मना = oh, mind!
वाक्य = spoken word/sentence
नेमस्त = eternal
सत्य = true
मानी = regard
नुपेक्षी = disregard
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of His servants/devotees

Lord of the humble, is Rama , armed with the bow,
In confrontation, even Death trembles all over;
Oh Mind! this timeless truth regard,
Never shall Rama, zealous of His devotees, them forsake.28

व्रतं रामचन्द्रस्य तु ख्यातमेतत्
स्वभक्तद्विषो मस्तकं ताड्यमेव ।
पुरी येन नीता क्षणाद् देवलोकं
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ २९ ॥

पदी राघवाचे सदा ब्रीद गाजे ।
बळे भक्तरीपूशिरी कांबि वाजे ॥
पुरी वाहिली सर्व जेणें विमानी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ २९ ॥

पदी = at the feet OR in the hymns
राघवाचे = of Rama
सदा = always
ब्रीद = vow
गाजे = thunders
बळे = mightily
भक्तरीपूशिरी = aimed at the heads of the enemies of the devotees
कांबि = sound of the bow-string(when stretched and released)

वाजे = sounds
पुरी = city
वाहिली = carried
सर्व = whole
जेणें = who
विमानी = in the airplane
नुपेक्षी = disregard
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of His devotees.

Rama's footsteps resound with his vow,
Mightily twangs His bow, on His devotees' foes,
He, who ferried a city entire, to heavenly abode,
Never shall He , proud of His devotees,them forsake . 29.

प्रभोः सेवकं लोकयेत् क्रूरदृष्ट्या
स ईदृग्विधः कोऽस्ति भूम्यामबुद्धिः ।
त्रिलोक्यां जना यद्यशो वर्णयन्ति
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३० ॥

समर्थाचिया सेवका वक्र पाहे ।
असा सर्व भूमंडळी कोण आहे ॥
जयाची लिला वर्णिती लोक तीन्ही ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३० ॥

समर्थाचिया = all powerful
सेवका = servant
वक्र = crooked
पाहे = see
असा = such
सर्व = all
भूमंडळी = earth's inhabitants
कोण = who
आहे = is
जयाची = whose
लिला = playfulness
वर्णिती = describe
लोक = worlds
तीन्ही = three
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees.

Who there be, over the whole earth,
Dare look askance at this servant of the Omnipotent;
Whose glories are sung in all the worlds;
Never shall Rama, proud of His devotees, them forsake.30.

महा संकटान्मोचिता येन देवाः
बलेन प्रतापैर्गुणैर्यो वरिष्ठः ।
स्मरत्यम्बिका शूलपाणिस्तथा यं
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३१॥

महासंकटी सोडिले देव जेणे ।
प्रतापे बळे आगळा सर्वगूणे ॥
जयाते स्मरे शैलजा शूलपाणी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३१॥

महासंकटी = during great danger
सोडिले = released
देव = gods
जेणे = by whom
प्रतापे = power
बळे = might
आगळा = unique
सर्वगूणे = all virtues
जयाते = of whom
स्मरे = remembers
शैलजा = Parvati(daughter of Himalaya)
शूलपाणी = Shankara(holding the trident)
नुपेक्षी = neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees.

He who saved the gods in times of great danger,
Great in virtues, might, and power,
Whom Parvati and Shankara ever remember,
Proud of His devotees, Rama them never desert .. 31..

अहल्या शिलीभूतदेहाऽपि येन
कृता पादसंस्पर्शतोऽतीव पूता ।
श्रुतिर्यद्यशोवर्णने मौनमाप

स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३२॥

अहल्या शिळा राघवे मुक्त केली ।
पदी लागता दिव्य होऊनि गेली ॥
जया वर्णिता शीणली वेदवाणी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३२॥

अहल्या = Ahalya
शिळा = stone
राघवे = by Rama
मुक्त = liberate
केली = did
पदी = foot
लागता = on touch
दिव्य = illumined
होऊनि = became
गेली = went
जया = of whom
वर्णिता = describe
शीणली = exhausted
वेदवाणी = Veda mantras
नुपेक्षी = neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees.

By Rama was Ahalya saved from the malediction,
Touched by His foot, even the stone shone bright as the sun;
Praising whom, even the vedas went dumb;
Proudly does Rama, to His devotees turn .. 32..

मनश्चंद्र-सूर्यर्क्षमेर्वादिकं तु
वसत्यञ्जसा यत्स्वरूपे समस्तम् ।
चिरंजीवतां येन नीतौ स्वदासौ
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३३॥

वसे मेरुमांदार हे सृष्टिलीला ।
शशी सूर्य तारांगणे मेघमाळा ॥
चिरंजीव केले जनीं दास दोन्ही ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३३॥

वसे = lives

मेरुमांदार = mountains named Meru and Mandara
सृष्टिलीला = drama of the universe
शशी = moon
सूर्य = sun
तारांगणे = galaxies of stars
मेघमाळा = cloud formations
चिरंजीव = deathless
केले = made
जनीं = among humanity
दास = servants/devotees
दोन्ही = both twosome(Hanuman and Vibhishana)
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees

Behold the miracle of creation! meru and mandara mountains,
The moon, the sun, the galaxies, and clouds;
Blessed He with immortality His two devotees,
Such is Rama, ever ready in His devotees' cause .. 33..

उपेक्षा न कस्यापि यस्य स्वरूपे
इति प्रत्ययो नास्ति मूढस्य चित्ते ।
पुराणानि यं विश्वपालं वदन्ति
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३४ ॥

उपेक्षा कदा रामरूपी असेना ।
जिवा मानवा निश्चयो तो वसेना ॥
शिरी भार वाहेन बोले पुराणी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३४ ॥

उपेक्षा = neglect
कदा = ever
रामरूपी = Rama's nature
असेना = is not
जिवा = individual
मानवा = human
निश्चयो = determination
तो = that
वसेना = not possess
शिरी = on the head
भार = weight
वाहेन = carry
बोले = say

पुराणी = mythology
नुपेक्षी = neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees

Never shall Rama's nature let you down,
But alas! creatures wait not for the trust to be born;
His promise He fulfilled, on His head did He carry earth's burden;
Such is Rama, proud of His devotees, never forsaken .. 34..

हृदि स्वे स्थितो यादृशो यस्य भावो
वसत्यञ्जसा तादृशस्तत्र देवः ।
अनन्यस्य यो रक्षकश्चापपाणिः
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३५॥

असे हो जया अंतरी भाव जैसा ।
वसे हो तया अंतरी देव तैसा ॥
अनन्यास रक्षीतसे चापपाणी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३५॥

असे = is
हो = indeed
जया = who
अंतरी = in the heart
भाव = feeling
जैसा = such
वसे = lives
तया = in him
अंतरी = in the heart
देव = God/Truth/enlightenment
तैसा = thus
अनन्यास = to one in total communion
रक्षीतसे = protects
चापपाणी = Rama(holding the bow in His hands)
नुपेक्षी = neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees

In the heart's faith does He tarry,
Formed from faith is He;
Rama, armed with the bow, egoless one defends He.
Proud of them, never shall Rama neglect thee .. 35..

हरिः प्राणिनां संनिधौ सर्वदाऽऽस्ते
कृपालुः स्वभक्तस्य धैर्यं विलोक्य ।
सुखानंद-कैवल्य-दाताऽस्ति यो वै
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३६ ॥

सदा सर्वदा देव सन्नीध आहे ।
कृपाळूपणे अल्प धारिष्ट पाहे ॥
सुखानंद आनंद कैवल्यदानी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३६ ॥

सदा = always
सर्वदा = at all times
देव = God
सन्नीध = near
आहे = is
कृपाळूपणे = with compassion
अल्प = little
धारिष्ट = courage
पाहे = sees
सुखानंद = beatitude
आनंद = joy
कैवल्यदानी = giver of 'moksha'(liberation)
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees

Forever near you is He,
With compassion testing your courage small,
Earthly happiness and bliss divine gifts He,
Rama, proud of devotees, shelters them all. 36

यथा भास्करश्चक्रवाकस्य गोप्ता
तथा संकटेऽस्ति प्रभुः सेवकस्य ।
हरेर्भक्तिमाहात्म्यमुद्गीयते ज्ञैः
स नोपेक्षते रामचन्द्रः स्वभक्तम् ॥ ३७ ॥

सदा चक्रवाकासि मार्तंड जैसा ।
उडी घालितो संकटी स्वामि तैसा ॥

हरीभक्तिचा घाव गाजे निशाणी ।
नुपेक्षी कदा राम दासाभिमानी ॥ ३७ ॥

सदा = always
चक्रवाकासि = to chakravaka(bird)
मार्तंड = sun
जैसा = such
उडी = jump
घालितो = takes
संकटी = in danger
स्वामि = master
तैसा = thus
हरीभक्तिचा = of the worship of Hari
घाव = stroke
गाजे = reverberates
निशाणी = on the drum
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
राम = Rama
दासाभिमानी = proud of devotees.

As the sun to chakravaka's rescue runs,
Leaps the Lord, that devotees may danger shun;
Thus resound the chants of devotion,
Proudly does Rama, lead devotees to salvation. 37

मनः प्रार्थनां रे शृणु त्वं ममैकां
रघूत्तंसरूपं प्रपश्याचलस्त्वम् ।
इदं मद्वचस्ते न हेयं कदापि
मनो राघवे त्वं निवासं कुरुष्व ॥ ३८ ॥

मना प्रार्थना तूजला एक आहे ।
रघूराज थक्कीत होऊनि पाहे ॥
अवज्ञा कदा हो यदर्थी न कीजे ।
मना सज्जना राघवी वस्ति कीजे ॥ ३८ ॥

मना = oh, mind!
प्रार्थना = prayer
तूजला = to you
एक = one
आहे = is
रघूराज = Rama
थक्कीत = wonder-struck

होऊनि = becoming
पाहे = sees
अवज्ञा = insult
कदा = ever
यदर्थी = in any matter
न = not
कीजे = do
मना = oh, mind!
सज्जना = saintly
राघवीं = in Rama
वस्ति = shelter
कीजे = take.

Oh Mind! a single pledge from you I seek,
That even Rama may show wonder,
Offend Him never, nor of it ever think,
Oh Mind! in Rama alone abide, with all the saints near. 38

पुराणानि वेदाश्च यं वर्णयन्ति
समाधानता स्यात् सदा यस्य सङ्गात् ।
समर्प्याशु तस्मिन् निजं चञ्चलत्वं
मनो राघवे संनिवासं कुरुष्व ॥ ३९ ॥

जया वर्णिती वेद शास्त्रे पुराणे ।
जयाचेनि योगे समाधान बाणे ॥
तयालागि हे सर्व चांचल्य दीजे ।
मना सज्जना राघवीं वस्ति कीजे ॥ ३९ ॥

जया = to whom
वर्णिती = describe
वेद = Vedas
शास्त्रे = scriptures
पुराणे = mythology
जयाचेनि = by whom
योगे = by means, as a result of, when united
समाधान = contentment
बाणे = imparts
तयालागि = to Him
हे = this
सर्व = all
चांचल्य = unsteadiness
दीजे = give
मना = oh, mind!
सज्जना = saintly

राघवीं = in Rama
वस्ति = shelter
कीजे = take.

Whom the scriptures, myths, and vedas praise,
With whom united, contentmnet will have no fear.
Oh Mind! to Him surrender your unsteady ways;
And in Rama alone abide, with all the saints near. 39

मनः प्राप्यते वै सुखं यत्र सर्वम्
अतीवादरेणेह तल्लक्षितव्यम् ।
विवेकेन दुष्कल्पनां संनिवार्य
मनो राघवे संनिवासं कुरुष्व ॥ ४०॥

मना पाविजे सर्वही सूख जेथे ।
अती आदरे ठेविजे लक्ष तेथे ॥
विवेके कुडी कल्पना पालटीजे ।
मना सज्जना राघवीं वस्ति कीजे ॥ ४०॥

मना = oh, mind!
पाविजे = attains
सर्वही = wholly
सूख = joy
जेथे = where
अती = much
आदरे = respect
ठेविजे = keep
लक्ष = attention
तेथे = there
विवेके = with discrimination
कुडी = crooked, impure
कल्पना = ideas
पालटीजे = change
मना = oh, mind!
सज्जना = saintly
राघवीं = Rama
वस्ति = shelter
कीजे = take.

Oh Mind! where ecstasy resides,
Center yourself with all deference;
Impure thoughts transform, with reason clear,
Oh Mind! in Rama alone abide, with all saints near. 40

सदैवाटने नो सुखं किंचिदस्ति
श्रमो जायते नो हितं किंचिदेव ।
विवेकेन लब्ध्वा घनानन्द-बोधं
मनो राघवे संनिवासं कुरुष्व ॥ ४१॥

बहू हिंडता सौख्य होणार नाही ।
शिणावे परी नातुडे हीत काही ॥
विचारे बरे अंतरा बोधवीजे ।
मना सज्जना राघवी वस्ति कीजे ॥ ॥ ४१

बहू = much
हिंडता = wandering
सौख्य = happines
होणार = become
नाही = not
शिणावे = work to exhaustion
परी = still
नातुडे = achieve
हीत = welfare
काही = whatever
विचारे = thoughtfully
बरे = well
अंतरा = to the heart
बोधवीजे = advise
मना = oh, mind!
सज्जना = saintly
राघवी = in Rama
वस्ति = shelter
कीजे = take.

Wandering will bring you no joy,
Laboring will fetch you no weal,
In your inmost heart do search and ponder,
Oh Mind! in Rama alone abide, with all the saints near .. 41..

अलं विस्तरेण ब्रवीम्येकमेव
मनो राघवं त्वं स्वकीयं कुरुष्व ।
तदीयं व्रतं दीननाथेति श्रुत्वा
मनः सज्जन स्वस्वरूपे वस त्वम् ॥ ४२॥

बहुतांपरी हेचि आता धरावे ।

रघूनायका आपुलेसे करावे ॥
दिनानाथ हे तोडरी ब्रीद गाजे ।
मना सज्जना राघवी वस्ति कीजे ॥ ॥

बहुतांपरी = beyond anything else
हेचि = this alone
आता = now
धरावे = hold
रघूनायका = Rama
आपुलेसे = one's own
करावे = do
दिनानाथ = lord of the humble
हे = this
तोडरी = an ornament(worn on legs)
ब्रीद = vow
गाजे = resound
मना = oh, mind!
सज्जना = saintly
राघवी = in Rama
वस्ति = shelter
कीजे = take

Firmly anchor your thought on this,
To make Rama your own without remiss;
His anklets echo His vow with thunder,
Oh Mind! in Rama alone abide, and all the saints near .. 42..

मनः सद्वचो मे त्वया ग्राह्यमेकं
हितं कार्यमेवात्मनः सर्वथेति ।
कदाप्येह रामेतरं नैव वाच्यं
सदाऽऽत्मस्वरूपं निदिध्यासनीयम् ॥ ४३॥

मना सज्जना एक जीवी धरावे ।
जनीं आपुले हीत तुवां करावे ॥
रघूनायकावीण बोलो नको हो ।
सदा मानसी तो निजध्यास राहो ॥ ॥

मना = oh, mind!
सज्जना = saintly
एक = one
जीवी = in the breath/heart
धरावे = hold
जनीं = among people

आपुले = one's own
हीत = welfare
तुवां = you
करावे = do
रघूनायकावीण = without Rama
बोलो = speak
नको = not
हो = indeed
सदा = always
मानसी = to the mind
तो = that
निजध्यास = yearning for own Self
राहो = keep.

Oh saintly Mind! let your heart embrace
This thought alone, to seek His grace;
Utter no words that contain no Rama,
Forever dwell in His name, the abode of calm .. 43..

मनो मूढसङ्गे तु मौनं विधेयं
कथास्वादरो राघवस्यैव कार्यः ।
न रामो गृहे यत्र संत्यज्य तत्तु
सुखार्थे सदाऽरण्यवासो विधेयः ॥ ४४ ॥

मना रे जनीं मौनमुद्रा धरावी ।
कथा आदरे राघवाची करावी ॥
नसे राम ते धाम सोडूनि द्यावे ।
सुखालागि आरण्य सेवीत जावे ॥ ॥

मना = oh, mind!
रे = dear
जनीं = among people
मौनमुद्रा = mute countenance
धरावी = hold
कथा = story
आदरे = respectfully
राघवाची = Rama's
करावी = do
नसे = not be
राम = Rama
ते = that
धाम = place
सोडूनि = give up
द्यावे = should do

सुखालागि = for the sake of happiness
आरण्य = forest life
सेवीत = serving
जावे = go

Oh dear Mind! your speech refrain, and hold quiet,
Only of Rama's exploits speak, and narrate;
Forsake the home that treasures not Rama,
Solitude endure, to rejoice in calm .. 44..

समाधानभङ्गो भवेद्यस्य सङ्गात्
अहंता तथाऽऽकस्मिकी स्यात्स्वदेहे ।
मतिर्यस्य सङ्गात् त्यजेद्रामचन्द्रं
तदीयेन सङ्गेन पुंसां सुखं किम् ॥ ४५॥

जयाचेनि संगे समाधान भंगे ।
अहंता अकस्मात येऊनि लागे ॥
तये संगतीची जनीं कोण गोडी ।
जिये संगतीने मती राम सोडी ॥ ॥

जयाचेनि = by which
संगे = company of
समाधान = contentment, equanimity
भंगे = destroy
अहंता = egoism
अकस्मात = suddenly
येऊनि = coming
लागे = sticks
तये = of that
संगतीची = association
जनीं = among people
कोण = who, (how much)
गोडी = liking
जिये = by which
संगतीने = company
मती = mind
राम = Rama
सोडी = forgets.

Interrupting the communion divine,
Clings the ego to thine and mine,
Such wayward liking do people cherish,
Mindless of Rama, resolved to perish .. 45..

मनो या गता रामहीना स्ववेला
तदायुस्त्वया नाशितं बुद्धिजाड्यात् ।
श्रमो रामसेवां विना जीवितं यत्
स दक्षोऽत्र यो रामसेवी सदैव ॥ ४६॥

मना जे घडी राघवेवीण गेली ।
जनीं आपुली ते तुवा हानि केली ॥
रघूनायकावीण तो शीण आहे ।
जनीं दक्ष तो लक्ष लावूनि पाहे ॥ ॥

मना = oh, mind!
जे = which
घडी = moment of time
राघवेवीण = without Rama
गेली = passed
जनीं = among people
आपुली = one's own
ते = that
तुवा = by you
हानि = harm
केली = did
रघूनायकावीण = without Rama
तो = that
शीण = exhaustion
आहे = is
जनीं = among people
दक्ष = attentive
तो = he
लक्ष = perception
लावूनि = focussing
पाहे = observes

Oh Mind! without Rama the moment slipped,
Great hurt on yourself you did inflict;
Without Rama, vain is the labor,
Alert stands the one, whom He does favor .. 46..

हृदा चिन्तयन् लोचनाभ्यां प्रपश्यन्
हरिं भक्तियुक्तो य आस्ते बुधोऽपि ।
गुणप्रीतियुक्तश्चरेत् साधनं यः
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ४७॥

मनीं लोचनी श्रीहरी तोचि पाहे ।
जनीं जाणता भक्त होऊनि राहे ॥
गुणी प्रीति राखे क्रमूं साधनाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

मनीं = in the mind(heart)
लोचनी = to the sight(of knowledge)
श्रीहरी = SriHari
तोचि = he alone
पाहे = sees
जनीं = among people
जाणता = wise
भक्त = devotee
होऊनि = becomes
राहे = stays
गुणी = in virtue
प्रीति = love
राखे = keeps
क्रमूं = follow
साधनाचा = penance
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = devotee/servant
सर्वोत्तमाचा = of the best person(Rama)

SriHari alone he sees, within and without,
The devotee with wisdom blessed;
Virtues he treasures, vigilantly treading his call,
That holy servant of Rama, the best master of them all .. 47..

सदा देवकार्ये स्वदेहं युनक्ति
सदा यस्य वाग् वक्ति सद्-रामनाम ।
वरिष्ठे स्वधर्मे स्थितिर्यस्य नित्यं
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ४८ ॥

सदा देवकाजी झिजे देह ज्याचा ।
सदा रामनामे वदे नित्य वाचा ॥
स्वधर्मेचि चाले सदा उत्तमाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

सदा = always
देवकार्जी = in the cause of god(Rama)
झिजे = sacrifice
देह = body
ज्याचा = whose
सदा = always
रामनामे = name of Rama
वदे = says
नित्य = always
वाचा = speeech
स्वधर्मेचि = in accordance with one's duties
चाले = walks
सदा = always
उत्तमाचा = in best accordance
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = devotee
सर्वोत्तमाचा = of the best person(Rama)

Ever attrite in Rama's service,
His name eternal on his tongue, without remiss;
Virtuous in conduct, righteous in action, his footsteps fall,
The blessed servant of Rama, the best master of them all .. 48..

सदा वक्ति यद् याति मार्गेण तेन
प्रपश्यत्यनेकेषु तो देवमेकम् ।
भ्रमस्य क्षयाद् यो भजेद्वासुदेवं
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ४९॥

सदा बोलण्यासारिखे चालताहे ।
अनेकी सदा एक देवासि पाहे ॥
सगूणी भजे लेश नाही भ्रमाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

सदा = always
बोलण्यासारिखे = conforming to speech
चालताहे = conducts
अनेकी = among differences
सदा = always
एक = One
देवासि = God/essence
पाहे = sees
सगूणी = God with form

भजे = worships
लेश = trace
नाही = not
भ्रमाचा = delusion
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = devotee
सर्वोत्तमाचा = of the best person(Rama)

True to his word in every action,
Diverse the universe, yet communes with One;
Worships the Lord's form, still undeluded therewithal;
Blessed is Rama's servant, by the best master of them all .. 49..

विकारा न कामादयो यस्य चित्ते
तपस्वी विरागी स्वयं ब्रह्मचारी ।
सदा शान्तचित्तस्तमोलेशहीनः
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥५०॥

नसे अंतरी काम नानाविकारी ।
उदासीन जो तापसी ब्रह्मचारी ॥
निवाला मनीं लेश नाही तमाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥ ५०

नसे = not exist
अंतरी = in the heart
काम = desire
नानाविकारी = differnt ailments
उदासीन = dispassionate
जो = who
तापसी = ascetic
ब्रह्मचारी = celibate/student of Spiritual Path
निवाला = contented
मनीं = in the mind
लेश = trace
नाही = not exist
तमाचा = of tamasic qualities
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = devotee
सर्वोत्तमाचा = of the best of all persons(Rama)

Free in his mind from desires that sicken,
In penance immersed, seeking Truth with dispassion;
Tranquil in heart, no ignorance thrall,
Blessed is Rama's servant, by the best master of them all .. 50..

मदो मत्सरः स्वार्थबुद्धिर्निरस्ताः
प्रपञ्चोद्भवो यस्य चित्ते न खेदः ।
सदा वक्ति यः सूनृतामेव वाचं
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ५१॥

मदे मत्सरे सांडिली स्वार्थबुद्धी ।
प्रपंचीक नाहीं जयाते उपाधी ॥
सदा बोलणे नम्र वाचा सुवाचा ।
जगीं धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥ ५१

मदे = haughty
मत्सरे = envy
सांडिली = gave up
स्वार्थबुद्धी = selfish motives
प्रपंचीक = worldly
नाहीं = not exist
जयाते = to whom
उपाधी = troubles
सदा = always
बोलणे = manner of speaking
नम्र = humble
वाचा = words
सुवाचा = auspicious speech
जगीं = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = servant
सर्वोत्तमाचा = of the best of all persons(Rama).

With pride, envy, and conceit renounced,
And worries mundane banished,
Pure in speech, and humble in words,
Blessed is this servant, by the best of lords .. 51..

क्रमेत् तत्त्वचिन्तानुवादेन कालं
प्रलिप्तो न दोषेण दम्भादिकेन ।

करोत्युत्तमैः प्रत्यहं ब्रह्मवादं
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥५२॥

क्रमी वेळ जो तत्त्वचिंतानुवादे ।
न लिंपे कदा दंभ वादे विवादे ॥
करी सूखसंवाद जो ऊगमाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

क्रमी = spends
वेळ = time
तत्त्वचिंतानुवादे = meditating on the Supreme Reality
न = not
लिंपे = mired in
कदा = ever
दंभ = hypocrisy
वादे = argument
विवादे = counter-argument
करी = does
सूखसंवाद = joyful dialogue
ऊगमाचा = of the Primordal Origin(truth)
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = servant
सर्वोत्तमाचा = of the best of all persons(Rama).

Ever immersed in reflection Supreme,
Unsmeared by debates extreme,
Joyously singing the song Primeval,
Blessed is this servant, by the best of them all .. 52..

सदैवार्जवी सर्वलोकप्रियो यः
सदा सर्वदा सत्यवादी विवेकी ।
वचो भाषते नोऽनृतं नो कदाचित्
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥५३॥

सदा आर्जवी प्रीय जो सर्व लोकी ।
सदा सर्वदा सत्यवादी विवेकी ॥
न बोले कदा मिथ्य वाचा त्रिवाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

सदा = always

आर्जवी = beseech
प्रीय = dear
जो = who
सर्व = all
लोकीं = among people
सदा = always
सर्वदा = at all times
सत्यवादी = speaking truthfully
विवेकी = discriminating
न = not
बोल्े = says
कदा = ever
मिथ्य = falsehood
वाचा = speech (vaikhari)
त्रिवाचा = with conviction
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = servant
सर्वोत्तमाचा = of the best of all(Rama)

Ever honest, and dear to all,
Truthful in speech, and ever mindful of all;
Utters never a falsehood, in conviction tall,
Blessed is this servant, by the best master of all .. 53..

सदाऽरण्यसंस्थो भवेद् यो युवाऽपि
विकल्पस्य चित्ते मलो नैव यस्य ।
दृढः प्रत्ययो यस्य चित्तान्न याति
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ५४॥

सदा सेवि आरण्य तारुण्यकाळी ।
मिळेना कदा कल्पनेचेनि मेळी ॥
चळेना मनी निश्चयो दृढ ज्याचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

सदा = always
सेवि = tastes
आरण्य = forest(aloneness)
तारुण्यकाळी = in youth
मिळेना = not found
कदा = ever
कल्पनेचेनि = ideas
मेळी = associating

चळेना = shake
मनीं = in the mind
निश्चयो = resolve
दृढ = firm
ज्याचा = whose
जगीं = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = servant
सर्वोत्तमाचा = of the best of all(Rama).

Enjoys the solitude, even in youth,
Fantasies ever abhors, forsooth;
Unshakable resolve does his mind recall,
Blessed is this servant, by the best master of all .. 54..

दुराशा गता यस्य चित्तात् समूला
प्रवृद्धा हरि-प्रेमरूपा सुतृष्णा ।
ऋणी देवदेवः कृतो येन भक्त्या
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ५५॥

नसे मानसी नष्ट आशा दुराशा ।
वसे अंतरी प्रेमपाशा पिपाशा ॥
ऋणी देव हा भक्तिभावे जयाचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

नसे = not exist
मानसी = in the mind
नष्ट = destructive
आशा = desires
दुराशा = malefic wish
वसे = stays
अंतरी = in the heart
प्रेमपाशा = bond of love
पिपाशा = thirst
ऋणी = indebted
देव = god
हा = this
भक्तिभावे = faithful devotion
जयाचा = whose
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = servant

सर्वोत्तमाचा = of the best of all(Rama).

Selfish motives touch him never,
The divine his heart thirsts for ever;
Indebted is God for the faith and resolve,
Blessed is this servant, by the best master of all .. 55..

दयालुः कृपालुश्च यः कोमलान्तो
जने स्नेहयुक्तश्च यो दास-पालः ।
मनो यस्य न क्रोध-संताप-युक्तं
स धन्योऽस्ति दासोऽत्र सर्वोत्तमस्य ॥ ५६ ॥

दिनाचा दयाळू मनाचा मवाळू ।
स्नेहाळू कृपाळू जनीं दासपाळू ॥
तया अंतरी क्रोध संताप कैचा ।
जगी धन्य तो दास सर्वोत्तमाचा ॥ ॥

दिनाचा = of the humble
दयाळू = compassionate
मनाचा = of the mind
मवाळू = tender
स्नेहाळू = friendly
कृपाळू = merciful
जनीं = in the world
दासपाळू = protector of servants(dependents)
तया = to him
अंतरी = in the heart
क्रोध = anger
संताप = passion
कैचा = whence
जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
दास = servant
सर्वोत्तमाचा = of the best of all(Rama)

Kind to the humble, tender in heart,
Friendly and forgiving, to God's servants patronage impart,
Whence anger or rage to such a one befall?
Blessed is this servant, by the best master of all .. 56..

हरेर्नाम-संकीर्तनोपासनाभ्यां

जनो धन्यतां एत्यजस्रं जगत्याम् ।
उदासीनता सा पदार्थेषु सारं
तया सर्वदा चित्तवृत्तेः प्रशान्तिः ॥ ५७॥

जगी होइजे धन्य या रामनामे ।
क्रिया भक्ति ऊपासना नित्य नेमें ॥
उदासीनता तत्त्वता सार आहे ।
सदा सर्वदा मोकळी वृत्ति राहे ॥ ॥

जगी = in the world
होइजे = will become
धन्य = blessed
या = this
रामनामे = by Rama's name
क्रिया = work
भक्ति = devotion
ऊपासना = service
नित्य = unbroken
नेमें = discipline
उदासीनता = dispassion
तत्त्वता = in essence
सार = cream
आहे = is
सदा = always
सर्वदा = at all times
मोकळी = free
वृत्ति = attitude
राहे = stays.

Blessedness attain chanting Rama's name,
Disciplined action, worship, and devotion aflame;
Their essence verily is dispassion,
Reaping freedom as its dispensation .. 57..

मनो माऽस्तु शब्दादिषु प्रीतियोगः
पदार्थेषु कामो भवेत् पूर्वपापैः ।
सुनिष्काम-भक्त्या प्रभुश्चिन्तनीयो
विकल्पस्य लेशोऽपि तूर्णं प्रहेयः ॥ ५८॥

नको वासना वीषयी वृत्तिरूपे ।
पदार्थी जडे कामना पूर्वपापे ॥
सदा राम निष्काम चिंतीत जावा ।

मना कल्पनालेश तोहि नसावा ॥ ॥

नको = not want
वासना = desires
वीषयीं = pleasures of the senses
वृत्तिरूपे = attitude formation
पदार्थी = objects
जडे = attracts
कामना = lust
पूर्वपापे = past sins
सदा = always
राम = Rama
निष्काम = desireless
चिंतीत = meditate
जावा = go
मना = oh, mind!
कल्पनालेश = trace of desire
तोहि = even that
नसावा = should not be.

Dwell not on passions engulfing the mind in desire,
The mind shaped by the senses afire;
Ever steep the passionless heart in Rama's name,
Oh Mind! fantasies forsake, with not even a trace to blame .. 58..

जनः कल्पनां कल्पयन् कोटिकल्पं
समभ्येति रामं प्रभुं नैव नैव ।
धृतश्चेतसा येन कामो न रामः
कुतस्तस्य रामे तु सुप्रीतियोगः ॥ ५९ ॥

मना कल्पना कल्पिता कल्पकोटी ।
नव्हे रे नव्हे सर्वथा रामभेटी ॥
मनी कामना राम नाही जयाला ।
अती आदरे प्रीति नाहि तयाला ॥ ॥

मना = oh, mind!
कल्पना = idea
कल्पिता = think
कल्पकोटी = millions of aeons
नव्हे = never
रे = dear
नव्हे = never
सर्वथा = wholly
रामभेटी = meeting with Rama

मनी = in the mind
कामना = lust
राम = Rama
नाही = not
जयाला = to whom
अती = much
आदरे = respect
प्रीति = love
नाहि = not
तयाला = to him.

Oh dear Mind! myriads of fantasies imagine,
Yet never see Rama's vision divine;
With passions in the heart, and Rama forgotten,
For Him no reverence nor love will be begotten .. 59..

मनो रामचन्द्रो निधिः कामधेनुः
सुरद्रुर्मणिश्चिन्तितार्थप्रदश्च ।
प्रभावाद् हि यस्यैव सर्वस्य सत्ता
न तत्तुल्यतामेति कश्चिद् जगत्याम् ॥ ६०॥

मना राम कल्पतरू कामधेनू ।
निधी सार चिंतामणी काय वानू ॥
जयाचेनि योगे घडे सर्व सत्ता ।
तया साम्यता कायसी कोण आता ॥ ॥ ६०

मना = oh, mind
राम = Rama
कल्पतरू = wish-fulfilling(tree)
कामधेनू = wish-fulfilling(cow)
निधी = wealth
सार = essence
चिंतामणी = wish-fulfilling(gem)
काय = how
वानू = describe
जयाचेनि = by which
योगे = means
घडे = happens
सर्व = all
सत्ता = rule
तया = to him
साम्यता = equal
कायसी = how
कोण = who

आता = now

Oh Mind! excelling even the wish-fulfilling tree and cow,
And the gem, is Rama; whose omnipotence homage knows not how;
Whose presence rules the worlds,
Incomparable is He, defying any and all the words .. 60..

समाश्रित्य कल्पद्रुमं दुःखितो यः
सदा तस्य चित्ते वसत्येव दुःखम् ।
समं सज्जनैर्यो विवादं करोति
ततो याति संतापमन्तर्महान्तम् ॥ ६१॥

उभा कल्पवृक्षातळी दुःख वाहे ।
तया अंतरी सर्वदा तेचि आहे ॥
जनीं सज्जनीं वाद हा वाढवावा ।
पुढे मागुता शोक जीवी धरावा ॥ ॥ ६१

उभा = standing
कल्पवृक्षातळी = at the foot of the wish-fulfilling tree
दुःख = grief
वाहे = carries
तया = to him
अंतरी = in the heart
सर्वदा = at all times
तेचि = that alone
आहे = is
जनीं = among the people
सज्जनीं = saintly
वाद = argument
हा = this
वाढवावा = increase
पुढे = hereafter
मागुता = herebefore
शोक = grief
जीवी = inside one
धरावा = hold

Sorrowful he stands, in the shade of the wish-fulfilling tree,
Never a moment in his heart will sorrow leave him free;
With saintly souls will arguments bring,
Before and after, every sorrow and its sting .. 61..

भवेद्वै निदिध्यास-भङ्गोऽपि तस्य
बलादुद्भवेत् शोक-संताप-वृत्तिः ।
सुखानन्द-नाशो भवेद् भेदबुद्ध्या
मनोनिश्चयो लुप्तते हन्त सर्वः ॥ ६२॥

निजध्यास तो सर्व तूटोनी गेला ।
बळे अंतरी शोक संताप ठेला ॥
सुखानंद आनंद भेदे बुडाला ।
मना निश्चयो सर्व खेदे उडाला ॥ ॥

निजध्यास = yearning for the true Self
तो = that
सर्व = all
तूटोनी = broke
गेला = went
बळे = mightily
अंतरी = in the heart
शोक = grief
संताप = agitation
ठेला = stayed
सुखानंद = beatitude
आनंद = joy
भेदे = division/separation
बुडाला = drowned
मना = oh, mind
निश्चयो = resolve
सर्व = all
खेदे = sadneness
उडाला = flew away.

When you stopped the flow of contemplation,
Into your heart forcibly did enter sorrow and agitation;
Ecstasy divine and joy mundane, drowned by separation
From Truth, Oh Mind! sadly you lost all resolution.

यथा कामधेनुप्रभोस्तक्र-याञ्चा
तथैवात्मवेत्तुश्च वादप्रियत्वम् ।
स संत्यज्य चिन्तामणिं काचखण्डान्
प्रयाचेत तस्मै न कस्तान् प्रदद्यात् ॥ ६३॥

घरी कामधेनू पुढे ताक मागे ।
हरीबोध सांडोनि वेवाद लागे ॥

करी सार चिंतामणी काचखंडे ।
तया मागता देत आहे उदंडे ॥ ॥

घरी = at home
कामधेनू = wish-fulfilling cow
पुढे = then
ताक = buttermilk
मागे = asks
हरीबोध = wisdom regarding Hari(Truth)
सांडोनि = giving up
वेवाद = futile argumentation
लागे = engages in
करी = does
सार = essence
चिंतामणी = wish-fulfilling gem
काचखंडे = broken glass pieces
तया = to him
मागता = asking
देत = gives
आहे = is
उदंडे = plentiful.

A wish-fulfilling cow you own, yet buttermilk is all you ask,
Of like nature is argument vain, giving up true wisdom to fulfil life's task.
A wish-fulfilling gem you hold, yet seek only pieces of glass,
In plenty you will get them, worth nothing either to keep or to pass .. 63..

दृढा नास्ति बुद्धिर्विमूढस्य पुंसो
न चित्तेऽस्ति रामोऽतिकामाकुलस्य ।
प्रवृत्तेऽतिलाभे भवेत् क्षुब्ध-चित्तः
प्रसक्तोऽतिभोगेषु दैन्यं प्रयाति ॥ ६४ ॥

अती मूढ त्या दृढ बुद्धी असेना ।
अती काम त्या राम चित्ती वसेना ॥
अती लोभ त्या क्षोभ होईल जाणा ।
अती वीषयी सर्वदा दैन्यवाणा ॥ ॥

अती = much
मूढ = dim-witted
त्या = to him
दृढ = firm
बुद्धी = intellect
असेना = not have

अती = much
काम = desire
त्या = to him
राम = Rama
चित्ती = in the heart
वसेना = lives not
अती = much
लोभ = greed
त्या = to him
क्षोभ = sorrow
होईल = become
जाणा = know
अती = much
वीषयी = physical pleasures
सर्वदा = at all times
दैन्यवाणा = pitiable.

Firm resolve he lacks, who with feeble reason lives,
His heart holds not Rama, to every craving it gives.
Know sorrow to be his lot, who only harbors greed,
Ever impoverished is he, who only pleasure seeks .. 64..

अभक्त्या हरी जीवितं माऽस्तु दीनं
भवेत् चातिमौढ्ये सदा दुःखदुःखम् ।
मनो रामचन्द्रेऽर्पय प्रीतियोगं
विरामेषु ते मास्तु वाञ्छा धनादौ ॥ ६५ ॥

नको दैन्यवाणे जिणे भक्तिऊणे ।
अती मूर्ख त्या सर्वदा दुःख दूणे ॥
धरी रे मना आदरे प्रीति रामी ।
नको वासना हेमधामी विरामी ॥ ॥

नको = not want
दैन्यवाणे = pitiful
जिणे = life
भक्तूणे = without devotion
अती = much
मूर्ख = stupid
त्या = to him
सर्वदा = at all times
दुःख = grief
दूणे = double
धरी = hold
रे = dear

मना = oh, mind!
आदरे = respectfully
प्रीति = love
रामी = in Rama
नको = ont want
वासना = desire
हेमधामी = place of gold
विरामी = without Rama

Pity this life, void of devotion,
Twofold sorrow forever it reaps;
Oh Mind! give to Rama honor and love,
Without Rama, shun even the golden home .. 65..

असारोऽस्ति संसार एषोऽतिघोरो
मनः सज्जनान्वेषय त्वं हि सत्यम् ।
विषं भक्षितं चेत् सुखं ते कुतः स्याद्
अतो रामचन्द्रं सदा चिन्तय त्वम् ॥ ६६ ॥

नव्हे सार संसार हा घोर आहे ।
मना सज्जना सत्य शोधूनि पाहे ॥
जनीं वीष खाता पुढे सूख कैचे ।
करी रे मना ध्यान या राघवाचे ॥ ॥

नव्हे = Not
सार = essence
संसार = creation-dissolution cycles
हा = this
घोर = terrible
आहे = is
मना = oh, mind!
सज्जना = saintly
सत्य = true
शोधूनि = search
पाहे = see
जनीं = among people
वीष = poison(of sensory pleasures)
खाता = consume
पुढे = then
सूख = joy
कैचे = whence
करी = do
रे = dear
मना = oh, mind!

ध्यान = meditation
या = this
राघवाचे = Rama's

How awful this life, which clings not to Spirit,
Oh saintly Mind! seek Truth alone, doubting not a whit;
After the poison of pleasures, what joy will you gain,
Oh Mind! dwell in the thought of Rama, and there ever remain .. 66..

घनश्यामवर्णोऽतिलावण्ययुक्तो
गभीरोऽतिधीरः प्रतापेन पूर्णः ।
स्वभक्तस्य यः संकटे पक्षपाती
स रामः प्रभाते हृदा चिन्तनीयः ॥ ६७॥

घनश्याम हा राम लावण्यरूपी ।
महाधीर गंभीर पूर्णप्रतापी ॥
करी संकटी सेवकांचा कुडावा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥

घनश्याम = complexioned like a cloud
हा = this
राम = Rama
लावण्यरूपी = of lovely form
महाधीर = most courageous
गंभीर = profound
पूर्णप्रतापी = completely majestic
करी = does
संकटी = in danger
सेवकांचा = of servants(devotees)
कुडावा = protection
प्रभाते = morning(waking)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Complexioned like a cloud, lovely is Rama's form,
Mighty in courage, profound, wholly majestic is He;
Who serve Him, them He shields from peril,
Waken the mind to Rama's name, to conquer every evil .. 67..

बलेनाधिको राघवश्चापपाणिः

करालस्तु कालोऽपि तस्माद् बिभेति ।
कथा कैव मर्त्यस्य रङ्कस्य तत्र
प्रभाते हृदा राघवश्चिन्तनीयः ॥ ६८॥

बळे आगळा राम कोदंडधारी ।
महाकाळ विक्राळ तोही थरारी ॥
पुढे मानवा किंकरा कोण केवा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥

बळे = mightily
आगळा = unique
राम = Rama
कोदंडधारी = holding the bow
महाकाळ = death
विक्राळ = frightening
तोही = even he
थरारी = trembles
पुढे = then
मानवा = human
किंकरा = servant
कोण = who
केवा = daring
प्रभाते = morning(on awaking)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Mighty among the mighty is Rama, armed with a bow,
At His sight trembles even fearsome Death, and how;
What to say of the human creature, a paltry servant still,
Waken the mind to Rama's name, to conquer every evil .. 68..

सुखानन्दकृद् वारको यो भयस्य
स हि प्रीतियोगेन सेव्यो जगत्याम् ।
विवेकादनाचारबुद्धिं विसृज्य
प्रभाते हृदा राघवश्चिन्तनीयः ॥ ६९॥

सुखानंदकारी निवारी भयाते ।
जनीं भक्तिभावे भजावे तयाते ॥
विवेके त्यजावा अनाचार हेवा ।

प्रभाते मनीं राम चिंतीत जावा ॥ ॥

सुखानंदकारी = giver of supreme happiness
निवारी = protects
भयाते = from fear
जनीं = among people
भक्तिभावे = with faithful devotion
भजावे = worship
तयाते = to him
विवेके = discriminatingly
त्यजावा = abandon
अनाचार = bad conduct
हेवा = jealousy
प्रभाते = in morning(on waking up)
मनीं = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Divine and earthly joy He gives, and protection from fear,
With faith and devotion worship Him, from far and near;
In good judgment abjure wickedness and envious cavil,
Waken the mind to Rama's name, to conquer every evil .. 69..

मनः कीर्तय त्वं हरिं कामपूरं
न वै बाध्यसे दुःखजालैः कदापि ।
मदालस्यमाशु त्वया संप्रहेयं
प्रभाते हृदा राघवश्चिन्तनीयः ॥ ७०॥

सदा रामनामे वदा पूर्णकामे ।
कदा बाधिजेना पदा नित्य नेमे ॥
मदालस्य हा सर्व सोडोनि द्यावा ।
प्रभाते मनीं राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७०

सदा = always
रामनामे = with Rama's name
वदा = speak
पूर्णकामे = granting all wishes
कदा = ever
बाधिजेना = affect adversely
पदा = hymn
नित्य = constantly
नेमे = discipline
मदालस्य = insolence and laziness

हा = this
सर्व = all
सोडोनि = abandoning
द्यावा = give
प्रभाते = in morning(on awaking)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go.

Rama's name will all your wishes grant, and give you all the means,
To keep off the evil spirits, with chanting of His hymns.
Conceit wholly give up, and not a moment be idle,
Waken the mind to Rama's name, to conquer every evil .. 70..

महादोषनाशोऽस्ति यत्कीर्तनेन
नरः सद्गतिं याति यत्कीर्तनेन ।
भवेत् पुण्यवृद्धिश्च यत्कीर्तनेन
स रामः प्रभाते हृदा चिन्तनीयः ॥ ७१॥

जयाचेनि नामे महादोष जाती ।
जयाचेनि नामे गती पाविजेती ॥
जयाचेनि नावे घडे पुण्यठेवा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७१

जयाचेनि = by whose
नामे = name
महादोष = great faults
जाती = go away
जयाचेनि = by whose
नामे = name
गती = the ultimate goal(salvation)
पाविजेती = attain
जयाचेनि = by whose
नावे = name
घडे = happens
पुण्यठेवा = accumulation of merit
प्रभाते = in morning(on waking up)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Great flaws His name can swallow whole,

Whose name can fly you to the supreme goal;
Reap a heap of merits, little by little,
Waken your mind to Rama's name, to conquer every evil .. 71..

भवेन्न व्ययः स्वीयवित्तस्य किंचित्
ततोच्चारणे रामनाम्नो न कष्टम् ।
क्षयो जायते येन संसारशत्रोः
स रामः प्रभाते हृदा चिन्तनीयः ॥ ७२॥

न वेचे कदा ग्रंथिचे अर्थ काही ।
मुखे नाम उच्चारिता कष्ट नाही ॥
महाघोर संसारशत्रू जिणावा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७२

न = not
वेचे = spend
कदा = ever
ग्रंथिचे = stored
अर्थ = money
काही = whatever
मुखे = by mouth
नाम = name
उच्चारिता = pronouncing
कष्ट = labor
नाही = not
महाघोर = most terrible
संसारशत्रू = cycles of birth-death as an enemy
जिणावा = conquer
प्रभाते = in morning(on waking)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Feel no need to empty your treasure,
Nor chanting His name to labor beyond measure;
Terrifying much is this birth and death cycle,
Waken your mind to Rama's name, to conquer every evil .. 72..

महद् दुःखमुत्पद्यते देहदण्डात्
परं नामसंकीर्तने नैव दुःखम् ।

शिवश्चिन्तयत्येव यं देवदेवं
स रामः प्रभाते हृदा चिन्तनीयः ॥७३॥

देहेदंडणेचे महादुःख आहे ।
महादुःख ते नाम घेता न राहे ॥
सदाशीव चिंतीतसे देवदेवा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७३

देहेदंडणेचे = physical penance
महादुःख = great grief
आहे = is
महादुःख = great grief
ते = that
न = not
नाम = name
घेता = taking
राहे = stays
सदाशीव = Shankar
चिंतीतसे = meditates
देवदेवा = Rama
प्रभाते = in morning(on waking)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Penance of the body does much distress bring,
Chant His name, and relieve the sting;
Shiva chants Rama's name, though they be on same level,
Waken your mind to Rama's name , to conquer every evil. 73

तपःपूर्वके साधने देहकष्टं
धनेनैव दानं व्रतोद्यापनं च ।
कृपालुः सदा दीनजीवेषु योऽसौ
प्रभाते हृदा राघवश्चिन्तनीयः ॥७४॥

बहुतांपरी संकटे साधनांची ।
व्रते दान उद्यापने ती धनाची ॥
दिनाचा दयाळू मनी आठवावा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७४

बहुतांपरी = many and various

संकटे = risks
साधनांची = of penance
व्रते = vows
दान = charity
उद्यापने = public welfare projects
ती = those
धनाची = of wealth
दिनाचा = humble
दयाळू = compassionate
मनी = in the mind
आठवावा = remember
प्रभाते = in the morning(on waking)
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Full of risks are the many penances,
Much gold it takes for vows, and charity, and shelters;
In your heart keep Rama, pardoner of the humble,
Waken your mind to Rama's name, to conquer every evil .. 74..

मनः साधनेष्वेतदेव प्रशस्तं
न चेन्मन्यसे साधुभिर्निश्चिनु त्वम् ।
वृथा संशयस्त्याज्य एवान्तकारी
प्रभाते हृदा राघवश्चिन्तनीयः ॥ ७५॥

समस्तांमधे सार साचार आहे ।
कळेना तरी सर्व शोधून पाहे ॥
जिवा संशयो वाउगा तो त्यजावा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७५

समस्तांमधे = in all(of existence)
सार = essence
साचार = verily
आहे = is
कळेना = understand
तरी = still
सर्व = all
शोधून = search
पाहे = see
जिवा = oh, creature!
संशयो = doubt
वाउगा = futile

तो = that
त्यजावा = give up
प्रभाते = in the morning
मनी = in the mind
राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Verily is He the essence of all that exists;
If you grasp it not, seek in all that exists;
Give up this doubt, o creature! know it to be vain and futile,
Waken your mind to Rama's name, to conquer every evil .. 75..

भवेन्नैव योगो न धर्मो न कर्म
न भोगो न च त्याग एकोऽपि साङ्गः ।
मनो नाम-संकीर्तने श्रद्दधस्व
प्रभाते हृदा राघवश्चिन्तनीयः ॥ ७६॥

नव्हे कर्म ना धर्म ना योग काही ।
नव्हे भोग ना त्याग ना सांग पाही ॥
म्हणे दास विश्वास नामी धरावा ।
प्रभाते मनी राम चिंतीत जावा ॥ ॥ ७६

नव्हे = neither
कर्म = actions
ना = nor
धर्म = religious practices
ना = nor
योग = physical/mental penance
काही = whatever
नव्हे = neither
भोग = enjoyment
ना = nor
त्याग = sacrifice
ना = nor
सांग =according to scriptural injuctions
पाही = see
म्हणे = says
दास = servant
विश्वास = faith
नामी = in the name
धरावा = hold
प्रभाते = in the morning(on waking)
मनी = in the mind

राम = Rama
चिंतीत = meditate
जावा = go

Excelling all actions, duties, and penance,
Pleasures, sacrifices, and scriptural injunctions,
Avers this servant of Rama, faith in His name do not belittle,
Waken your mind to Rama's name, to conquer all evil .. 76..

हरेर्नाम संकीर्तने श्रद्दधानो
भवेद् द्वन्द्वशून्योजपन् रामनाम ।
हरेः कर्म कुर्वन् भविष्यत्यकामो
स्वरूपं च सर्वत्र पश्येत् तदानीम् ॥ ७७॥

करी काम निष्काम या राघवाचे ।
करी रूप स्वरूप सर्वां जिवांचे ॥
करी छंद निर्द्वंद्व हे गूण गाता ।
हरीकीर्तनी वृत्तिविश्वास होता ॥ ॥ ७७

करी = doing
काम = work
निष्काम = desireless(for the success or failure)
या = this
राघवाचे = Rama's
करी = does
रूप = form
स्वरूप = true nature
सर्वां = all
जिवांचे = creatures
करी = does
छंद = hymns
निर्द्वंद्व = transcending duality
हे = these
गूण = virtues
गाता = singing
हरीकीर्तनी = musical eulogy of Hari
वृत्तिविश्वास = attitude of faith
होता = when happening

Service of Rama will kill the craving,
Your true Self emerge as a blessing;
Singing His glories will duality transcend,
Faith in His name is indeed tha best godsend .. 77..

अहो यस्य रामे न विश्वस्तबुद्धिः
भवेत् पामरः सर्वदा दुःखभाक् सः ।
स्थिते किन्तु कैवल्यदे रामचन्द्रे
वृथा देह-संसार-चिन्ताऽल्पबुद्धेः ॥ ७८ ॥

अहो ज्या नरा रामविश्वास नाहीं ।
तया पामरा बाधिजे सर्व काहीं ॥
महाराज तो स्वामि कैवल्यदाता ।
वृथा वाहणे देहसंसारचिंता ॥ ॥ ७८

अहो = Oh! listen!
ज्या = to whom
नरा = human being
रामविश्वास = faith in Rama
नाहीं = is not
तया = to him
पामरा = pitiable one
बाधिजे = afflicts
सर्व = everythig
काहीं = whatever
महाराज = emperor
तो = that
स्वामि = master
कैवल्यदाता = granter of liberation
वृथा = vainly
वाहणे = carry
देहसंसारचिंता = anxiety about the body's fate (life and death)

Hearken well! he who keeps no faith in Rama's name,
Pity him, for all afflictions will bring him shame;
He, the Emperor and Master, donor of freedom supreme,
Will banish the worrisome fear of births and deaths, that vanity extreme .. 78..

मनः पावनां भावनां राघवस्य
निधेह्यन्तरे माऽस्तु संसारचिन्ता ।
भवो भ्रामयत्येव जीवं सदैव
असद्-वस्तु-संधारणं व्यर्थमेव ॥ ७९ ॥

मना पावना भावना राघवाची ।
धरी अंतरी सोडि चिंता भवाची ॥

भवाची जिवा मानवा भूलि ठेली ।
नसे वस्तुची धारणा व्यर्थ गेली ॥ ॥ ७९

मना = oh, mind!
पावना = purifying
भावना = state of mind
राघवाची = Rama's
धरी = keep
अंतरी = in the heart
सोडि = give up
चिंता = worry
भवाची = of life
जिवा = to the person
मानवा = human
भूलि = forgetfulness/wrong perception
ठेली = kept
नसे = not
वस्तुची = essential nature
धारणा = concentration
व्यर्थ = waste
गेली = went

Oh Mind! in Rama keep faith, the purifier,
From your heart worries expel, life's destroyer;
A hypnotised life the creature lives,
True Self, such futile belief never gives .. 79..

मनः संश्रय श्रीशमीशस्य हृत्स्थं
तराद्यैव दुष्पार-संसार-वार्धिम् ।
प्रहेयस्त्वया दुर्भरः काम एषः
खरो मत्सरः सर्वथा दण्ड्य एव ॥ ८०॥

धरा श्रीवरा त्या हरा अंतराते ।
तरा दुस्तरा त्या परा सागराते ॥
सरा वीसरा त्या भरा दुर्भराते ।
करा नीकरा त्या खरा मत्सराते ॥ ॥ ८०

धरा = hold
श्रीवरा = Vishnu(husband of Shree=Laxmi)
त्या = that
हरा = Shankar
अंतराते = in the heart
तरा = cross

दुस्तरा = difficult to cross
त्या = that
परा = vast
सागराते = ocean(of life)
सरा = go away
वीसरा = forget
त्या = that
भरा = fill
दुर्भराते = stomach
करा = do
नीकरा = destroy
त्या = that
खरा = ass
मत्सराते = jealousy

Hold Him, Laxmi's consort, abiding in Shiva's heart,
Go beyond the ocean uncrossable, which only He can part;
Feed the stomach, but the insatiable appetite forget,
Asinine envy forever annihilate .. 80..

मनो मत्सरात् मा त्यज श्रीशनाम
निदिध्यास एषोऽस्त्वतीवादरात् ते ।
मनो रामनामोत्तमं साधनं रे
न चैतस्य तुल्यं किमप्यस्ति लोके ॥ ८१॥

मना मत्सरे नाम सांडू नको हो ।
अती आदरे हा निजध्यास राहो ॥
समस्तांमधे नाम हे सार आहे ।
दुजी तूळणा तूळिताही न साहे ॥ ॥ ८१

मना = oh. mind!
मत्सरे = out of jealousy
नाम = name
सांडू = drop
नको = not
हो = (listen!)
अती = much
आदरे = respectfully
हा = this
निजध्यास = yearning for one's true nature
राहो = stay
समस्तांमधे = in all
नाम = name
हे = this

सार = essence
आहे = is
दुजी = another
तूळणा = comparison
तूळिताही = even trying to compare
न = not
साहे = tolerate.

Hearken, oh Mind! in jealousy forget not His name,
Anchor Him in your heart, and honor His fame;
His name is the essence in all that exists,
Beyond compare, from comparison desist .. 81..

बहून्यन्यनामानि तुल्यानि नास्त्येति
अभाग्यान्न जानात्ययं पामरोऽज्ञः ।
इदं पार्वतीशेन बुद्धं विषघ्नं
कथा मानवस्यात्र का किंकरस्य ॥ ८२॥

बहू नाम या रामनामी तुळेना ।
अभाग्या नरा पामरा हे कळेना ॥
विषा औषधा घेतले पार्वतीशे ।
जिवा मानवा किंकरा कोण पूसे ॥ ॥ ८२

बहू = much
नाम = name
या = this
रामनामी = Rama's name
तुळेना = compares
अभाग्या = unfortunate
नरा = human
पामरा = poor/pitiable
हे = this
कळेना = does not understand
विषा = poison
औषधा = medicine(antidote)
घेतले = took
पार्वतीशे = Shankar
जिवा = creature
मानवा = human
किंकरा = servant
कोण = who
पूसे = asks

Names there be many, but Rama's crests the wave,

Luckless creature knows not this, whom pity will not save;
When Shiva drank the poison, the antidote was His name,
What cure this lowly man can give, for the torment to be tamed .. 82..

स्मरारीः सदा ध्यायतीशं हि रामं
उमासंयुतो गायति प्रेमबद्धः ।
दृढ-ज्ञान-वैराग्य-सामर्थ्य-युक्तः
सदाऽऽस्ते सुखं राम-विश्वास-पूर्णः ॥ ८३॥

जेणे जाळिला काम तो राम ध्यातो ।
उमेसी अती आदरे गूण गातो ॥
बहु ज्ञान वैराग्य सामर्थ्य जेथे ।
परी अंतरी नामविश्वास तेथे ॥ ॥ ८३

जेणे = one who (Shiva)
जाळिला = burned
काम = lust
तो = he
राम = Rama
ध्यातो = meditates
उमेसी = Parvati
अती = much
आदरे = respectfully
गूण = virtues
गातो = sings
बहु = much
ज्ञान = knowledge
वैराग्य = dispassion
सामर्थ्य = power
जेथे = where
परी = yet
अंतरी = in the heart
नामविश्वास = faith in the name
तेथे = there.

Lust did Shiva vanquish, chanting Rama's name,
To Parvati he sings His glories with all acclaim;
Great resolve, wisdom, and dispassion seek,
In that heart will faith in His name never become weak .. 83..

शिरःसंस्थितो यः प्रभुर्विठ्ठलस्य
शिवः सोऽपि तद्ध्यान-मग्नो न किं त्वम् ।

यतो नीलकण्ठोऽपि शान्तिं प्रपेदे
स रामः कृतान्तान्नरं मोचयेद् वै ॥ ८४॥

विठोने शिरी वाहिला देवराणा ।
तया अंतरी ध्यास रे त्यासि नेणा ॥
निवाला स्वये तापसी चंद्रमौळी ।
जिवा सोडवी राम हा अंतकाळी ॥ ॥ ८४

विठोने = Vitthala
शिरी = on the had
वाहिला = carried
देवराणा = king of gods(Shankar)
तया = to him
अंतरी = in the heart
ध्यास = yearning
रे = dear!
त्यासि = to him
नेणा = knows not
निवाला = calmed
स्वये = himself
तापसी = ascetic
चंद्रमौळी = Shankar
जिवा = creature
सोडवी = liberates
राम = Rama
हा = this
अंतकाळी = at life's end.

Vitthala bears Shiva on his crown,
Yearning in his heart, dear Mind! to you unbeknown;
Who calmed Shiva's own ascetic fire,
The same Rama will free you from the funeral pyre!.. 84..

भजेद् राघवं योगि-विश्रान्ति-हेतुं
जपत्यस्य नामानि गौर्या महेशः ।
तपस्वी स्वयं शंकरः शान्त आसीद्
भवेन्मुक्तिदोऽन्ते ह्यसौ राम एकः ॥ ८५॥

भजा राम विश्राम योगेश्वरांचा ।
जपू नेमिला नेम गौरीहराचा ॥
स्वये नीववी तापसी चंद्रमौळी ।
तुम्हां सोडवी राम हा अंतकाळी ॥ ॥ ८५

भजा = worship
राम = Rama
विश्राम = resting place
योगेश्वरांचा = of great ascetics
जपू = repeating god's name with reverence
नेमिला = vowed
नेम = rigorously scheduled
गौरीहराचा = of Parvati and Shankar
स्वये = by himself
नीववी = calms
तापसी = ascetic
चंद्रमौळी = Shankar
तुम्हां = you
सोडवी = liberate
राम = Rama
हा = this
अंतकाळी = when dying.

Haven of ascetics, from Rama's worship never sever,
Gauri and Hara pledge to chant His name forever;
Himself cools Shiva's burning power,
Freedom to you will Rama give, and blessings on you shower .. 85..

मुखे यस्य रामो न कामोऽस्ति चित्ते
न तद्-धैर्यलोपो भवेत् संकटेषु ।
हरेर्भक्तियोगेन कामं विजित्य
स धन्योऽभवद् मारुतिब्रह्मचारी ॥ ८७॥

मुखी राम विश्राम तेथेचि आहे ।
सदानंद आनंद सेवोनि राहे ॥
तयावीण तो शीण संदेहकारी ।
निजधाम हे नाम शोकापहारी ॥ ॥ ८६

मुखी = in speech
राम = Rama
विश्राम = resting haven
तेथेचि = there only
आहे = is
सदानंद = perpetual joy
आनंद = happiness
सेवोनि = serving
राहे = stays
तयावीण = without it

शीण = tiredness
संदेहकारी = producing doubt
निजधाम = one's true nature
नाम = name
शोकापहारी = remover of grief

There alone find rest and peace, where Rama's name is chanted,
Where the joy of joys forever is granted;
Without Him, all is vain torment and doubt,
His name, the true abode, without sorrow fraught .. 86..

अतीवोत्तमं सुन्दरं स्वल्पवर्णं
अमूल्यं सुलभ्यं हितं रामनाम ।
जनैः कीर्त्यमानं भवध्वंसकं यत्
तदेवेह कैवल्यरूपं नराणाम् ॥ ८८ ॥

मुखी राम त्या काम बाधू शकेना ।
गुणे इष्ट धारिष्ट त्याचे चुकेना ॥
हरीभक्त तो शक्त कामास भारी ।
जगी धन्य तो मारुती ब्रह्मचारी ॥ ॥ ८७

मुखी = in speech
राम = Rama
त्या = to him
काम = lust
बाधू = afflict
शकेना = unable
गुणे = quality
इष्ट = desirable result
धारिष्ट = courage
त्याचे = his
चुकेना = miss
हरीभक्त = devotee of Hari
तो = he
शक्त = mighty
कामास = lust
भारी = overwhelms
जगी = in the world
धन्य = blessed
मारुती = Hanuman
ब्रह्मचारी = celibate/in constant communion with Brahman

Whose tongue utters Rama's name, lust cannot afflict,
Resolute in every action, though blessed with every gift;

The devotee of Hari mightily slays the lust,
Like the blessed Hanuman, constant in Rama's trust .. 87..

अतीवोत्तमं सुन्दरं स्वल्पवर्णं
अमूल्यं सुलभ्यं हितं रामनाम ।
जनैः कीर्त्यमानं भवध्वंसकं यत्
तदेवेह कैवल्यरूपं नराणाम् ॥ ८८ ॥

बहू चांगले नाम या राघवाचे ।
अती साजिरे स्वल्प सोपे फुकाचे ॥
करी मूळ निर्मूळ घेता भवाचे ।
जिवा मानवा हेंचि कैवल्य साचे ॥ ॥ ८८

बहू = much
चांगले = good
नाम = name
या = this
राघवाचे = Rama's
अती = greatly
साजिरे = beautiful
स्वल्प = short
सोपे = simple
फुकाचे = no cost
करी = does
मूळ = root
निर्मूळ = rootless
घेता = taking
भवाचे = life-death cycles
जिवा = creature
मानवा = human
हेंचि = this only
कैवल्य = liberation
साचे = verily

What can excel Rama's name? Joy in it to be lost,
Most beautiful and short, easy and free of cost!
Uttering that name, both birth and death do cease,
Verily to the human creature, this alone is the supreme ease .. 88..

सदा भोजनादौ वदेद् रामनाम
ततो भोजने सादरं घोषणीयम् ।

प्रतिग्रासमेवं वदेन्नाम पुण्यं
तदा प्राप्यते श्रीहरिः स स्वभावात् ॥ ८९॥

जनीं भोजनीं नाम वाचे वदावे ।
अती आदरे गद्यघोषे म्हणावे ॥
हरीचिंतने अन्न सेवीत जावे ।
तरी श्रीहरी पाविजेतो स्वभावे ॥ ॥ ८९

जनीं = in the world
भोजनीं = while eating
नाम = name
वाचे = in speech
वदावे = say
अती = much
आदरे = respectfully
गद्यघोषे = with booming voice
म्हणावे = say
हरीचिंतने = meditating on Hari
अन्न = food
सेवीत = consume
जावे = go
तरी = then
श्रीहरी = Srihari
पाविजेतो = blesses
स्वभावे = by his nature

Among people and at meals, let the tongue speak Rama's name,
With utmost respect speak, with thunderous voice his fame;
To Hari offer the food you eat,
His grace will wait on you, this His nature to devotees treat .. 89..

सदा नामहीनस्य घोराऽस्ति हानिः
न यस्यादरो नाम्नि तज्जन्म तुच्छम् ।
हरेर्नाम वेदेषु शास्त्रेषु श्रेय-
स्करंवै परं ख्यापितं व्यासवाण्या ॥ ९०॥

न ये राम वाणी तया थोर हाणी ।
जनीं व्यर्थ प्राणी तया नाम काणी ॥
हरीनाम हे वेदशास्त्री पुराणी ।
बहू आगळे बोलिली व्यासवाणी ॥ ॥ ९०

न = not

ये = comes
राम = Rama
वाणी = speech
तया = to him
थोर = great
हाणी = harm
जनीं = in the world
व्यर्थ = vain
प्राणी = creature
तया = to him
नाम = name
काणी = despised
हरीनाम = name of Hari
हे = this
वेदशास्त्री = in the vedas and scriptures
पुराणी = in mytholology
बहू = much
आगळे = singularly great
बोलिली = said
व्यासवाणी = Vyasa's speech(writings)

Great misfortune his, whose speech lacks Rama's name,
Despicable his life, in this world he breathes in vain.
In vedas, scriptures and myths, Vyasa spoke with authority,
Uniquely great is Rama's name, ever ready to bless posterity .. 90..

मनो रामचन्द्रे न कार्या उपेक्षा
हरेर्नाम संकीर्तयेदादरेण ।
न किंचिद्व्ययः कीर्तने रामनाम्नः
ततो घोषयेज्जानकीशस्य नाम ॥ ९१॥

नको वीट मानू रघूनायकाचा ।
अती आदरे बोलिजे राम वाचा ॥
न वेचे मुखी सापडे रे फुकाचा ।
करी घोष त्या जानकीवल्लभाचा ॥ ॥ ९१

नको = not
वीट = disgust
मानू = think
रघूनायकाचा = Rama's
अती = much
आदरे = respect
बोलिजे = speak
राम = Rama

वाचा = tongue
न = not
वेचे = spend
मुखीं = in speech
सापडे = find
रे = dear one!
फुकाचा = free of cost
करी = do
घोष = proclaim loudly
त्या = that
जानकीवल्लभाचा = Rama(Janaki's husband)

Weary not of Him, the foremost among the Raghu lineage,
With utmost honor speak of Rama, the pride of His heritage;
For His name to abide on your tongue, nothing you need expend,
With resounding voice utter His name, Janaki's consort you will befriend.

ससत्कारमुद्घोषिते रामनामे
सुदूरं स्वहृत्स्थाश्च दोषाः प्रयान्ति ।
हरिस्तिष्ठति प्रीत आकर्ण्य कीर्तिं
अतः श्रीशिवो रामनामैकतन्द्रः ॥ ९२॥

अती आदरे सर्वही नामघोषे ।
गिरीकंदरी जाईजे दूरि दोषे ॥
हरी तिष्ठतू तोषला नामघोषे ।
विशेषे हरामानसी रामपीसे ॥ ॥ ९२

अती = much
आदरे = respect
सर्वही = all verily
नामघोषे = loudly uttering the name
गिरीकंदरी = on mountains and in valleys
जाईजे = go away
दूरि = far
दोषे = flaws
हरी = Hari(Shiva)
तिष्ठतू = waits
तोषला = feels happy
नामघोषे = loud utterance of the name
विशेषे = especially
हरामानसी = Shankara's mind
रामपीसे = mad love for Rama

Resound Rama's name, with every honor due,

On mountains and in valleys, till imperfections leave no clue.
He will stand before you, pleased by the echoing call,
Even Shiva yearned for Rama, in his heart to install .. 93..

प्रभुर्योऽन्नदः स्वैरमाकीटकेभ्यः
सदा हृद्गता यस्य चिन्ता जनानाम् ।
सुलभ्येऽपि तन्नामसंकीर्तने ते
मनो हीयते किं नु तन्मे वदाशु ॥९३॥

जगी पाहता देव हा अन्नदाता ।
तया लागली तत्त्वता सार चिंता ॥
तयाचे मुखी नाम घेता फुकाचे ।
मना सांग पा रे तुझे काय वेचे ॥ ॥९३

जगी = in the world
पाहता = observing
देव = God
हा = this
अन्नदाता = giver of food
तया = to him
लागली = felt
तत्त्वता = by his true nature
सार = essence
चिंता = constant thought
तयाचे = his
मुखी = speech
नाम = name
घेता = take
फुकाचे = free of cost
मना = oh, mind!
सांग = tell me!
पा = dear one!
तुझे = yours
रे = dear
काय = what
वेचे = lose

Closely look around you, for the bestower of food,
Who by nature seeks only your essential good;
Priceless name it is, yet costs you nothing to chant,
Tell me, oh dear Mind! what loss you incur by this name you recant .. 93..

त्रिलोकी-विदाहे क्षमो योऽस्ति रुष्टः
स ईशः शमं प्राप यत्कीर्तनेन ।
जपत्यादराद्यत् शिवा विश्वमाता
तदेवेह सर्वैर्जनैः कीर्तनीयम् ॥ ९४ ॥

तिन्ही लोक जाळू शके कोप येता ।
निवाला हरू तो मुखे नाम घेता ॥
जपे आदरे पार्वती विश्वमाता ।
म्हणोनी म्हणा तेचि हे नाम आता ॥ ॥ ९४

तिन्ही = all three worlds
लोक = anger
जाळू = burn
शके = capable
कोप = anger
येता = coming
निवाला = calmed
हरू = Shankar
तो = he
मुखे = by mouth
नाम = name
घेता = take
जपे = meditate
आदरे = with respect
पार्वती = Parvati
विश्वमाता = mother of the universe
म्हणोनी = therefore
म्हणा = say
तेचि = that itself
हे = this
नाम = name
आता = now.

One who can burn the three worlds when enraged,
That Shiva calmed down, when in Rama's name engaged;
Parvati, mother universal, ceaselessly His name recites,
Wherefore invoke His name, need say nothing besides .. 94..

मनोऽजामिलो दुष्कृती पुत्रनाम
गुणन्नेव नारायणेत्याप मुक्तिम् ।
शुकं कुट्टिनी राघवेत्याह्वयन्ती
पुराणप्रसिद्धां सुविख्यातिमाप ॥ ९५ ॥

अजामेळ पापी वदे पुत्रकामे ।
तया मुक्ति नारायणाचेनि नामे ॥
शुकाकारणे कुंटणी राम वाणी ।
मुखे बोलिता ख्याति जाली पुराणी ॥ ॥ ९५

अजामेळ = Ajamela(mythological character)
पापी = sinful
वदे = says
पुत्रकामे = desiring a son
तया = to him
मुक्ति = liberation
नारायणाचेनि = Narayana (son's name)
नामे = name
शुकाकारणे = for the sake of Suka (a great sage)
कुंटणी = Kuntani
राम = Rama
वाणी = speech
मुखे = mouth
बोलिता = saying
ख्याति = fame
जाली = happened
पुराणी = in mythology.

Ajamela, derelict in duty, on his deathbed named his newborn
Narayana, uttering which breathed his last, was blessed never to be reborn.
Kuntani, a harlot, for Shuka's sake chanted Rama's name,
And in legends of yore, famed she became for all to acclaim .. 95..

स्वभक्तोत्तमो दैत्यवंशेऽपि जातः
प्रह्लादनामाऽजपन्नाम नित्यम् ।
पिता तस्य तन्नैव सेहे दुरात्मा
जगत्यां स नैवाजपद् रामनाम ॥९६॥

महाभक्त प्रल्हाद हा दैत्यकूळी ।
जपे रामनामावळी नित्यकाळी ॥
पिता पापरूपी तया देखवेना ।
जनीं दैत्य तो नाम मूखे म्हणेना ॥ ॥ ९६

महाभक्त = great devotee
प्रल्हाद = Prahlada
हा = this

दैत्यकूळी = in demonic lineage
जपे = worships
रामनामावळी = Rama's name in an unbroken chain
नित्यकाळी = at all times
पिता = father
पापरूपी = very incarnation of sin
तया = to him
देखवेना = could not bear to see
जनीं = among people
दैत्य = demonic
तो = he
नाम = name
मूखे = by mouth
म्हणेना = utter

In demonic lineage , Prahlada, the great devotee was born,
Chanting Rama's name, unceasingly from morn to morn;
His father, sin personified, cared not to see him,
Rama's name he spurned, demonic to the brim .. 96..

न यद्वाचि रामः कथं तस्य मुक्तिः
अहंतावशो यातनां याति व्यर्थम् ।
ततो देहनाशे महादुःखमेतीति
यतो ब्रूत रे रामरामेति नित्यम् ॥ ९७॥

मुखी नाम नाही तया मुक्ति कैची ।
अहंतागुणे यातना ते फुकाची ॥
पुढे अंत येईल तो दैन्यवाणा ।
म्हणोनी म्हणा रे म्हणा देवराणा ॥ ॥ ९७

मुखी = in speech
नाम = name
नाही = not
तया = to him
मुक्ति = liberation
कैची = how
अहंतागुणे = by the quality of egoism
यातना = pain
ते = that
फुकाची = needless
पुढे = then
अंत = end
येईल = will come
तो = that

दैन्यवाणा = pitiable
म्हणोनी = therefore
म्हणा = say
रे = dear one!
म्हणा = say again
देवराणा = king of gods.

Whence will freedom come to one that utters not His name,
Misery he will reap, only self-conceit to blame.
When the end nears in future, it will reek of torment,
So, oh dear one! call on the King of Gods, and be content .. 97..

स्फुटं तारिताः प्रस्तरा रामनाम्ना
जडा मानवास्तातिता नैकशोऽत्र ।
परं संशयात्मा सदा तत्प्रभावे
जपेन्नैव यः सोऽस्ति ना पापरूपः ॥ ९८ ॥

हरीनाम नेमस्त पाषाण तारी ।
बहू तारिले मानवी देहधारी ॥
तया रामनामी सदा जो विकल्पी ।
वदेना कदा जीव तो पापरूपी ॥ ॥ ९८

हरीनाम = Hari's name
नेमस्त = definitely
पाषाण = stone
तारी = float, save
बहू = much
तारिले = saved
मानवी = humans
देहधारी = in bodily form
तया = to him
रामनामी = Rama's name
सदा = always
जो = who
विकल्पी = doubting
वदेना = says not
कदा = ever
जीव = creature
तो = that
पापरूपी = evil incarnation.

Faith in Hari's name can even a stone save,
What then of the human form who in His name can slave;
To one ever in doubt of Rama's grace

And speaks it not, that creature is a human disgrace .. 98..

जगत्यां हि वाराणसी पुण्यभूमिः
जना यत्र याताः पितॄनुद्धरन्ति ।
सदा चन्द्रमौलिर्गुणन् रामनाम
स्थितस्तत्र जीवान् समुद्बोधनार्थम् ॥ ९९ ॥

जगी धन्य वाराणसी पुण्यराशी ।
तयेमाजि जाता गती पूर्वजांसी ॥
मुखे रामनामावळी नित्यकाळी ।
जिवा हीत सांगे सदा चंद्रमौळी ॥ ॥ ९९

जगी = in the world
धन्य = blessed
वाराणसी = Kashi
पुण्यराशी = storehouse of merits
तयेमाजि = in that (place)
जाता = going
गती = liberation
पूर्वजांसी = ancestors
मुखे = mouth
रामनामावळी = chain of Rama's names
नित्यकाळी = at all times
जिवा = creature
हीत = well-being
सांगे = tells
सदा = always
चंद्रमौळी = Shankar.

Blessed in this universe is Varanasi, a granary for the meritorious,
Which having reached, salvation one garners along with ancestors;
Chant the glories of Rama's names without a break,
Counsels Shiva to the creatures, for freedom's sake .. 99..

नृभिः कर्म कर्तुं न शक्यं यथावत्
कृते धर्मकृत्येऽपि नो पुण्यलाभः ।
दया सर्वभूतेषु नैवास्ति चित्ते
अमूल्यं हरेर्नाम नो हन्त वक्त्रे ॥ १०० ॥

यथासांग रे कर्म तेही घडेना ।

घडे धर्म ते पुण्यगाठी पडेना ॥
दया पाहता सर्व भूती असेना ।
फुकाचे मुखी नाम तेही वसेना ॥ ॥ १००

यथासांग = in full accordance with scriptures
कर्म = actions
रे = dear one
तेही = that also
घडेना = happen
घडे = happens
धर्म = virtuous acts
ते = that
पुण्यगाठी = store of merit
पडेना = falls
दया = compassion
पाहता = seeing
सर्व = all
भूती = creatures
असेना = is not
फुकाचे = at no cost
मुखी = in mouth
नाम = name
तेही = that also
वसेना = lives not.

Actions undertaken, alas! follow not scriptures,
Good deeds, even, heap not merits but failures.
Compassion for creatures all, sorely lacking for all to see,
Homeless His name without a tongue that can shelter it for free .. 100..

न यस्य प्रियं नाम तं शास्ति कालो
विकल्पात् कुतर्के गतिर्नारकी स्यात् ।
अतः सादरं नाम संकीर्तितव्यं
ततो जायते दोषनाशः स्वभावात् ॥ १०१ ॥

जया नावडे नाम त्या येम जाची ।
विकल्पे उठे तर्क त्या नर्क ची ची ॥
म्हणोनी अती आदरे नाम घ्यावे ।
मुखे बोलता दोष जाती स्वभावे ॥ ॥ १०१

जया = to whom
नावडे = not like
नाम = name

त्या = to him
येम = Yama, god of death
जाची = troubles
विकल्पे = doubt
उठे = arises
तर्क = argument
त्या = to him
नर्क = hell
ची ची = disgusting
म्हणोनी = therefore
अती = much
आदरे = respect
नाम = name
घ्यावे = take
मुखे = by mouth
बोलता = saying
दोष = faults
जाती = go away
स्वभावे = naturally.

To one with dislike for His name, Death is a haunting thought;
Doubt ends in vain debate, loathsome hell the prize one bought.
Chant His name, therefore, with all respect due,
Flaws, by nature, take to flight, hearing the name for the cue .. 101..

प्रकृत्योररीकृत्य नम्रत्वमेव
मनः सज्जनास्तेन संतोषितव्याः ।
स्वदेहं च लोकोपकार्ये नियुज्य
भजातिप्रमोदेन साकारमीशम् ॥ १०२॥

अती लीनता सर्वभावे स्वभावे ।
जना सज्जनालागि संतोषवावे ॥
देहे कारणी सर्व लावीत जावे ।
सगूणी अती आदरेसी भजावे ॥ ॥ १०२

अती = much
लीनता = humility
सर्वभावे = with all heart
स्वभावे = naturally
जना = to people
सज्जनालागि = to saintly
संतोषवावे = give joy
देहे = body
कारणी = in the cause of (god)

सर्व = all
लावीत = put forth
जावे = go
सगूणी =(god)with form
अती = much
आदरेसी = respect
भजावे = worship.

From the innermost depth of heart may humility glow,
To one and all, saintly withal, may joyous greetings flow;
May the body labor in cause divine,
And to Truth offer worship, within and without the shrine .. 102..

हरेः कीर्तने तद्गुणप्रीतिरस्तु
परब्रह्मबोधे त्वहंता च माऽस्तु ।
धने चान्यदीये तथाऽन्यप्रियायां
निरूढोऽभिमानः परित्याज्य एव ॥१०३॥

हरीकीर्तनी प्रीति रामी धरावी ।
देहेबुद्धि नीरूपणी वीसरावी ॥
परद्रव्य आणीक कांता परावी ।
यदर्थी मना सांडि जीवी करावी ॥ ॥१०३

हरीकीर्तनी = singing about Hari
प्रीति = love
रामी = in Rama
धरावी = hold
देहेबुद्धि = body awareness
नीरूपणी = during the discourse
वीसरावी = should forget
परद्रव्य = others' wealth
आणीक = and
कांता = wife
परावी = of others
यदर्थी = in these respects
मना = oh, mind!
सांडि = give up
जीवी = in the heart
करावी = should do

Pour all love on Rama, when divine glories you sing,
In sermons, only in Him rest your mind, to the body let it not cling.
Others' wealth and spouse wholly should you abjure,
Oh Mind! these precepts follow, else your very soul injure .. 103..

यथा वक्ति तद्वन्न यस्य प्रवृत्तिः
विमूढः स तेनैव लज्जामुपैति ।
मनः केवलं यस्य वाग्विभ्रमोऽस्ति
कथं प्राप्नुयाद् देवदेवं स मूढः ॥ १०४ ॥

क्रियेवीण नानापरी बोलिजेते ।
परी चित्त दुश्चित्त ते लाजवीते ॥
मना कल्पना धीट सैराट धावे ।
तया मानवा देव कैसेनि पावे ॥ ॥ १०४

क्रियेवीण = without effort
नानापरी = in different ways
बोलिजेते = talk
परी = yet
चित्त = mind
दुश्चित्त = deluded mind
ते = that
लाजवीते = ashamed
मना = oh, mind!
कल्पना = ideas
धीट = obstinate
सैराट = wild
धावे = runs
तया = to it
मानवा = to the human being
देव = god
कैसेनि = how
पावे = bless.

When actions belie words, neither can be trusted;
The mind deluded is a mind shame-faced.
Oh Mind! unbridled it wanders, obstinate and wild,
What chance of grace, when the mind is defiled .. 104..

विवेकादशुद्धां क्रियां स्वां विहाय
विशुद्धां क्रियामादरेणाऽऽचर त्वम् ।
यथा भाषसे तद्वदेवाचर त्वं
मनः कल्पनां मुञ्च संसारदात्रीम् ॥ १०५ ॥

विवेके क्रिया आपुली पालटावी ।
अती आदरे शुद्ध क्रीया धरावी ॥
जनीं बोलण्यासारिखे चाल बापा ।
मना कल्पना सोडि संसारतापा ॥ ॥ १०५

विवेके = with discrimination
क्रिया = actions
आपुली = ours
पालटावी = should change
अती = much
आदरे = respectfully
शुद्ध = pure
क्रीया = actions
धरावी = hold(perform)
जनीं = among people
बोलण्यासारिखे = in accordance with one's speech
चाल = walk(act)
बापा = dear one!
मना = oh, mind!
कल्पना = ideas
सोडि = give up
संसारतापा = troublesome life.

Thoughtful be in conduct to change it,
Respectful be in action to cleanse it;
Oh dear one! let your actions reflect your speech,
Oh Mind! fantasies slay, to you may life's torments never reach .. 105..

समाचर्य संध्यादि नित्यं स्वकर्म
विवेकान्मनः स्थापयात्मप्रभ्रष्टम् ।
दया सर्वभूतेषु यस्य प्रवृद्धा
सदा भक्तिभावात् स आप्नोति शान्तिम् ॥१०६॥

बरी स्नानसंध्या करी एकनिष्ठा ।
विवेके मना आवरी स्थानभ्रष्टा ॥
दया सर्वभूती जया मानवाला ।
सदा प्रेमळू भक्तिभावे निवाला ॥ ॥ १०६

बरी = well
स्नानसंध्या = bath and ritual worship(at sunrise and sunset)
करी = does
एकनिष्ठा = singular focus
विवेके = with discrimination

मना = mind
आवरी = restrains
स्थानभ्रष्टा = wavering
दया = compassion
सर्वभूती = all beings
जया = to whom
मानवाला = human being
सदा = always
प्रेमळू = loving
भक्तिभावे = by means of intense devotion
निवाला = calmed/attained peace.

Worship offers morn and eve, with cleansed body and singular faith,
Restless mind, with discrimination restrained, as if honed on a lathe;
Steeped in compassion, to beings one and all,
Supreme peace attains, for love and devotion fulfil that call.

मनो नैव कार्यः प्रकोपः कदाचित्
मनः साधुसङ्गे प्रवृत्तिं कुरुष्व ।
मनो मुञ्च सङ्गं सदा दुर्जनानां
मनस्तेन ते मोक्षलाभोऽस्ति सत्यम् ॥ १०७ ॥

मना कोप आरोपणा ते नसावी ।
मना बुद्धि हे साधुसंगी वसावी ॥
मना नष्ट चांडाळ तो संग त्यागी ।
मना होइ रे मोक्षभागी विभागी ॥ ॥ १०७

मना = oh, mind!
कोप = anger
आरोपणा = accusatory
ते = that
नसावी = not be
मना = oh, mind!
बुद्धि = intellect
हे = this
साधुसंगी = in the company of saints
वसावी = stay
मना = oh, mind!
नष्ट = destructive
चांडाळ = wicked
तो = that
संग = company
त्यागी = abandon
मना = oh, mind!

होइ = become
रे = dear one
मोक्षभागी = partner in liberation
विभागी = separation(of body and soul)

Oh Mind! shelter not anger or blame,
Oh Mind! rest in the company of saints;
Oh Mind! wicked company abandon,
Oh dear Mind! unite yourself with freedom .. 107..

मनः सर्वदा साधुसङ्गेन पुंसां
भवेद् विक्रियाहानिरीशे च भक्तिः ।
विना सत्क्रियां मास्तु वाचालता ते
यतो वादहानिः स संवाद इष्टः ॥ १०८ ॥

मना सर्वदा सज्जनाचेनि योगे ।
क्रिया पालटे भक्तिभावार्थ लागे ॥
क्रियेवीण वाचाळता ते निवारी ।
तुटे वाद संवाद तो हीतकारी ॥ ॥ १०८

मना = oh, mind!
सर्वदा = at all times
सज्जनाचेनि = with the saints
योगे = by the company of
क्रिया = actions
पालटे = change
भक्तिभावार्थ = meanings of faithful devotion
लागे = sticks
क्रियेवीण = without action
वाचाळता = excessive talk
ते = that
निवारी = give up
तुटे = snaps
वाद = argument
संवाद = dialogue
तो = that
हीतकारी = welfare.

Oh Mind! company of saints forever seek,
And change to devotion true, and actions sublime and meek.
Give up vain chatter and insincere action,
Know that dialogue to be the best,
That heals the mind and wins the supreme quest .. 108..

वितण्डः सदा त्याज्य एवात्र सर्वैः
सुखेनोत्तमैः सद्विवादो विधेयः ।
सुसंवाद एवेह शोकोपहारी
यतो वादहानिः स संवाद इष्टः ॥१०९॥

जनीं वादवेवाद सोडूनि द्यावा ।
जनीं सूखसंवाद सूखे करावा ॥
जगी तोचि तो शोकसंतापहारी ।
तुटे वाद संवाद तो हीतकारी ॥ ॥ १०९

जनीं = among people
वादवेवाद = argument and counter-argument
सोडूनि = abandon
द्यावा = give
जनीं = among people
सूखसंवाद = joyful dialogue
सूखे = happily
करावा = should do
जगी = in the world
तोचि = only he
तो = he
शोकसंतापहारी = remover of grief and rage
तुटे = snaps
वाद = argument
संवाद = dialogue
हीतकारी = conducive to welfare

Argue not for argument's sake,
Joyfully speak and happy dialogue make;
He alone is empowered to calm grief and rage,
Know that dialogue to be the best,
That heals the mind, and wins the supreme quest .. 109..

असद्वादहा यः स संवाद एव
विवेकेन जेतव्य एवाभिमानः ।
अहंता हि वादे विकारान् करोति
यतो वादहानिः स संवाद इष्टः ॥११०॥

तुटे वाद संवाद त्याते म्हणावे ।
विवेके अहंभाव याते जिणावे ॥

अहंतागुणे वाद नाना विकारी ।
तुटे वाद संवाद तो हीतकारी ॥ ॥ ११०

तुटे = breaks
वाद = argument
संवाद = dialogue
त्याते = to that
म्हणावे = should be called
विवेके = with discrimination
अहंभाव = egoism
याते = this
जिणावे = conquer
अहंतागुणे = egoistically
वाद = argument
नाना = various
विकारी = afflictions
तुटे = breaks
वाद = argument
संवाद = dialogue
तो = that
हीतकारी = conducive to welfare.

Call that a dialogue where a debate ends,
Discrimination conquers and self-conceit bends;
In contentious ego afflictions sprout,
Know that dialogue to be the best,
That heals the mind, and wins the supreme quest .. 110..

हितायैव ते सत्यवागीरितेयं
हितायात्मनस्त्वं विचार्याचरात्र ।
हितायैव पाखण्डबुद्धिर्विवर्ज्या
यतो वादहानिः स संवाद इष्टः ॥ १११॥

हिताकारणे बोलणे सत्य आहे ।
हिताकारणे सर्व शोधूनि पाहे ॥
हिताकारणे बंड पाखांड वारी ।
तुटे वाद संवाद तो हीतकारी ॥ ॥ १११

हिताकारणे = for the sake of welfare
बोलणे = speech
सत्य = true
आहे = is
हिताकारणे = for the sake of welfare

सर्व = all
शोधूनि = search
पाहे = see
हिताकारणे = for the sake of welfare
बंड = mutiny
पाखांड = atheism
वारीं = give up
तुटे = breaks
वाद = argument
संवाद = dialogue
हीतकारी = conducive to welfare.

To the highest good, only truth in speech can bring you,
To the highest good, only the keenest probe can take you;
For the highest good, slay the mutinous mind that denies God,
Know that dialogue to be the best,
That heals the mind, and wins the supreme quest .. 111..

गतं जन्म वक्तुस्तथा श्रोतुरेव
विवादः परं नैव शान्तो जनेषु ।
विवादोद्भवः संशयो दम्भकारी
यतो वादहानिः स संवाद इष्टः ॥११२॥

जनीं सांगता ऐकता जन्म गेला ।
परी वादवेवाद तैसाचि ठेला ॥
उठे संशयो वाद हा दंभधारी ।
तुटे वाद संवाद तो हीतकारी ॥ ॥

जनीं = among people
सांगता = telling
ऐकता = listening
जन्म = life
गेला = passed
परी = yet
वादवेवाद = argument and counter-argument
तैसाचि = just as before
ठेला = stayed
उठे = arises
संशयो = doubt
वाद = argument
हा = this
दंभधारी = hypocritical
तुटे = breaks
वाद = argument

संवाद = dialogue
तो = that
हीतकारी = conducive to welfare.

Gone are the years, in counsel and advice,
Yet altered not the wrangle, and debate unwise.
The roots of doubt sank deeper, pretense grew denser;
Know that dialogue to be the best,
That heals the mind, and wins the supreme quest .. 112..

हितं विस्मृतं पण्डितैर्वादशौण्डैः
अहंताबलाद् राक्षसत्वं गतास्ते ।
परेशाद्विना पण्डितो नास्ति कश्चिद्
अतो हे मनस्त्वं त्यज स्वामहंताम् ॥ ११३॥

जनीं हीत पंडीत सांडीत गेले ।
अहंतागुणे ब्रह्मराक्षस जाले ॥
तयाहून व्युत्पन्न तो कोण आहे ।
मना सर्व जाणीव सांडूनि राहे ॥ ॥

जनीं = among people
हीत = welfare
पंडीत = learned
सांडीत = without attaining
गेले = passed
अहंतागुणे = due to egoism
ब्रह्मराक्षस = ghosts of Brahmins
जाले = became
तयाहून = more than him
व्युत्पन्न = learned
तो = he
कोण = who
आहे = is
मना = oh, mind!
सर्व = all
जाणीव = egoistic pride of knowledge
सांडूनि = abandoning
राहे = stay.

Even the learned failed the quest ideal,
Self-conceit turned them into apparitions unreal;
Who there be in knowledge that excel Him?
Abide in Truth, and fade the ego dim .. 113..

परायोपदेशे व्ययो नैव कश्चिद्
वृथाऽनुक्षणं वर्धते गर्ववेगः ।
क्रियामन्तरा वाक्पटुत्वं धिगेव
मनः सर्वथैवादरान्निश्चिनु त्वम् ॥ ११४ ॥

फुकाचे मुखी बोलता काय वेचे ।
दिसंदीस अभ्यंतरी गर्व सांचे ॥
क्रियेवीण वाचाळता व्यर्थ आहे ।
विचारे तुझा तूचि शोधूनि पाहे ॥ ॥

फुकाचे = costing nothing
मुखी = by mouth
बोलता = saying
काय = what
वेचे = spends
दिसंदीस = day by day
अभ्यंतरी = inside out
गर्व = pride
सांचे = accumulates
क्रियेवीण = without effort
वाचाळता = chatter
व्यर्थ = vain
आहे = is
विचारे = thoughtfully
तुझा = you
तूचि = yourself
शोधूनि = find
पाहे = see.

For free you chant the Name, you spend not a dime,
A warehouse of pride you become, for chanting you spare no time.
Garrulity is vain, when actions and words conflict,
Search yourself with utmost thought, what you on yourself inflict .. 114..

न यो वादभाक् संवदेत् तेन पुंसां
विवेकादहंकारलेशोऽपि हेयः ।
वदेद्यत् तदेवाचरेत् सर्वथैव
विशुद्धक्रियो भक्तिमार्गेण गच्छेत् ॥ ११५ ॥

तुटे वाद संवाद तेथे करावा ।

विवेके अहंभाव हा पालटावा ॥
जनीं बोलण्यासारखे आचरावे ।
क्रियापालटे भक्तिपंथेचि जावे ॥ ॥

तुटे = breaks
वाद = argument
संवाद = dialogue
तेथे = there
करावा = should make
विवेके = with discrimination
अहंभाव = egoism
हा = this
पालटावा = change
जनीं = among people
बोलण्यासारखे = conforming to speech
आचरावे = conduct oneself
क्रियापालटे = with changed actions
भक्तिपंथेचि = by the path of devotion
जावे = go.

With others converse, where disputations end,
With the sharpened intellect curb the ego's trend;
Let your conduct echo your speech,
Walk the way of devotion, and let your conduct preach .. 115..

मुनेः शापजं गर्भवासस्य दुःखं
स्वयं योऽम्बरीषस्य जग्राह विष्णुः ।
ददौ चोपमन्युं शिवः क्षीरसिन्धुं
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥११६॥

बहू श्रापिता कष्टला अंबऋषी ।
तयाचे स्वये श्रीहरी जन्म सोशी ॥
दिला क्षीरसिंधु तया ऊपमानी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

बहू = much
श्रापिता = cursed
कष्टला = distressed
अंबऋषी = Ambarishi(a king by that name)
तयाचे = his
स्वये = by himself
श्रीहरी = Srihari
जन्म = births

सोशी = endure
दिला = gave
क्षीरसिंधु = ocean of milk
तया = to him
ऊपमानी = Upamanyu
नुपेक्षी = neglects not
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees.

Weighed down by curses, great was Ambarishi's distress,
The Lord Himself endured his rebirths, his devotion drawing His grace.
For a spoonful of milk thirsted Upamanyu,
Beseeched the Lord who gifted him the milky ocean.
Never does He, proud of devotees, fail their expectation .. 116..

ध्रुवं बालमज्ञं तथा दैन्यभाजं
परं ध्याननिष्ठं विलोक्यानुकम्प्य ।
चकाराचलं यस्तु ताराङ्गणे तं
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥११७॥

धुरू लेंकरु बापुडे दैन्यवाणे ।
कृपा भाकिता दीधली भेटि जेणे ॥
चिरंजीव तारांगणी प्रेमखाणी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

धुरू = Dhruva
लेंकरु = child
बापुडे = helpless
दैन्यवाणे = pitiable
कृपा = grace
भाकिता = beseeching
दीधली = gave
भेटि = meeting
जेणे = by whom
चिरंजीव = immortal
तारांगणी = in the galaxies
प्रेमखाणी = mine of love
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees.

A child rejected was Dhruva, helpless and pitiable besides,

Implored the hidden Lord, who strode to his side;
Among the galaxies He, the mine of love, gave him an abode,
The polar star of undying fame He chose, as to Him it behove,
Never does He, proud of His devotees, fail them in love .. 117..

गजेन्द्रः सरस्युग्रनक्रेण पादे
धृतो विष्णुमेवास्मरत् खिन्नगात्रः ।
हरिस्तत्क्षणदेत्य योऽमोचयत्तं
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥ ११८ ॥

गजेंद्रू महासंकटी वाट पाहे ।
तयाकारणे श्रीहरी धावताहे ॥
उडी घातली जाहला जीवदानी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

गजेंद्रू = Gajendra(an elephant of that name)
महासंकटी = great danger
वाट = way
पाहे = sees
तयाकारणे = for his sake
श्रीहरी = Srihari
धावताहे = runs
उडी = jump
घातली = took
जाहला = became
जीवदानी = life-giver
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees.

Gajendra, in dire danger, implored the Lord,
Speedily He ran to his deliverance;
Jumped to free him from death's tightening cord,
Never does He, proud of His devotees, look at them askance .. 118..

द्विजोऽजामिलः पापकर्माऽन्तकाले
वदन् पुत्रनाम प्रपेदे विमुक्तिम् ।
अनाथस्य योऽस्त्याश्रयश्चक्रपाणिः
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥ ११९ ॥

अजामेळ पापी तया अंत आला ।
कृपाळूपणे तो जनीं मुक्त केला ॥
अनाथासि आधार हा चक्रपाणी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

अजामेळ = Ajamela
पापी = sinful
तया = to him
अंत = end
आला = came
कृपाळूपणे = compassionately
तो = he
जनीं = among people
मुक्त = liberated
केला = did
अनाथासि = orphaned
आधार = support
हा = this
चक्रपाणी = Vishnu(holding Sudarshan wheel in the hand)
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees.

Though a sinful life Ajamela lived to the end,
Divine compassion flowed, to eternal freedom he was sent;
Sustenance He showers on any creature orphaned,
Never does He, proud of His devotees, leave anyone abandoned .. 119..

विधातुर्हितायाभवत् मत्स्यरूपो
दधाराचलां कूर्मरूपेण पृष्ठे ।
स्वभक्तान् हि पातुं श्रितो नीचयोनीः
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥ १२० ॥

विधीकारणे जाहला मत्स्य वेगी ।
धरी कूर्मरूपे धरा पृष्ठभागी ॥
जना रक्षणाकारणे नीच योनी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥ १२०

विधीकारणे = for the sake of god Brahma(creator)
जाहला = became
मत्स्य = fish
वेगी = speedily

धरी = hold
कूर्मरूपे = in tortoise form
धरा = earth
पृष्ठभागी = on the back
जना = people
रक्षणाकारणे = for the sake of protecting
नीच = lowly
योनी = species(birth in)
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees

For the Creator's sake, He assumed the form of Fish,
In Tortoise body, on His back upheld the earth, to fulfil Brahma's wish;
Lowly births He endures, for the creatures' salvation,
Never does He, proud of His devotees, fail their expectation .. 120..

महाभक्त-प्रह्लाद-संरक्षणार्थं
नृसिंहस्वरूपं प्रपेदे य उग्रम् ।
न यत्संन्निधौ कोऽपि गन्तुं समर्थः
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥ १२१॥

महाभक्त प्रल्हाद हा कष्टवीला ।
म्हणोनी तयाकारणे सिंह जाला ॥
न ये ज्वाळ वीशाळ सन्नीध कोणी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥ १२१

महाभक्त = great devotee
प्रल्हाद = Prahlada
हा = this
कष्टवीला = distressed
म्हणोनी = = therefore
तयाकारणे = for his sake
सिंह = lion
जाला = became
न = not
ये = this
ज्वाळ = fire
वीशाळ = huge
सन्नीध = near
कोणी = anyone
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever

देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees

The great devotee, Prahlada, suffered much distress
From his father's tyranny; and besought the Lord's grace.
A lion's form He assumed to protect him,
With blazing flames around, none dared approach Him.
Know the Lord, proud of His devotee, never will fail him .. 121..

ययाचे कृपां वज्रपाणिर्यदा वै
तदा वामनोऽभूत् स्वयं चक्रपाणिः ।
तथा भार्गवो यो द्विजार्थं बभूव
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥१२२॥

कृपा भाकिता जाहला वज्रपाणी ।
तया कारणे वामनू चक्रपाणी ॥
द्विजांकारणे भार्गवू चापपाणी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

कृपा = grace
भाकिता = beseeched
जाहला = bacame
वज्रपाणी = Indra(holding diamond weapon in the hand)
तया = for his
कारणे = sake
वामनू = Vaman
चक्रपाणी = Vishnu
द्विजांकारणे = for the sake of Brahmins
भार्गवू = Parasuram
चापपाणी = holder of the bow
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees

When implored by Indra, the king of gods,
The Lord turned into Vamana, a dwarf;
To protect the brahmin priests,
He, as Parasurama, wielded the axe;
Never does He, in devotees' cause, ever relax .. 122..

अहल्या-सती-पक्षपातादरण्यं

सिषेवेऽपि देवांश्च बन्धाद्विमोक्तुम् ।
रिपोर्यो ध्वजं प्राहरद् रावणस्य
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥१२३॥

अहल्येसतीलागी आरण्यपंथे ।
कुडावा पुढे देव बंदी तयाते ॥
बळे सोडिता घाव घाली निशाणी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

अहल्येसतीलागी = touching Ahalya, the ideal wife
आरण्यपंथे = during the journey in the forest
कुडावा = protection
पुढे = then
देव = gods
बंदी = imprisoned
तयाते = to them
बळे = mightily
सोडिता = release
घाव = strike
घाली = strike
निशाणी = huge drum
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees

Wrongly was Ahalya, the chaste wife, cursed,
Into a stone she turned; liberated soon, when Rama's foot it touched.
Imprisoned gods He freed, and mightily the drums resounded;
Ever proud of His devotees, never does He leave them wounded .. 123..

पुरा द्रौपदी-प्रीतये देवदेवः
स्वयं तत्क्षणादेव तत्राऽऽविरासीत् ।
कलौ योऽभवन्मौनि-बुद्धस्तथैव
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥१२४॥

तये द्रौपदीकारणे लागवेगे ।
त्वरे धावतो सर्व सांडूनि मागे ॥
कळीलागि जाला असे बौद्ध मौनी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

तये = her
द्रौपदीकारणे = for the sake of Draupadi
लागवेगे = instantly
त्वरे = speedily
धावतो = runs
सर्व = all
सांडूनि = dropping
मागे = behind
कळीलागि = in the Kali yuga
जाला = became
असे = like
बौद्ध = Buddha
मौनी = ascetic (with the vow of silence)
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees

When Draupadi's honor was at stake, and implored His help,
Speedily He ran to her side, nothing could stop His step.
Incarnated Himself as Buddha , in this age of Ignorance,
Ever proud of His devotees, the Lord fulfils the fruit of their penance .. 124..

अनाथान् स्वभक्तान् परित्रातुमेव
कलौ संभविष्यत्यसावेव कल्किः ।
श्रुतिर्यद्गुणख्यापने मौनमाप
स नोपेक्षते देवदेवः स्वभक्तम् ॥ १२५ ॥

अनाथां दिनांकारणे जन्मताहे ।
कलंकी पुढे देव होणार आहे ॥
तया वर्णिता शीणली वेदवाणी ।
नुपेक्षी कदा देव भक्ताभिमानी ॥ ॥

अनाथां = orphaned
दिनांकारणे = for the sake of the humble
जन्मताहे = takes birth
कलंकी = Kalki
पुढे = in future
देव = god
होणार = will become
आहे = is
तया = him
वर्णिता = describing
शीणली = exhausted

वेदवाणी = vedic speech
नुपेक्षी = not neglect
कदा = ever
देव = god
भक्ताभिमानी = proud of devotees.

For the succor of the weak and the meek, incarnates the Lord,
Promise He has made to appear as Kalki, to spread divine accord;
All the scriptures failed to describe Him in words,
Ever proud of His devotees, to their salvation He shepherds .. 125..

जनानुग्रहार्थं हि लीलावतारा
अनेका धृता येन पूर्वं धरण्याम् ।
न तं सेवते यः स एवातिपापो
दुरात्मा कुबुद्धिः स चाण्डालरूपः ॥१२६॥

जनांकारणे देव लीलावतारी ।
बहुतांपरी आदरे वेषधारी ॥
तया नेणती ते जन पापरूपी ।
दुरात्मे महानष्ट चांडाळ पापी ॥ ॥

जनांकारणे = for the sake of people
देव = god
लीलावतारी = playfully incarnates
बहुतांपरी = multifarious
आदरे = respectfully
वेषधारी = wears dress
तया = him
नेणती = not know
ते = they
जन = people
पापरूपी = formed of sin
दुरात्मे = evil selves
महानष्ट = great destroyers
चांडाळ = wicked
पापी = sinful

Playfully He assumes forms, for creation's joy of life,
Many forms He takes, many dresses He wears,
They know Him not, offending Him though for them He cares.
Evil and sinful, wicked and ruinous, their lives full of tears .. 126..

स धन्यो हरेर्नामघोषेण शान्तः
तथाऽऽकर्ण्य यस्तत्कथां तत्र लीनः ।
प्रनष्टा कुबुद्धिस्तदीया स्वबोधाद्
मनोवासना यस्य रामे विलीना ॥१२७॥

जगी धन्य तो राममूखे निवाला ।
कथा ऐकता सर्व तल्लीन जाला ॥
देहेभावना रामबोधे उडाली ।
मनोवासना रामरूपी बुडाली ॥ ॥

जगी = in the world
धन्य = blessed
तो = he
राममूखे = uttering Rama by his mouth
निवाला = pacified
कथा = story
ऐकता = hearing
सर्व = all
तल्लीन = immersed
जाला = became
देहेभावना = body awareness
रामबोधे = knowing Rama
उडाली = flew
मनोवासना = mental desires
रामरूपी = in Rama's form
बुडाली = drowned.

Blessed is one, abiding in peace chanting Rama's name;
Wholly immersed in listening to His glory and fame.
Forgets the body by the communion with Rama,
And drowns the earthly desires in the divine balm .. 127..

मनो वासना वासुदेवे तवास्तु
मनः कामना कामसङ्गे तु माऽस्तु ।
मनः कल्पना ते वृथा नैव कार्या
मनः सज्जन ! सन्त-सङ्गे रमस्व ॥१२८॥

मना वासना वासुदेवी वसो दे ।
मना वासना कामसंगी नसो दे ॥
मना कल्पना वाउगी ते न कीजे ।
मना सज्जना सज्जनीं वस्ति कीजे ॥ ॥

मना = oh, mind!
वासना = desire
वासुदेवी = in Vasudev(god, who pervades all existence)
वसो दे = let stay
मना = oh, mind!
वासना = desire
कामसंगी = attached to lust
नसो दे = let not
मना = oh, mind!
कल्पना = ideas
वाउगी = vain
ते = those
न = not
कीजे = do
मना = oh, mind!
सज्जन = cultured
सज्जनीं = among saints
वस्ति = live
कीजे = do.

Oh Mind! in the Truth bring all your desires to rest,
Oh Mind! drive away all your desires from the sensual quest;
Oh Mind! know the fantasies of the mind to be vain,
Oh Mind! saintly you are, with saints would live in fain .. 128..

मनः सद्गति-प्राप्तये साधुसङ्गः
ततो नश्यते दुर्मतिर्दुर्जनस्य ।
रतीशो मनःक्षोभकोऽस्तीति मत्वा
विधेयः प्रयत्नो बुधैर्निर्ममत्वे ॥ १२९ ॥

गतीकारणे संगती सज्जनाची ।
मती पालटे सूमती दुर्जनाची ॥
रतीनायिकेचा पती नष्ट आहे ।
म्हणोनी मनातीत होवोनी राहे ॥ ॥

गतीकारणे = for the sake of salvation(ultimate goal in life)
संगती = company
सज्जनाची = of saints
मती = mental attitude
पालटे = changes
सूमती = good attitude
दुर्जनाची = wicked
रतीनायिकेचा = lust(feminine leader of all desires)

पती = husband (Madan=Cupid)
नष्ट = destroyed
आहे = is
म्हणोनी = therefore
मनातीत = dispassionate
होवोनी = become
राहे = stay.

For freedom from bondage, on saintly company rely,
Even wicked minds change, when on them noble ideas ply.
Destroyed are the passions, fit for animal and demon,
Making room for feelings, worthy of the divine human .. 129..

मनो माऽस्तु रामं विना ते विकल्पः
सदा सत्यसंकल्प एवाऽस्तु चित्ते ।
परित्यज्य जल्पं च लोके सदा त्वं
रमाकान्तमेकान्तवृत्या भजस्व ॥ १३० ॥

मना अल्प संकल्प तोही नसावा ।
सदा सत्यसंकल्प चित्ती वसावा ॥
जनीं जल्प वीकल्प तोही त्यजावा ।
रमाकांत एकांतकाळी भजावा ॥ ॥ १३०

मना = oh, mind!
अल्प = trace
संकल्प = desire
तोही = even that
नसावा = not be
सदा = always
सत्यसंकल्प = desire for truth
चित्ती = in the heart
वसावा = should reside
जनीं = among people
जल्प = vain talk
वीकल्प = doubts
तोही = even that
त्यजावा = give up
रमाकांत = Rama (husband of beautiful Sita)
एकांतकाळी = in solitude
भजावा = worship.

Oh Mind! root out the passions leaving no trace,
In your heart shelter truth, and nothing else embrace;
Vain debate and doubts in God subdue,

In solitude worship Rama, with His name your mind imbue .. 130..

जगत्यां जनैः सेव्य एको हि रामः
स त्वेकवागेकबाणस्तथैव ।
चरित्रं यदीयं जनोद्धारकं च
स सीतापतिः सेव्य आदौ विवेकात् ॥१३१॥

भजावा जनीं पाहता राम एकू ।
करी बाण एकू मुखी शब्द एकू ॥
क्रिया पाहता उद्धरे सर्व लोकू ।
धरा जानकीनायकाचा विवेकू ॥ ॥ १३१

भजावा = should worship
जनीं = among people
पाहता = seeing
राम = Rama
एकू = one
करी = in hand
बाण = arrow
एकू = one
मुखी = mouth(speech)
शब्द = word
एकू = one
क्रिया = action
पाहता = seeing
उद्धरे = uplift
सर्व = all
लोकू = people
धरा = keep
जानकीनायकाचा = Rama's(Janaki's husband)
विवेकू = thought

Worship Rama, embodiment of the truth supreme,,
Unfailingly He hits the target, by a single word, or an arrow;
His deeds as your guide, salvation is sure to follow.
Of Him alone think, no effort can seem extreme .. 131..

विचार्यैव यो भाषते वर्तते वा
तदीयेन सङ्गेन संताप-शान्तिः ।
प्रवाच्यं विचारं विना नैव किंचित्
सदा सत्पथा च प्रयातव्यमेव ॥१३२॥

विचारूनि बोले विवंचूनि चाले ।
तयाचेनि संतप्त तेही निवाले ॥
बरे शोधल्यावीण बोलो नको हो ।
जनीं चालणे शुद्ध नेमस्त राहो ॥ ॥

विचारूनि = inquiring
बोले = speaks
विवंचूनि = thoughtfully
चाले = conducts himself
तयाचेनि = due to him
संतप्त = angered
तेही = even they
निवाले = calmed down
बरे = well
शोधल्यावीण = without searching
बोलो = speak
नको = not
हो = listen!
जनीं = among people
चालणे = conduct
शुद्ध = pure
नेमस्त = rigorous
राहो = stay

Who seeks before speaking, and acts after thinking,
Can calm the angry creatures, and save them from sinking.
Listen! therefore, speak only after honest search,
May purity of actions be your motive, for all its worth .. 132..

विरक्तिश्च भक्तिश्च विज्ञानयोगः
सदाऽऽत्मानुबोधो दृढो यद्-हृदिर्हि ।
सदा दर्शनं स्पर्शनं तस्य पुण्यं
तथा भाषणं नाशकं संशयस्य ॥ १३३ ॥

हरीभक्त वीरक्त विज्ञान राशी ।
जेणे मानसी स्थापिले निश्चयासी ॥
तया दर्शने स्पर्शने पुण्य जोडे ।
तया भाषणे नष्ट संदेह मोडे ॥ ॥

हरीभक्त = Hari’s devotees
वीरक्त = dispassionate

विज्ञान = intuitive knowledge
राशी = heap
जेणे = who
मानसी = in the mind
स्थापिले = established
निश्चयासी = determination
तया = him
दर्शने = seeing
स्पर्शने = touching
पुण्य = merit
जोडे = accumulates
तया = him
भाषणे = by speech
नष्ट = destroys
संदेह = doubt
मोडे = breaks.

Repositories of dispassion and intuition are the devotees,
Their minds anchored to His name, from bondage to final release.
Whose sight and touch verily showers grace,
Whose very words dispel doubts apace .. 133..

न यस्यास्ति गर्वो सदा वीतरागः
क्षमाशान्तियुक्तो दयायां च दक्षः ।
नहि क्षोभलोभौ न दैन्यं च यस्मिन्
वसत्यञ्जसा तत्र योगीश्वरत्वम् ॥१३४॥

नसे गर्व आंगी सदा वीतरागी ।
क्षमा शांति भोगी दयादक्ष योगी ॥
नसे लोभ ना क्षोभ ना दैन्यवाणा ।
इही लक्षणी जाणिजे योगिराणा ॥ ॥

नसे = has not
गर्व = pride
आंगी = in self
सदा = always
वीतरागी = dispassionate
क्षमा = forgiveness
शांति = peace
भोगी = enjoys
दयादक्ष = ever compassionate
योगी = seeker of truth
नसे = not be
लोभ = greed

ना = not
क्षोभ = anger
ना = not
दैन्यवाणा = pitiable
इही = with these
लक्षणी = qualities
जाणिजे = know
योगिराणा = royal among truth-seekers.

Carries no conceit, nor passions for earthly pleasures,
In pardon and peace rejoices, compassion and communion his treasures;
Bereft of greed and anger never can misery touch him,
These are the signs of a king of the seraphim .. 134..

विधेया मनः संगतिः सज्जनस्य
यतो दुर्जनस्यापि धीः शुद्धिमेति ।
सुसद्भाव-सद्बुद्धि-सन्मार्गलाभः
ततो निर्भयत्वं करालाच्छ कालात् ॥ १३५ ॥

धरी रे मना संगती सज्जनाची ।
जेणे वृत्ति हे पालटे दुर्जनाची ॥
बळे भाव सद्बुद्धि सन्मार्ग लागे ।
महाक्रूर तो काळ विक्राळ भंगे ॥ ॥

धरी = keep
रे = dear one!
मना = oh, mind!
संगती = company
सज्जनाची = of saints
जेणे = by which
वृत्ति = attitude
हे = this
पालटे = change
दुर्जनाची = of the wicked
बळे = with power
भाव = faith
सद्बुद्धि = virtuous intellect
सन्मार्ग = virtuous conduct
लागे = sticks
महाक्रूर = greatly cruel
तो = that
काळ = death
विक्राळ = frightening

भंगे = breaks.

Oh my dear Mind! in holy company alone abide,
Even wickedness transmutes, such powers there reside;
With vigor do faith and virtue blossom, in thought and in deed,
Merciless and terrifying Death, crushed is its sting indeed .. 135..

सदा भीतियुक्तं हि ब्रह्माण्डमेतद्
अनन्तं तु तत् साधवश्चाभया वै ।
भवेद् यस्य तद्-ज्ञानतो द्वैतहानिः
भयं मानसात् सर्वथा तस्य नष्टम् ॥१३६॥

भये व्यापिले सर्व ब्रह्मांड आहे ।
भयातीत ते संत आनंत पाहे ॥
जया पाहता द्वैत काही दिसेना ।
भयो मानसी सर्वथाही असेना ॥ ॥

भये = fear
व्यापिले = filled with
सर्व = all
ब्रह्मांड = universe
आहे = is
भयातीत = fearless
ते = that
संत = saint
आनंत = infinite
पाहे = sees
जया = whom/which
पाहता = seeing
द्वैत = duality
काही = whatsoever
दिसेना = sees not
भयो = fear
मानसी = in the mind
सर्वथाही = absolutely
असेना = is not.

Filled with fear this world seems to be,
But the saint perceives only the fearless infinity.
Seeing That, the sense of duality does vanish;
From the mind, fear utterly banish .. 136..

प्रबोध्येह जीवं प्रयाता हि श्रेष्ठाः
तथाप्यज्ञ एवेह जीवोऽस्ति हन्त ।
लयं यस्य नो यात्यहंकार-कर्म
न स ज्ञानधिं विन्दतेऽहंतया वै ॥१३७॥

जिवा श्रेष्ठ ते स्पष्ट सांगोनि गेले ।
परी जीव अज्ञान तैसेचि ठेले ॥
देहेबुद्धिचे कर्म खोटे टळेना ।
जुने ठेवणे मीपणे आकळेना ॥ ॥

जिवा = to the creatures
श्रेष्ठ = great (sages)
ते = they
स्पष्ट = clearly
सांगोनि = saying
गेले = went
परी = still
जीव = creatures
अज्ञान = ignorant
तैसेचि = as before
ठेले = remained
देहेबुद्धिचे = body awareness
कर्म = action
खोटे = false
टळेना = escape
जुने = old
ठेवणे = wealth (eternal truth)
मीपणे = due to egoism
आकळेना = not understand.

Pellucid was the teaching of the great sages,
Yet remained ignorant creatures, their intellect in dark cages.
Faithless deeds they could not escape, mired in the embodied ego,
Eternal Truth they could not grasp, self-conceit they would not let go .. 137..

भ्रमात् चिद्-धनं यस्य गुप्तं बभूव
मृतिर्जन्मदारिद्र्यमाविर्बभूव ।
विलीना न यस्येह देहात्मबुद्धिः
न स ज्ञानधिं विन्दतेऽहंतया वै ॥१३८॥

भ्रमे नाढळे वित्त ते गुप्त जाले ।
जिवा जन्मदारिद्र्य ठाकूनि आले ॥

देहेबुद्धिचा निश्चयो ज्या टळेना ।
जुने ठेवणे मीपणे आकळेना ॥ ॥

भ्रमे = due to delusion
नाढळे = not find
वित्त = wealth
गुप्त = hidden
जाले = became
जिवा = to the creatures
जन्मदारिद्र्य = born in poverty
ठाकूनि = followed
आले = came
देहेबुद्धिचा = of body awareness
निश्चयो = resolve
ज्या = to whom
टळेना = escape not
जुने = old
ठेवणे = wealth (eternal truth
मीपणे = due to egoism
आकळेना = understand not.

Hard to reach , for the delirious mind, the concealed wealth;
Impoverished it is born again, without the hope for health.
Plunged in bodily pleasures, and resolved not to quit,
The ancient Wisdom it cannot grasp, the ego keeps the mind unlit .. 138..

न वेत्त्यात्मतत्त्वं ततं सर्वतोऽपि
जडं मन्यते हन्त दृश्यं ह्यभाग्यः ।
न चाश्रद्धया पुण्यलेशोऽपि यस्य
न स ज्ञानधिं विन्दतेऽहंतया वै ॥१३९॥

पुढे पाहता सर्वही कोंदलेसे ।
अभाग्यास हे दृश्य पाषाण भासे ॥
अभावे कदा पुण्य गाठी पडेना ।
जुने ठेवणे मीपणे आकळेना ॥ ॥

पुढे = then/in front
पाहता = seeing
सर्वही = all verily
कोंदलेसे = pervade
अभाग्यास = unfortunate
दृश्य = seen
पाषाण = stone

भासे = appears
अभावे = without faith
कदा = ever
पुण्य = merit
गाठी = in one's lap
पडेना = fall
जुने = ancient
ठेवणे = wealth (eternal truth)
मीपणे = due to egoism
आकळेना = understand not.

Though self-evident, and pervades all existence,
Unfortunate is the one, who only matter sees and not his own ignorance.
For want of faith worthy deeds turn sour,
The wealth of eternal truth lies hidden from the ego's heady power .. 139..

निजं वस्तु न प्राप्यते स्वप्रमादात्
गुणानं हि बन्धोऽत्र दुःखस्य हेतुः ।
भवन्नैव यावद् गुणातीतवृत्तिः
निधिर्विद्यतेऽहंतया नैव तावत् ॥१४०॥

जयाचे तया चूकले प्राप्त नाही ।
गुणे गोविले जाहले दुःख देही ॥
गुणावेगळी वृत्ति तेही वळेना ।
जुने ठेवणे मीपणे आकळेना ॥ ॥ १४०

जयाचे = whose
तया = to him
चूकले = mistake
प्राप्त = attained
नाही = not
गुणे = by qualities(sattva,raja,tama)
गोविले = bound
जाहले = happened
दुःख = grief
देही = in one's self
गुणावेगळी = beyond the qualities
वृत्ति = attitude
तेही = that also
वळेना = change
जुने = ancient
ठेवणे = wealth (eternal truth)
मीपणे = due to egoism
आकळेना = understand not.

Mistaking the Spirit for Matter, the Spirit eludes the creature,
Misery the body suffers, for bondage is its chief feature.
Fails the inspiration to free the mind of its bonds,
The ancient Truth escapes it, when to the ego it redounds .. 140..

अथहास्ति तो ब्रह्मवित् तस्य सेवा
तथा वन्दनीयं तदीयाङ्घ्रियुग्मम् ।
विना सद्गुरोरञ्जनं तन्न वेद्यं
मनोऽहंतयाऽसौ निधिर्नैव लभ्यः ॥१४१॥

म्हणे दास सायास त्याचे करावे ।
जनीं जाणता पाय त्याचे धरावे ॥
गुरू अंजनेवीण ते आकळेना ।
जुने ठेवणे मीपणे आकळेना ॥ ॥ १४१

म्हणे = says
दास = servant(Ramadasa)
सायास = service
त्याचे = his
करावे = should do
जनीं = among people
जाणता = wise
पाय = feet
त्याचे = his
धरावे = hold(revere)
गुरू = teacher
अंजनेवीण = without collyrium
ते = that
आकळेना = understand not
जुने = ancient
ठेवणे = wealth(eternal truth)
मीपणे = due to egoism
आकळेना = understand not

Says this servant of Rama, with faith serve the sage,
Bow down at the feet in reverence, no matter what the age;
With your sight blinded by ignorance, that wisdom is hard to grasp,
The sage alone can restore the sight, releasing you from the ego's clasp .. 141..

न तद् ज्ञायते ज्ञायते नैव यावद्
विमूढस्य संदेह-हानिर्न भूयात् ।

अहंता न यावद् विनिर्याति तावद्
बलान्नैव तद् विद्यते लभ्यते न ॥१४२॥

कळेना कळेना कळेना ढळेना ।
ढळे नाढळे संशयोही ढळेना ॥
गळेना गळेना अहंता गळेना ।
बळे आकळेना मिळेना मिळेना ॥ ॥१४२

कळेना = understand not
कळेना = ”
कळेना = ”
ढळेना = remove not
ढळे = remove
नाढळे = not remove
संशयोही = any doubts
ढळेना = remove not
गळेना = thins not
गळेना = ”
अहंता = egoism
गळेना = thins not
बळे = mightily
आकळेना = understands not
मिळेना = finds not
मिळेना = ”

Thrice I repeat, comprehend you will not,
Thrice again I repeat, doubt you will dispel not,
If self-conceit you drop not, though repeatedly warned,
You will neither find it, nor understand it,
It shines when the ego is not born .. 142..

अविद्यावशो मानवो मूढबुद्धिः
भ्रमाद् विस्मृतं स्वं हितं नोपयाति ।
यथाऽसंपरीक्ष्यादृतं किन्त्वशुद्धं
न तन्नाणकं स्वेप्सितार्थक्रयार्थम् ॥१४३॥

अविद्यागुणे मानवा ऊमजेना ।
भ्रमे चूकले हीत ते आकळेना ॥
परीक्षेविणे बांधले दृढ नाणे ।
परी सत्य मिथ्या असे कोण जाणे ॥ ॥ १४३

अविद्यागुणे = due to ignorance

मानवा = to the human
ऊमजेना = comprehend not
भ्रमे = due to delusion
चूकले = mistakes
हीत = welfare
ते = that
आकळेना = understands not
परीक्षेविणे = without examination
बांधले = tied
दृढ = firmly
नाणे = coin
परी = however
सत्य = true
मिथ्या = false
असे = is
कोण = who
जाणे = knows

Ignorance clouds the intellect, wisdom's light dimmed,
Strays from the path of wisdom, search for freedom stilled.
Firmly holds the wealth of knowledge, with inquiry imperfect,
Separates not true from false, readily welcomes false and the true reject .. 143..

जगत्यां मनः किं नु सत्यं यथार्थं
त्वया सादरं तत्तु संशोधनीयम् ।
तथा कुर्वता ब्रह्म-सत्तानुभूतिः
ततोऽज्ञानजन्यो भ्रमो नाशमेति ॥ १४४ ॥

जगी पाहता साच ते काय आहे ।
अती आदरे सत्य शोधून पाहे ॥
पुढे पाहता पाहता देव जोडे ।
भ्रम भ्रांति अज्ञान हे सर्व मोडे ॥ ॥ १४४

जगी = in the world
पाहता = seeing
साच = true
ते = that
काय = what
आहे = is
अती = much
आदरे = respect
सत्य = truth
शोधून =search
पाहे = see

पुढे = later
पाहता = seeing
पाहता = ”
देव = god
जोडे = commune
भ्रम = delusion
भ्रांति = delirium
अज्ञान = ignorance
सर्व = all
मोडे = breaks.

What in this universe is true for all time?
Persistent inquiry alone will take you to that peak sublime;
Communion with truth,by and by, then will shine,
All the false notions, born of ignorance, to oblivion consign .. 144..

सदा दृश्यचिन्तोद्भवं जीवजातं
अहंकारतोऽज्ञानता विज्ञतेऽस्य ।
विवेकात् सदा स्व-स्वरूपं हि सेव्यं
न हि ब्रह्ममूले जनुर्नैव मृत्युः ॥१४५॥

सदा वीषयो चिंतिता जीव जाला ।
अहंभाव अज्ञान जन्मास आला ॥
विवेके सदा स्वस्वरूपी भरावे ।
जिवा ऊगमी जन्म नाही स्वभावे ॥ ॥ १४५

सदा = always
वीषयो = pleasures
चिंतिता = thinking
जीव = creature
जाला = became
अहंभाव = egoism
अज्ञान = ignorance
जन्मास = born
आला = came
विवेके = with discrimination
सदा = always
स्वस्वरूपी = in one’s own true nature
भरावे = should fill
जिवा = to the creature
ऊगमी = in the source
जन्म = birth
नाही = not
स्वभावे = naturally.

In constant thoughts of pleasures lies the origin of creatures,
Rooted in egoism and ignorance, they adorn their features;
Unceasing discrimination will fill you up with your true nature,
For truth is deathless, and to birth it offers no signature .. 145..

दृशो गोचरं यन्न सत् तत्कदाचित्
अकस्माद् भवेत् तच्च कालेन नश्येत् ।
यतः सर्वनाशः स्थिरं नैव किंचित्
मनोऽनन्त-सत्-चित् समन्वेषणीयम् ॥१४६॥

दिसे लोचनीं ते नसे कल्पकोडी ।
अकस्मात आकारले काळ मोडी ॥
पुढे सर्व जाईल काही न राहे ।
मना संत आनंत शोधूनि पाहे ॥ ॥ १४६

दिसे = appears
लोचनीं = to the eyes
ते = that
नसे = not be
कल्पकोडी = millions of aeons
अकस्मात = unexpectedly
आकारले = took form
काळ = death/time
मोडी = destroys
पुढे = later
सर्व = all
जाईल = disappear
काही = whatever
न = not
राहे = stays
मना = oh, mind!
संत = sages
आनंत = infinite
शोधूनि = search
पाहे = see.

What exists for the eyes, disappears in time,
Whatever formed gets destroyed, nothing does death decline.
Transience lies in falsehood, nothing remains behind,
Oh Mind! seek the infinite truth, learn from the sages kind .. 146..

न भङ्ग्यं न छेद्यं न चाल्यं न भ्रंशं
स्थितं सर्वतोऽहंतया नैव वेद्यम् ।
न तस्यैकरूपस्य द्वैतं तु सह्यं
मनोऽनन्त-सत्-चित् समन्वेषणीयम् ॥१४७॥

फुटेना तुटेना चळेना ढळेना ।
सदा संचले मीपणे ते कळेना ॥
तया एकरूपासि दूजे न साहे ।
मना संत आनंत शोधूनि पाहे ॥ ॥ १४७

फुटेना = breaks not(like a pot)
तुटेना = " (like a string)
चळेना = moves not
ढळेना = shakes not
सदा = always
संचले = pervasive
मीपणे = egoism
ते = that
कळेना = understand not
तया = to that
एकरूपासि = indivisible form
दूजे = second
न = not
साहे = tolerate
मना = oh, mind!
संत = sage
आनंत = infinite
शोधूनि = search
पाहे = see.

It breaks not like a pot, nor like a string,
It moves not by itself, nor by anything,
Pervades all time and space, unperceived by the ego,
Firmly it stands alone, brooking nothing else beside,
Oh Mind! seek the infinite truth, with the sages by your side .. 147..

स्वयंभ्वादिरूपेऽपि यन्निर्विकारं
श्रुतिर्वर्णने यस्य मौनं प्रपेदे ।
विवेकेन तद्रूपमासादनीयं
मनोऽनन्त-सत्-चित् समन्वेषणीयम् ॥१४८॥

निराकार आधार ब्रह्मादिकांचा ।

जया सांगता शीणली वेदवाचा ॥
विवेके तदाकार होऊनि राहे ।
मना संत आनंत शोधूनि पाहे ॥ ॥ १४८

निराकार = without form
आधार = support
ब्रह्मादिकांचा = of Brahma(creator) and others
जया = which
सांगता = telling
शीणली = exhausted
वेदवाचा = Vedas
विवेके = with discrimination
तदाकार = merging in that
होऊनि = becoming
राहे = stays
मना = oh, mind!
संत = sage
आनंत = infinite
शोधूनि = search
पाहे = see.

Formless, yet supports all the gods, of creation and others;
The vedas sang its glories, from fatigue they fell to silence,
Separate the deathless from the transient, in the deathless abide,
Oh Mind! seek that infinite truth, with the sages by your side .. 148..

जगत्यां न यत् चर्मचक्षुर्निरीक्ष्यं
जगत्यां तु यद् ज्ञानचक्षुर्विलोक्यम् ।
यदालोकने स्याल्लयो लोकनस्य
मनोऽन्वेषणीयं सदानन्दरूपम् ॥१४९॥

जगी पाहता चर्मचक्षी न लक्षे ।
जगी पाहता ज्ञानचक्षी निरक्षे ॥
जनीं पाहता पाहणे जात आहे ।
मना संत आनंत शोधूनि पाहे ॥ ॥ १४९

जगी = in the world
पाहता = observing
चर्मचक्षी = physical eyes
न = not
लक्षे = appears
जगी = in the world
पाहता = seeing

ज्ञानचक्षी = sight of knowledge
निरक्षे = appears
जनीं = among people
पाहता = seeing
पाहणे = sight
जात = goes
आहे = is
मना = oh, mind!
संत = sage
आनंत = infinite
शोधूनि = search
पाहे = see.

Seeing they view it not, these this body's eyes,
Yet with the sight of knowledge, it is transparent to the wise.
The physical sight withdraws, when the eye of wisdom sees,
Oh Mind! seek the infinite truth, bow to the sages without cease .. 149..

न पीतं न शुभ्रं न वा श्याममेतत्
न च व्यक्तमव्यक्तरूपं न नीलम् ।
सुविश्वास आप्ते तु मुक्तिप्रदोऽत्र
मनोऽन्वेषणीयं सदानन्दरूपम् ॥१५०॥

नसे पीत ना श्वेत ना श्याम काही ।
नसे व्यक्त अव्यक्त ना नीळ नाही ॥
म्हणे दास विश्वासता मुक्ति लाहे ।
मना संत आनंत शोधूनि पाहे ॥ ॥ १५०

नसे = not be
पीत = yellow
ना = nor
श्वेत = white
ना = not
श्याम = dark blue
काही = whatever
नसे = not be
व्यक्त = visible
अव्यक्त = invisible
ना = nor
नीळ = blue
नाही = not be
म्हणे = says
दास = servant (Ramadasa)
विश्वासता = by faith

मुक्ति = liberation
लाहे = gets
मना = oh, mind!
संत = sage
आनंत = infinite
शोधूनि = search
पाहे = see.

Color it has none, neither yellow, nor white, nor black,
Neither seen nor unseen, the sky's blue it lacks;
Says this devotee of Rama, faith will fetch the freedom,
Oh Mind! seek the infinite truth, seek the sages' kingdom .. 150..

नृभिर्वस्तु संचिन्त्य संचिन्त्य वेद्यं
मनो बोध्य संबोध्य बुद्धं प्रकार्यम् ।
परं संगमात् सज्जनैः सर्व-सिद्धिः
वरो निश्चयो जायते सानुरागात् ॥१५१॥

खरे शोधिता शोधिता शोधिताहे ।
मना बोधिता बोधिता बोधिताहे ॥
परी सर्वही सज्जनाचेनि योगे ।
बरा निश्चयो पाविजे सानुरागे ॥ ॥ १५१

खरे = true
शोधिता = searching
शोधिता = "
शोधिताहे = search
मना = oh, mind!
बोधिता = advising
बोधिता = "
बोधिताहे = advise
परी = yet
सर्वही = all verily
सज्जनाचेनि = of sages
योगे = in company
बरा = well
निश्चयो = resolve
पाविजे = reaches
सानुरागे = with love.

Forever search for the true essence,
Oh Mind! seek the counsel to slay your insipience,
Verily the truth can be grasped, follow the sage's path,
Resolve this very moment to immerse yourself

In beatitude, and in love's bath .. 151..

कृते तत्त्वसंख्यासु चातुर्ययोगेपि
अवश्यो परब्रह्मणो हि प्रबोधः ।
मनः सारभूतं तु सत्यं विदूरे
समस्तेषु तद् ह्येकमेवाद्वितीयम् ॥१५२॥

बहूतांपरी कूसरी तत्त्वझाडा ।
परी अंतरी पाहिजे तो निवाडा ॥
मना सार साचार ते वेगळे रे ।
समस्तांमधे एक ते आगळे रे ॥ ॥

बहूतांपरी = in all
कूसरी = sagaciously
तत्त्वझाडा = search for truth
परी = still
अंतरी = in the heart
पाहिजे = needs
तो = that
निवाडा = selection
मना = oh, mind!
सार = essence
साचार = truly
ते = that
वेगळे = different
रे = dear one
समस्तांमधे = in all
एक = on
ते = that
आगळे = unique
रे = dear one

Discern in all creatures the essence pervasive,
Apprehend it in the depth of your heart, with the mind intuitive;
Oh my dear Mind! that essence is different from everything you know,
Uniquely one it is, singular in all creation's flow .. 152..

विमुष्टैर्न देहेन्द्रियैर्नैव तत्त्वैः
समाधानता नैव रागप्रलापैः ।
न योगैर्न यागैर्न वा त्यागभोगैः
भवेत् सा तु सङ्गात् स्फुटं सज्जनानाम् ॥१५३॥

नव्हे पिंडज्ञाने नव्हे तत्त्वज्ञाने ।
समाधान काही नव्हे तानमाने ॥
नव्हे योगयागे नव्हे भोगत्यागे ।
समाधान ते सज्जनाचेनि योगे ॥ ॥

नव्हे = not
पिंडज्ञाने = knowledge of body
नव्हे = not
तत्त्वज्ञाने = philosophy
समाधान = contentment
काही = whatever
नव्हे = not
तानमाने = knowledge of music
नव्हे = not
योगयागे = asceticism and sacrifice
नव्हे = not
भोगत्यागे = giving up of enjoyments
समाधान = contentment
ते = that
सज्जनाचेनि = of sages
योगे = company of.

Neither knowledge of the body, nor of philosophy,
Nor of musicology, will contentment yield,
Not asceticism, not sacrifices, nor giving up pleasures of the body,
Service to the sages render, and be with contentment filled .. 153..

महावाक्यबोधात् तथा पञ्चकानां
विवृत्या परब्रह्म-दिग्दर्शनं वै ।
द्वितीया-दिने चन्द्रसंदर्शनार्थं
यथा वृक्षशाखाङ्गुलीर्निर्दिशन्ति ॥१५४॥

महावाक्य तत्त्वादिके पंचकर्णे ।
खुणे पाविजे संतसंगे विवर्णे ॥
द्वितीयेसि संकेत जो दाविजेतो ।
तया सांडुनी चंद्रमा भाविजेतो ॥ ॥

महावाक्य = the "great" utterances (That Thou Art, etc.)
तत्त्वादिके = philosophic principles
पंचकर्णे = scientific analysis of the elements
खुणे = by sign

पाविजे = reach
संतसंगे = company of sages
विवर्णे = discourses
द्वितीयेसि = phase of the moon on the 2nd day(after new moon)
संकेत = signal
जो = who
दाविजेतो = shows
तया = to that
सांडुनी = dropping
चंद्रमा = moon
भाविजेतो = worship.

Words of wisdom, philosophy, and creation of the elements,
These are only signposts, sages use for enlightenment;
Worship that essence they point to, dropping them on the way,
Like ignoring the signpost of the tree or star,
To show the waxing moon's crescent on the second day .. 154..

जगत्यां न यद् दृश्यते तद्विलोक्यं
समालोच्यते चेत् तदेव स्फुटं स्यात् ।
करे नैव तद् गृह्यते यत्नतोऽपि
न तत् सर्वतो विद्यमानं तु गम्यम् ॥१५५॥

दिसेना जनीं तेची शोधूनि पाहे ।
बरे पाहता गूज तेथेचि आहे ॥
करीं घेउं जाता कदा आढळेना ।
जनीं सर्व कोंदाटले ते कळेना ॥ ॥

दिसेना = appears not
जनीं = among people
तेची = that itself
शोधूनि = search
पाहे = see
बरे = well
पाहता = observing
गूज = secret
तेथेचि = there itself
आहे = is
करीं = in the hands
घेउं = take
जाता = going
कदा = ever
आढळेना = find not
जनीं = among people

सर्व = all
कोंदाटले = pervading
ते = that
कळेना = understand not.

Invisible to the eyes is that essence, seek that alone,
Within your own heart lies that secret truth,
Discerned when the mind is honed;
Never can you find it, trying to grasp it in your hands,
Though pervading all creation, hard it is to understand .. 155..

अहं ब्रह्म वेद्मीति यो वक्ति सोऽज्ञः
क्षमस्तर्कितुं को जगत्याम् अतर्क्यम् ।
अहंताबलाज् ज्ञायते तन्न मूढैः
तदालोकिते कोऽस्ति तस्माद् विभिन्नः ॥ १५६ ॥

म्हणे जाणता तो जनीं मूर्ख पाहे ।
अतर्कासि तर्की असा कोण आहे ॥
जनीं मीपणे पाहता पाहवेना ।
तया लक्षिता वेगळे राहवेना ॥ ॥

म्हणे = says
जाणता = wise
जनीं = among people
मूर्ख = stupid
पाहे = sees
अतर्कासि = beyond logic
तर्की = logician
असा = such
कोण = who
आहे = is
जनीं = among people
मीपणे = due to egoism
पाहता = seeing
पाहवेना = appears not
तया = to that
लक्षिता = observing
वेगळे = separate
राहवेना = stays not.

Says the sage, one who says one sees the truth, is indeed a fool,
Who there be among logicians, sees what transcends logic cool;
Blinded by the ego, it remains unseen to the sight,
One who truly sees it, into that one merges, seeing beyond the light .. 156..

श्रमो नैकशास्त्रावलोकेऽस्त्यतीव
परंत्वेकता-निश्चयो नैव तेन ।
विवादात्मकः शास्त्रजन्यो विरोधो
मतिर्लीयते प्रत्युताऽऽत्मप्रबोधे ॥ १५७ ॥

बहू शास्त्र धुंडाळिता वाड आहे ।
जया निश्चयो येक तोही न साहे ॥
मती भांडती शास्त्रबोधे विरोधे ।
गती खुंटती ज्ञानबोधे प्रबोधे ॥ ॥

बहू = much
शास्त्र = scriptures
धुंडाळिता = searching
वाड = a lot
आहे = is
जया = to which
निश्चयो = resolve
येक = one
तोही = even that
न = not
साहे = tolerates
मती = opinionated
भांडती = quarrel
शास्त्रबोधे = scriptural studies
विरोधे = due to contradictions
गती = course
खुंटती = obstructed
ज्ञानबोधे = study of true knowledge
प्रबोधे = awakening.

Search all the scriptures, vast and seemingly endless,
Inconclusive their end, intolerant and senseless.
Disputations aplenty, opinionated contradictions abound,
Sleep in the field of ignorance, but awake is the sage living the wisdom sound .. 157..

श्रुतिः शास्त्रषट्कं तथा धर्मशास्त्रं
सहस्राननोऽपि स्वयं शेष-नागः ।
अशक्ता हि तद्वर्णने सर्वथेमे
मनो ज्ञानदर्पं ततस्त्वं विमुञ्च ॥ १५८ ॥

श्रुती न्याय मीमांसके तर्कशास्त्रे ।
स्मृती वेद वेदांतवाक्ये विचित्रे ॥
स्वये शेष मौनावला स्थीर राहे ।
मना सर्व जाणीव सांडून पाहे ॥ ॥

श्रुती = vedas
न्याय = logic
मीमांसके = scriptures of human duties
तर्कशास्त्रे = science of argumentation
स्मृती = mythology
वेद = vedas
वेदांतवाक्ये = vedanta philosophy(identity of human and universal soul)
विचित्रे = wonderful
स्वये = himself
शेष = serpent(with thousand tongues in mytholgy of creation)
मौनावला = silenced
स्थीर = dumb-founded
राहे = stands
मना = oh, mind!
सर्व = all
जाणीव = body awareness
सांडून = give up
पाहे = sees.

Scriptures, logic, codes of conduct, and of debate,
Myths, and astounding conclusions philosophies asseverate,
Stilled to silence all the speaking tongues
Trying to describe the essence of existence,
Oh Mind! give up the conceit of knowledge, discern it with diligence .. 158..

अहन्तात्मिका मक्षिका भक्षिता चेद्
रुचिर्भोजने तस्य पुंसः कुतः स्यात् ।
अहन्ता हि हृत्स्था न यावत्प्रयाति
सुजीर्णं भवेत् ज्ञानमन्नं न तावत् ॥१५९॥

जेणे मक्षिका भक्षिली जाणिवेची ।
तया भोजनाची रुची प्राप्त कैची ॥
अहंभाव ज्या मानसीचा विरेना ।
तया ज्ञान हे अन्न पोटी जिरेना ॥ ॥

जेणे = who
मक्षिका = fly
भक्षिली = ate

जाणिवेची = ego-awareness
तया = to him
भोजनाची = of a meal
रुची = taste
प्राप्त = obtain
कैची = how
अहंभाव = egoism
ज्या = whose
मानसीचा = mental
विरेना = dissolve
तया = to him
ज्ञान = wisdom
हे = this
अन्न = food
पोटी = stomach
जिरेना = digest.

Egotism is like the impurity of a fly in the food,
Never can its swallower find the taste good;
Whose mind cannot shake off the impurity of conceit,
Will never digest the food of wisdom, until exists the egotist .. 159..

मनो माऽस्तु वादे मतिः खेदकर्त्री
द्वैते रुचिः क्रोधकर्त्री च माऽस्तु ।
अहंता मनो यावदन्ते तवास्ते
परेभ्यो न हि ज्ञानदाने त्वमर्हः ॥१६०॥

नको रे मना वाद हा खेदकारी ।
नको रे मना भेद नना विकारी ॥
नको रे मना शीकवू पूढिलांसी ।
अहंभाव जो राहिला तूजपासी ॥ ॥

नको = not want
रे = dear one!
मना = oh, mind!
वाद = argument
हा = this
खेदकारी = grief producing
नको = not want
मना = oh, mind!
भेद = separation
नना = various
विकारी = affliction producing
नको = not want

मना = oh, mind!
शीकवू = teach
पुढिलांसी = others
अहंभाव = egoism
राहिला = remained
जो = which
तूजपासीं = with you.

Oh my dear Mind! indulge not in debates, the cause for grief,
Oh my dear Mind! divisive thoughts dispel, for afflictions' relief;
Oh my dear Mind! dispense no advice to others,
Rid yourself of the ego, the root of all fears .. 160..

अहंतोदये जायते सर्वदुःखम्
मुखादुद्गता ज्ञानवार्ता वृथैव ।
अहंता-लये सर्वतस्ते सुखं स्याद्
अहंतां स्वयं तां मनश्चिन्तय त्वम् ॥१६१॥

अहंतागुणे सर्वही दुःख होते ।
मुखे बोलिले ज्ञान ते व्यर्थ जाते ॥
सुखी राहता सर्वही सूख आहे ।
अहंता तुझी तुंची शोधून पाहे ॥ ॥

अहंतागुणे = by the quality of egoism
सर्वही = everything
दुःख = grief
होते = happens
मुखे = by mouth
बोलिले = said
ज्ञान = knowledge
ते = that
व्यर्थ = waste
जाते = goes
सुखी = happy
राहता = remaining
सर्वही = all verily
सूख = joy
आहे = is
अहंता = egoism
तुझी = your
तुंची = yourself
शोधून = search
पाहे = see.

Roots of grief in egotism lie,
Wasted are words of wisdom prefixed by 'my',
In egotism's death lies beatitude, the joy supreme,
Only you can search the ego's roots, to the depths extreme .. 161..

विवेकेऽप्यहंताबलाद् यात्यनीतिम्
अनीत्या जनः श्लाघ्यतां याति लोके ।
परं वेत्ति चित्ते निजं दम्भभावं
प्रमाणान्तराण्यस्य बुद्धिर्जहाति ॥१६२॥

अहंतागुणे नीति सांडी विवेकी ।
अनीतीबळे श्लाघ्यता सर्व लोकी ॥
परी अंतरी सर्वही साक्ष येते ।
प्रमाणांतरे बुद्धि सांडूनि जाते ॥ ॥

अहंतागुणे = due to egoism
नीति = virtuous conduct
सांडी = abandons
विवेकी = intellectual
अनीतीबळे = due to the power of evil character
श्लाघ्यता = greatness
सर्व = all
लोकी = worlds
परी = still
अंतरी = in the heart
सर्वही = all verily
साक्ष = witness
येते = comes
प्रमाणांतरे = evidence(of Self) in the heart
बुद्धि = intellect
सांडूनि = drops
जाते = goes.

Virtue in conduct dies, when egotism invades the intellect,
Lost is all the nobility, when ego chooses virtue to desecrate.
The truth abides in the heart, witness of the acts,
Deprived of intellect and intuition, the human succumbs to the facts .. 162..

दृढो निश्चयो यस्य देहात्मबुद्धौ
सुदूरं हितादात्मनः सो नु यातः ।
परित्यज्य तां चात्मबुद्धिः प्रधार्या

सदा संगतिः सज्जनानां विधेया ॥१६३॥

देहेबुद्धिचा निश्चयो दृढ जाला ।
देहातीत ते हीत सांडीत गेला ॥
देहेबुद्धि ते आत्मबुद्धि करावी ।
सदा संगती सज्जनाची धरावी ॥ ॥

देहेबुद्धिचा = body awareness(as the ultimate Reality)
निश्चयो = resolve
दृढ = firm
जाला = became
देहातीत = transcending body(awareness)
ते = that
हीत = welfare
सांडीत = dropping
गेला = went
देहेबुद्धि =body awareness
ते = that
आत्मबुद्धि = soul awareness(as final Reality)
करावी =should do
सदा = always
संगती = company
सज्जनाची = of sages
धरावी = keep.

Firmly rooted in the idea, of the body as the ultimate,
Cast out was the spirit, the beatitude of the immaculate.
Whole awareness transform, from the body to the spirit-self,
Learn it from the sages, to view the whole universe as your very own Self .. 163..

मनः कल्पिता द्वैतबुद्धिः प्रहेया
प्रधार्या हृदा कल्पनाऽद्वैतरूपा ।
स्वरूपस्थितौ साऽपि यायाद् हृदन्तात्
सदा संगतिः सज्जनानां विधेया ॥१६४॥

मने कल्पिला वीषयो सोडवावा ।
मने देव निर्गूण तो ओळखावा ॥
मने कल्पिता कल्पना ते सरावी ।
सदा संगती सज्जनाची धरावी ॥ ॥

मने = by the mind
कल्पिला = thought

वीषयो = pleasures
सोडवावा = give up
मने = by the mind
देव = god
निर्गूण = without attributes
तो = he
ओळखावा = recognise
मने = by the mind
कल्पिता = thinking
कल्पना = idea
ते = that
सरावी = remove
सदा = always
संगती = company
सज्जनाची = sages
धरावी = keep.

Thoughts of bodily pleasures from your mind forsake,
Discern that truth transcendent, the only thought the mind should make.
All other thoughts remove from your mind's view,
Learn it from the sages, never their company shall you rue .. 164..

प्रपञ्चे स्वदेहादि-संचिन्तनात्तु
मनो वर्धते लोभ एतान्तरे स्वे ।
अतः श्रीश-भक्त्या प्रवृण्वीत मुक्तिं
तदर्थं सदा साधुसंगो विधेयः ॥ १६५ ॥

देहादीक प्रपंच हा चिंतियेला ।
परी अंतरी लोभ निश्चित ठेला ॥
हरीचिंतने मुक्तिकांता वरावी ।
सदा संगती सज्जनाची धरावी ॥ ॥

देहादीक = related to maintenance of the body
प्रपंच = living
हा = this
चिंतियेला = thought constantly
परी = yet
अंतरी = in the heart
लोभ = greed
निश्चित = definitely
ठेला = stayed
हरीचिंतने = meditation on Hari
मुक्तिकांता = the 'bride' of liberation
वरावी = should do(marry)

सदा = always
संगती = company
सज्जनाची = sages
धरावी = hold.

Constant thoughts of pleasures, of the body and senses others,
On them thrives greed in the heart, and the spirit withers.
Ever reflecting on Hari's name, court the bride of freedom,
Forever seek the company of sages, wed the bride in their kingdom .. 165..

अहंकार-विस्तार एषोऽस्ति देह-
प्रिया-पुत्र-मित्रादिको मोहजन्यः ।
अतोऽहंभ्रमं जन्महेतुं निरस्येत्
तदर्थं सदा साधुसङ्गं विदध्यात् ॥१६६॥

अहंकार विस्तारला या देहाचा ।
स्त्रियापुत्रमित्रादिके मोह त्यांचा ॥
बळे भ्रांति हे जन्मचिंता हरावी ।
सदा संगती सज्जनाची धरावी ॥ ॥

अहंकार = egoism
विस्तारला = expanded
या = this
देहाचा = body's
स्त्रियापुत्रमित्रादिके = wife, children. and friends
मोह = infatuation
त्यांचा = theirs
बळे = mightily
भ्रांति = delirium
हे = these
जन्मचिंता = worry of birth
हरावी = take away
सदा = always
संगती = company
सज्जनाची = sages
धरावी = hold.

Egotism dwells on the body, spreading far and wide,
Spouse, children, friends, and others, in your infatuation bide.
Away with this delirious worry, the vortex of birth and death,
Learn it in the company of sages, peace and joy their very breath .. 166..

वरो निश्चयः शाश्वतस्यैव कार्यो
मनः संशयो दासवाक्याद् विसर्ज्यः ।
क्षणेऽनुक्षणे जन्मसार्थक्यमस्तु
तदर्थं सदा साधुसङ्गो विधेयः ॥१६७॥

बरा निश्चयो शाश्वताचा करावा ।
म्हणे दास संदेह तो वीसरावा ॥
घडीने घडी सार्थकाची धरावी ।
सदा संगती सज्जनाची धरावी ॥ ॥

बरा = good
निश्चयो = resolve
शाश्वताचा = of the eternal
करावा = should do
म्हणे = says
दास = servant(Ramadasa)
संदेह = doubt
तो = that
वीसरावा = forget
घडीने = moment by
घडी = moment
सार्थकाची = of the supreme meanings of life(liberation)
धरावी = hold
सदा = always
संगती = company
सज्जनाची = sages
धरावी = hold

Resolutely discern the eternal essence,
This servant of Rama says, give up the doubt of god's existence.
Spend each passing moment in truth's contemplation,
Serve the wise sages, their blessings akin to liberation .. 167..

प्रशान्तां करोत्यात्मवृत्तिं स साधुः
दुराशाश्रयाद् दीनतां नोपयाति ।
उपाधिर्हि देहात्म-धी-वृद्धि-कर्त्री
कथं सा प्रबाधेत साधुं विरागम् ॥१६८॥

करी वृत्ति जो संत तो संत जाणा ।
दुराशागुणे जो नव्हे दैन्यवाणा ॥
उपाधी देहेबुद्धिते वाढवीते ।

परी सज्जना केवि बाधू शके ते ॥ ॥

करी = does
वृत्ति = attitude
जो = who
संत = sage
तो = he
संत = sage
जाणा = know
दुराशागुणे = wicked desires
जो = who
नव्हे = not
दैन्यवाणा = miserable
उपाधी = affliction
देहेबुद्धिते = body awareness(as the final Reality)
वाढवीते = increases
परी = however
सज्जना = sages
केवि = how
बाधू = afflict
शके = able.
ते = that

Immersed in that essence is the one called a saint,
Not the one whose miserable mind wicked desires taint;
Afflictions grow when body is made the final quest,
Unaffected is the sage, who seeks the spirit
Of wisdom as the supreme rest .. 168..

मनोऽनन्त-बोधाय साधुं ह्युपेयाद्
अहंकार-विस्तारमेतं निरस्येत् ।
गुणातीततामेत्य चिन्त्यो ह्यनन्तो
न देहात्मबुद्धिः कदापीह कार्या ॥१६९॥

नसे अंत आनंत संता पुसावा ।
अहंकारविस्तार हा नीरसावा ॥
गुणेवीण निर्गूण तो आठवावा ।
देहेबुद्धिचा आठवू नाठवावा ॥ ॥

नसे = not be
अंत = end
आनंत = infinite
संता = sages
पुसावा = should ask

अहंकारविस्तार = expansion of ego
हा = this
नीरसाव = remove
गुणेवीण = without qualities
निर्गूण = attributeless
तो = that
आठवावा = remember
देहेबुद्धिचा = of body awareness
आठवू = memory
नाठवावा = not remember

Ask the sages what is endless and infinite,
Uproot the ego to the very last bit;
Dwell on the essence that transcends words,
Shrink to nothingness the thought of the body,
That the mind may the spirit gird .. 169..

त्यजेदात्मबोधेन देहात्मबुद्धिं
विवेकेन सद्-वस्तु-योगो विधेयः ।
चिदाकार-वृत्तिः स्वतो नैवभाव्या
ततः सर्वदा तत् समन्वेषणीयम् ॥१७०॥

देहेबुद्धि हे ज्ञानबोधे त्यजावी ।
विवेके तये वस्तुची भेटी घ्यावी ॥
तदाकार हे वृत्ति नाही स्वभावे ।
म्हणोनि सदा तेचि शोधीत जावे ॥ ॥

देहेबुद्धि = body awareness
हे = this
ज्ञानबोधे = by true knowledge(of Self)
त्यजावी = give up
विवेके = thoughtfully
तये = of that
वस्तुची = essence
भेटी = meeting
घ्यावी = take
तदाकार = resmbling that
हे = this
वृत्ति = attitude
नाही = not be
स्वभावे = naturally
म्हणोनि = therefore
सदा = always
तेचि = that alone

शोधीत = seeking
जावे = should go.

Mind's infatuation with the body overcome
By discernment of the essence of existence,
The nature of the mind is to be divisive,
March on, till it merges in the essence, as long as you live .. 170..

सुगुप्तं स्थितं वस्तु यत्सारभूतम्
भवेद् गोचरं चक्षुषोर्दृश्यमात्रम् ।
अदृश्यं गुणाभाव-निर्भासमेतद्
अहंताबलान्नैव यत्नेऽपि वेद्यम् ॥१७१॥

असे सार साचार ते चोरलेसे ।
इहीं लोचनीं पाहता दृश्य भासे ॥
निराभास निर्गूण ते आकळेना ।
अहंतागुणे कल्पिताहीं कळेना ॥ ॥

असे = is
सार = essence
साचार = truly
चोरलेसे = stolen(hiding)
इहीं = here only
लोचनीं = in the eyes
पाहता = seeing
दृश्य = sight
भासे = seems
निराभास = intangible
निर्गूण = without attributes
ते = that
आकळेना = understand not
अहंतागुणे = due to egoism
कल्पिताहीं = even thinking
कळेना = understand not.

Truly the essence seems to hide,
When one views the world even with eyes wide;
Intangible it is, and attributeless too,
It escapes even imagination, egotism it cannot woo .. 171..

स्फुटा वैषयी कल्पना सा त्वविद्या
यया ब्रह्म विज्ञायते सा सुविद्या ।

बभूव द्विधा साऽऽदिकल्पे हि माया
विवेकाद् भवत्यात्मरूपे विलीना ॥ १७२॥

स्फुरे वीषयी कल्पना ते अविद्या ।
स्फुरे ब्रह्म रे जाण माया सुविद्या ॥
मुळीं कल्पना दो रुपे तेचि जाली ।
विवेके तरी स्वस्वरूपी मिळाली ॥ ॥

स्फुरे = inspires
वीषयी = pleasures
कल्पना = thoughts
ते = that
अविद्या = not knowledge(ignorance)
स्फुरे = engenders
ब्रह्म = brahman(the supreme reality)
रे = dear one!
जाण = know
माया = power of unreality
सुविद्या = true knowledge
मुळीं = originally
दो = two
कल्पना = idea
रुपे = forms
तेचि = that itself
जाली = became
विवेके = with discrimination
तरी = therefore
स्वस्वरूपी = in one's own true Self
मिळाली = merged.

Ignorance inspires ideas of pleasures,
Oh dear one! Know that as true knowledge
That illumines reality, and unreality measures.
In the primal thought is born the duality of I and It,
They both merge in the Supreme That,
When discernment makes ignorance quit .. 172..

प्रवृत्ते हि चिद्-व्योम्न्यहंकार-राहौ
चिदाकाशमाच्छादितं दृश्यते वै ।
तमिस्रानिशावद्भवेद्दिग्भ्रमोऽपि
विवेकाद् विचाराच्च साक्षात्क्रियेत् तत् ॥ १७३॥

स्वरूपी उदेला अहंकार राहो ।

तेणे सर्व आच्छादिले व्योम पाहो ॥
दिशा पाहता ते निशा वाढताहे ।
विवेके विचारे विवंचूनि पाहे ॥ ॥

स्वरूपी = in the Self(true self)
उदेला = arose
अहंकार = egoism
राहो = reside
तेणे = by that
सर्व = all
आच्छादिले = covered
व्योम = space/ether
पाहो = see
दिशा = directions
पाहता = seeing
ते = that
निशा = night
वाढताहे = grows
विवेके = with discrimination
विचारे = thoughtfully
विवंचूनि = distinguishing
पाहे = see.

When the ego sprouts in the awareness,
It covers the whole view of space;
In all directions it spreads darkness,
Thoughtfully discern the source, the darkness to displace .. 173..

न तच्चक्षुषा लक्ष्यते यत्नतोऽपि
भवे भक्षिते तेन नो तस्य रक्षा ।
यदक्षय्य-मोक्षं ददात्यक्षयं तद्
दयालुः स्वभक्तस्य पक्षं करोति ॥१७४॥

जया चक्षुने लक्षिता लक्षवेना ।
भवा भक्षिता रक्षिता रक्षवेना ॥
क्षयातीत तो अक्षयी मोक्ष देतो ।
दयादक्ष तो साक्षिने पक्ष घेतो ॥ ॥

जया = by which
चक्षुने = eyes
लक्षिता = seeing
लक्षवेना = cannot be seen
भवा = birth-death cycles

भक्षिता = eating(dissolving)
रक्षिता = protecting
रक्षवेना = cannot be protected
क्षयातीत = transcending decay
तो = that
अक्षयी = undecaying
मोक्ष = liberation(from delusion)
देतो = gives
दयादक्ष = vigilantly compassionate
तो = he
साक्षिने = as a witness
पक्ष = side
घेतो = takes.

Invisible to the eyes, when you try to see it,
The universe it protects, and dissolves,
Whom it destroys, no one can save it;
Whom it protects no one can destroy it;
It decays not, it grants eternal freedom,
Embodies itself as compassion,
Protects its devotees with wisdom .. 174..

लिखत्येव भाव्यं विधिः सर्वभाले
परं तल्ललाटेऽस्ति को लेखकर्ता ।
हरः सर्वसंहारकोऽस्त्यन्तकाले
परं शंकरो दह्यतेऽन्ते च केन ॥ १७५ ॥

विधी निर्मिता लीहितो सर्व भाळीं ।
परी लीहितो कोण त्याचे कपाळीं ॥
हरू जाळितो लोक संहारकाळीं ।
परी शेवटीं शंकरा कोण जाळी ॥ ॥

विधी = god Brahma
निर्मिता = creator
लीहितो = writes
सर्व = all
भाळीं = on the foreheads
परी = but
लीहितो = writes
कोण = who
त्याचे = his
कपाळीं = forehead
हरू = Shiva
जाळितो = burns

लोक = worlds
संहारकाळी = time of destruction
परी = yet
शेवटी =in the end
शंकरा = Shiva
कोण = who
जाळी = burns.

Results follow deeds, destiny's records on foreheads writ,
That writer's destiny to write no one is fit!
Burned to dissolution this world, at the time of Armageddon,
Supreme stands Shiva, none can destroy His escutcheon .. 175..

कृता येन ते द्वादशादित्यदेवा
असंख्यातशक्राश्च रुद्रास्तथैव ।
अन्विष्यमाणः स देवो न लभ्यो
न विज्ञायते कीदृशः कोऽस्ति मुख्यः ॥ १७६ ॥

जगीं द्वादशादित्य हे रुद्र अक्रा ।
असंख्यात संख्या करी कोण शक्रा ॥
जगीं देव धुंडाळिता आढळेना ।
जगीं मुख्य तो कोण कैसा कळेना ॥ ॥

जगीं = in the world
द्वादशादित्य = twelve suns
रुद्र = Rudra
अक्रा = eleven
असंख्यात = innumerable
संख्या = count(numbers)
करी = does
कोण = who
शक्रा = Indra
जगीं = in the world
देव = god
धुंडाळिता = seeking
आढळेना = finds not
जगीं = in the world
मुख्य = chief
तो = he
कोण = who
कैसा = how
कळेना = understand not.

Some gods can be counted,

Like the suns, and their attendants,
Some are too numerous to count;
The true god is hard to find despite search,
Who and how it is, is a mystery beyond the church .. 176..

न खण्ड्यो न भङ्ग्यो भवेद् देवदेवो
न चाल्यो न नाम्यो न वै दीनकल्पः ।
न चादेयरूपो न दृग्गोचरोऽस्ति
न विज्ञायतेऽहंतया सर्वगोऽपि ॥१७७॥

तुटेना फुटेना कदा देवराणा ।
चळेना ढळेना कदा दैन्यवाणा ॥
कळेना कळेना कदा लोचनासी ।
वसेना दिसेना जगीं मीपणासी ॥ ॥

तुटेना = snaps not
फुटेना = breaks not
कदा = ever
देवराणा = king of gods
चळेना = moves not
ढळेना = slides not
कदा = ever
दैन्यवाणा = pitiable
कळेना = understands not
कळेना = ”
कदा = ever
लोचनासी = to the eyes
वसेना = stays not
दिसेना = appears not
जगीं = in the world
मीपणासी = to the egoistic.

Never does that essence divide or break,
Nor does it move, nor slip, nor to misery take.
Never is it ever visible to these eyes,
It tarries not, from the ego it hides .. 177..

प्रियो यस्य यस्तस्य पूज्यः स देवः
परं वेत्ति नो देवदेवं तु कश्चित् ।
वसन्त्येव देवा जगत्यामनन्ता
रतिर्यत्र तद्-भक्तिरेवाऽस्ति वर्या ॥१७८॥

जया मानला देव तो पूजिताहे ।
परी देव शोधूनि कोणी न पाहे ॥
जगी पाहता देव कोट्यानुकोटी ।
जया मानली भक्ति जे तेचि मोठी ॥ ॥

जया = to whom
मानला = regarded
देव = god
तो = that
पूजिताहे = worships
परी = yet
देव = god
शोधूनि = seeking
कोणी = anybody
न = not
पाहे = sees
जगी = in the world
पाहता = seeing
देव = god
कोट्यानुकोटी = millions and millions
जया = to whom
मानली = regards
भक्ति = worship
तेचि = that alone
मोठी = great.

One worships that one regards as god;
But no one seeks the essence,
Thus the numbers of gods is beyond count,
And each one regards one's own worship as paramount .. 178..

त्रय्यस्ते तु लोका यतः संबभूवुः
न तं देववर्यं प्रवक्तीह कश्चित् ।
जगत्यां वरिष्ठोऽस्ति देवः सुगुप्तो
विना सद्गुरुं नैव दृश्यः कदाचित् ॥ १७९ ॥

तिन्ही लोक जेथूनि निर्माण झाले ।
तया देवरायासि कोणी न बोले ॥
जगी थोरला देव तो चोरलासे ।
गुरूवीण तो सर्वथाही न दीसे ॥ ॥

तिन्ही = all three
लोक = worlds
जेथूनि = whence
निर्माण = created
झाले = became
तया = thence
देवरायासि = to the king of gods
कोणी = whoever
न = not
बोले = say
जगीं = in the world
थोरला = great
देव = god
तो = that
चोरलासे = hiding
गुरूवीण = without a teacher
तो = he
सर्वथाही = in totality
न = not
दीसे = seen.

Whence arose all the worlds,
To that addresses none;
That great One is hidden from us all,
None can see it, till to us the Teacher's grace call .. 179..

गुरुत्वे स्थिताः कोटिशः सन्ति भूमौ
अनेकेषु मन्त्रेषु तन्त्रेषु शक्ताः ।
सदा कामकामाः कथा-गीत-कारा
नृणां भ्रामका नैव मोक्षप्रदास्ते ॥१८०॥

गुरु पाहता पाहता लक्ष कोटी ।
बहूसाल मंत्रावळी शक्ति मोठी ॥
मनीं कामना चेटके धातमाता ।
जनीं व्यर्थ रे तो नव्हे मुक्तिदाता ॥ ॥

गुरु = teacher
पाहता = seeing
पाहता = "
लक्ष = hundreds of thousands
कोटी = millions
बहूसाल = numerous
मंत्रावळी = in cantations
शक्ति = power

मोठी = great
मनीं = in the mind
कामना = desires
चेटके = sorcery
धातमाता = who weave fantastic tales
जनीं = among people
व्यर्थ = vain
रे = dear one!
तो = he
नव्हे = not
मुक्तिदाता = giver of liberation.

Countless numbers of teachers abound,
Adept in incantations and occult powers;
Who, by sorcery, can pleasures fulfil,
Also weave fabulous tales for the minds to fill.
Oh my dear Mind! vain are such teachers,
Incompetent for freedom in you to instill .. 180..

न वै वञ्चको नाभिचारी न चाढ्यो
न वा निन्दको मत्सरी भक्तिहीनः ।
न यत्संगबाधा न वित्तापहारी
जगत्यां तु यो ब्रह्मबोधः स साधुः ॥१८१॥

नव्हे चेटकी चाळकू द्रव्यभोंदू ।
नव्हे निंदकू मत्सरू भक्तिमंदू ॥
नव्हे उन्मतू वेसनी संगबाधू ।
जनीं ज्ञानिया तोचि साधू अगाधू ॥ ॥

नव्हे = not
चेटकी = sorcery
चाळकू = deceitful
द्रव्यभोंदू = greedy for wealth
नव्हे = not
निंदकू = reviling
मत्सरू = jealous
भक्तिमंदू = without devotion
नव्हे = not
उन्मतू = insolent
वेसनी = indulging in vices
संगबाधू = whose company is an affliction
जनीं = among people
ज्ञानिया = realised
तोचि = he alone

साधू = sage
अगाधू = incomprehensible.

Not the sorcerer, nor the deceitful,
Nor the one greedy for wealth;
Not the reviler, nor the jealous,
Nor the one devotionless.
Not the insolent, nor the wicked,
Nor the one with dishonor afflicted.
That one alone released from all bonds
Is the incomprehensible sage of the beyond .. 181..

हृदा कामुको निःस्पृहत्वं वदेच्छेद्
विना तत्क्रियां वाक्पटुत्वं वृथैव ।
यथा वक्ति तादृक् प्रवृत्तिर्हि यस्य
मनः सद्गुरुर्निश्चितव्यः स एव ॥१८२॥

नव्हे वाउगी चाहुटी काम पोटीं ।
क्रियेवीण वाचाळता तेचि मोठी ॥
मुखे बोलिल्यासारखे चालताहे ।
मना सद्गुरू तोचि शोधूनि पाहे ॥ ॥

नव्हे = not
वाउगी = trivial
चाहुटी = gossiping
काम = lust
पोटी = stomach(in the mind)
क्रियेवीण = without action
वाचाळता = talkativeness
तेचि = that itself
मोठी = great
मुखे = by mouth
बोलिल्यासारखे = conforming to speech
चालताहे = walks(conducts oneself)
मना = oh, mind!
सद्गुरू = authentic teacher
तोचि = he alone
शोधूनि = seek
पाहे = see.

Not one with the mind mired in vain gossip and lust,
Nor one who thinks garrulity and inaction as just;

But the one doing good deeds in accord with one's words,
Oh Mind! seek that teacher alone, the sage whom wisdom girds .. 182..

ज्ञानी विवेकी विरक्तश्च भक्तः
कृपालुर्मनस्वी क्षमी योगयुक्तः ।
सुदक्षः प्रभुश्चातुरो यश्च विद्वान्
भवेत् तस्य सङ्गे समाधान-लाभः ॥१८३॥

जनीं भक्त ज्ञानी विवेकी विरागी ।
कृपाळू मनस्वी क्षमावंत योगी ॥
प्रभू दक्ष व्युत्पन्न चातुर्य जाणे ।
तयाचेनि योगे समाधान बाणे ॥ ॥

जनीं = among people
भक्त = devotee
ज्ञानी = wise
विवेकी = discriminating
विरागी = dispassionate
कृपाळू = compassionate
मनस्वी = with mind under complete control
क्षमावंत = full of forgiveness
योगी = one in divine communion
प्रभू = mighty
दक्ष = vigilant
व्युत्पन्न = learned in scriptures
चातुर्य = adeptness in daily affairs
जाणे = knows
तयाचेनि = by his
योगे = company
समाधान = contentment
बाणे = immerses.

The wise and discerning devotee, full of dispassion,
Self-controlled, forgiving, in communion divine, filled with compassion,
Mighty of will, vigilant, learned, and adept in daily deeds,
Such a sage's company keep, to imbue the mind with divinity indeed .. 183..

अजं यत् तथाऽनागतं चैव यद्धि
वचोभिस्तु तज्ज्ञायते सज्जनानाम् ।
अनिर्वाच्यमेवास्ति यत् तच्च वाच्यं
मनः सच्चिदानन्दमन्वेषणीयम् ॥१८४॥

नव्हे तेचि जाले नसे तेचि आले ।
कळो लागले सज्जनाचेनि बोले ॥
अनिर्वाच्य ते वाच्य वाचे वदावे ।
मना संत आनंत शोधीत जावे ॥ ॥

नव्हे = unmanifest
तेचि = that alone
जाले = happened
नसे = not be
तेचि = that alone
आले = came
कळो = understood
लागले = touched
सज्जनाचेनि = by the wise
बोले = speech
अनिर्वाच्य = indescribable(Truth)
ते = that
वाच्य = speakable
वाचे = speech
वदावे = speak
मना = oh, mind!
संत = saggacious
आनंत = infinite
शोधीत = searching
जावे = should go.

What seemed to be nought brought forth being,
The sage's words led to its understanding;
The truth lies beyond words, but needs to be spoken about,
Oh Mind! search for that infinity, seek the sage to dispel your doubt .. 184..

निलीनो भवेदादराद् रामरूपे
भयातीतता निश्चिता स्वे स्वरूपे ।
कदाप्येह नासाद्यते मार्ग्यमाणः
सदैकं भवेद्यन्न तस्मिन् विभेदः ॥१८५॥

लपावे अती आदरे रामरूपी ।
भयातीत निश्चीत ये स्वस्वरूपी ॥
कदा तो जनीं पाहताही दिसेना ।
सदा ऐक्य तो भिन्नभावे वसेना ॥ ॥

लपावे = hide
अती = much
आदरे = respectfully
रामरूपी = Rama's form
भयातीत = beyond fear
निश्चीत = free from worry
ये = this
स्वस्वरूपी = in one's true form(Formless Truth)
कदा = ever
तो = he
जनीं = among people
पाहताहि = seeking
दिसेना = appears not
सदा = always
ऐक्य = unity
तो = he
भिन्नभावे = attitude of separateness
वसेना = lives

Devoutly take cover in Rama's form,
Fearless and worry-free be, your true nature inform.
Never is it visible, despite all the searching,
Ever in unity it dwells alone, indivisible in its being .. 185..

मनः संनिधौ ते सदा राघवोऽस्ति
मनः सज्जन ! मार्गय त्वं हि सत्यम् ।
तवाऽखण्डितो राघवेणास्ति योगो
विनिष्कासय स्वान्तरात् तामहंताम् ॥१८६॥

सदा सर्वदा राम सन्नीध आहे ।
मना सज्जना सत्य शोधून पाहे ॥
अखंडीत भेटी रघूराजयोगू ।
मना सांडि रे मीपणाचा वियोगू ॥ ॥

सदा = always
सर्वदा = at all times
राम = Rama
सन्नीध = near
आहे = is
मना = oh, mind!
सज्जना = wise
सत्य = truth
शोधून =seek
पाहे = see

अखंडीत = unbroken
भेटी = meeting
रघूराजयोगू = communion with Rama(King of Raghus)
मना = oh, mind!
सांडि = drop
रे = dear one!
मीपणाचा = of egoism
वियोगू = separation.

Rama is forever near you,
Oh Mind! wisely seek the truth,
Invoking Rama's presence every moment is true communion,
Oh my dear Mind! from Him end your separation
For which you need only your ego to abandon .. 186..

मनः पिण्ड-ब्रह्माण्डयोर्भूतसाम्यं
समस्तं त्विदं ब्रह्मरूपे न किंचिद् ।
मनो भाति यद्यत् न तत्तत् सदस्ति
सुखे संस्थितिः संगमुत्सृज्य कार्या ॥१८७॥

भुते पिंड ब्रह्मांड हे ऐक्य आहे ।
परी सर्वही स्वस्वरूपी न साहे ॥
मना भासले सर्व काही पहावे ।
परी संग सोडूनि सूखी रहावे ॥ ॥

भुते = elements
पिंड = body
ब्रह्मांड = universe
हे = this
ऐक्य = unity
आहे = is
परी = yet
सर्वही = all indeed
स्वस्वरूपी = in one's true self
न = not
साहे = exist
मना = oh, mind!
भासले = with a semblance of
सर्व = all
काही = whatever
पहावे = should see
परी = yet
संग = attachment
सोडूनि = giving up

सूखी = happy
रहावे = live.

This body and the universe, comprised of the same elements,
They taint not the true essence;
Oh Mind! whatever one sees is only an apparition,
Detach yourself from it, and enjoy divine benediction .. 187..

अहं-पाशमुच्छिद्य विज्ञान-शस्त्रैः
विदेहस्थितिर्भक्तितः सेवनीया ।
विरक्तेर्बलात् सर्वनिन्द्यं विवर्ज्य
सुखे संस्थितिः सङ्गमुत्सृज्य कार्या ॥१८८॥

देहेभान हे ज्ञानशस्त्रे खुडावे ।
विदेहीपणे भक्तिमार्गेचि जावे ॥
विरक्तीबळे निंद्य सर्वै त्यजावे ।
परी संग सोडूनि सूखे रहावे ॥ ॥

देहेभान = body consciousness
ज्ञानशस्त्रे = by means of knowledge of truth
खुडावे = cut
विदेहीपणे = bodiless consciousness
भक्तिमार्गेचि = by the path of devotion
जावे = should go
विरक्तीबळे = by the power of dispassion
निंद्य = objectionable
सर्वै = everything
त्यजावे = abandon
परी = yet
संग = attachment
सोडूनि = giving up
सूखे = happily
रहावे = live.

Uproot the bodily engrossment by the sword of knowledge,
Transcending the bodily awareness, march on, and to devotion pledge.
Whatever despicable blocks your march, that overcome by dispassion,
Give up all attachment, and enjoy the divine benediction .. 188..

पृथिव्यादिकृद् देव आलोकनीयो
यदालोकने मुक्तिलाभोऽस्ति सद्यः ।

गुणैः संयुतो निर्गुण सेवनीयः
सुखे संस्थितिः सङ्गमुत्सृज्य कार्या ॥१८९॥

मही निर्मिली देव तो ओळखावा ।
जया पाहता मोक्ष तत्काळ जीवा ॥
तया निर्गुणालागी गूणी पहावे ।
परी संग सोडूनि सूखी रहावे ॥ ॥

मही = earth
निर्मिली = created
देव = god
तो = he
ओळखावा = should recognise
जया = whom
पाहता = seeing
मोक्ष = liberation
तत्काळ = instantly
जीवा = to the creatures
तया = to that
निर्गुणालागी = in the attributeless
गूणी = with attributes
पहावे = should see
परी = yet
संग = attachment
सोडूनि = giving up
सूखी = happily
रहावे = live.

Recognise that, which made the world manifest,
Perceiving that, creatures gain freedom of eternal rest.
Observe that, adorned with qualities,
All attachment abandon, for the joy of divine benediction .. 189..

स नो कार्यकर्ता न वा सृष्टिभर्ता
परायाः परो नो विवर्तेन लिप्तः ।
स वै निर्विकल्पो विकल्प्यैव सेव्यः
परित्यज्य सङ्गं सुखं स्थेयमत्र ॥१९०॥

नव्हे कार्यकर्ता नव्हे सृष्टिभर्ता ।
परेहून पर्ता न लिंपे विवर्ता ॥
तया निर्विकल्पासि कल्पीत जावे ।
परी संग सोडूनि सूखी रहावे ॥ ॥

नव्हे = not
कार्यकर्ता = doer of actions
नव्हे = not
सृष्टिभर्ता = protector of universe
परेहून = beyond the duality of manifest-unmanifest
पर्ता = supreme(Transcendent)
न = not
लिंपे = sullied
विवर्ता = transforming power(maya)
तया = to that
निर्विकल्पासि = unthinkable
कल्पीत = think
जावे = should continue
परी = yet
संग = attachment
सोडूनि = abandoning
सूखी = happily
रहावे = live.

Neither a doer, nor a guardian,
Unsulleid and supreme, beyond the seen and the unseen,
Ever thinking of the unthinkable, beyond all mention,
All attachment abandon, for the joy of divine benediction .. 190..

न देहात्मधी-निश्चयो यस्य नष्टो
न कल्पान्तकालेऽपि स ज्ञानवान् स्यात् ।
परं ब्रह्म नोऽहंतया वेत्ति कश्चिद्
मनोऽज्ञानजां शून्यतां नो जहाति ॥१९१॥

देहेबुद्धिचा निश्चयो ज्या ढळेना ।
तया ज्ञान कल्पांतकाळी कळेना ॥
परब्रह्म ते मीपणे आकळेना ।
मनी शून्य अज्ञान हे मावळेना ॥ ॥

देहेबुद्धिचा = body consciousness
निश्चयो = firm thought
ज्या = to whom
ढळेना = cannot shake off
तया = to him
ज्ञान = knowledge(of Truth)
कल्पांतकाळी = end of time
कळेना = understands not
परब्रह्म = supreme truth

ते = that
मीपणे = due to egoism
आकळेना = realises not
मनी = in the mind
शून्य = zero(non-existence)
अज्ञान = ignorance
हे = this
मावळेना = not disappear.

Whose engrossment in the physical form is firm,
Never, even at the end of time, will wisdom confirm.
That supreme truth the ego cannot understand,
Blank in wisdom stays the mind, ignorance never to end .. 191..

मनःस्पर्शहीनं स्थिरं यत्स्वरूपं
अभेदेन चिन्त्यं हि सर्वोत्तमस्य ।
न दृष्टान्तयोग्यं भवेत् तस्य किंचिद्
न निःसंगता संगता तत्र सत्या ॥१९२॥

मना ना कळे ना ढळे रूप ज्याचे ।
दुजेवीण ते ध्यान सर्वोत्तमाचे ॥
तया खूण ते हीन दृष्टांत पाहे ।
तेथे संग निःसंग दोन्ही न साहे ॥ ॥

मना = to the mind
ना = not
कळे = understand
न = not
आढळे = find
रूप = form
ज्याचे = whose
दुजेवीण = without duality
ते = that
ध्यान = meditation
सर्वोत्तमाचे = of the best of all(Rama/Supreme Reality)
तया = to that
खूण = sign
ते = that
हीन = lowly
दृष्टांत = simile
पाहे = sees
तेथे = there
संग = attachment
निःसंग = non-attachment

दोन्ही = both even
न = not
साहे = stay.

Whose form the mind can neither find, nor understand,
Mergence in that non-dual essence is indeed cotemplation grand;
No simile stands comparison with its grandeur,
Transcends both attachment and dispassion, its very nature pure .. 192..

परेशे न विज्ञातताऽज्ञातता वा
स नो वर्ण्यते वेदशास्त्रैः पुराणैः ।
अदृश्यो न दृश्यो न साक्षी तयोर्वा
श्रुतिर्यस्य नान्तं विजानाति नैव ॥१९३॥

नव्हे जाणता नेणता देवराणा ।
न ये वर्णिता वेदशास्त्रा पुराणा ॥
नव्हे दृश्य अदृश्य साक्षी तयाचा ।
श्रुती नेणती नेणती अंत त्याचा ॥ ॥

नव्हे = not
जाणता = knowledgeable
नेणता = ignorant
देवराणा = king of gods
न = not
ये = come
वर्णिता = describing
वेदशास्त्रा = vedas and scriptures
पुराणा = mythology
नव्हे = not
दृश्य = visible
अदृश्य = invisible
साक्षी = witness
तयाचा = of that
श्रुती = vedas
नेणती = know not
नेणती = know not
अंत = end
त्याचा = his.

Neither a knower nor a non-knower is the supreme god,
Not the scriptures, nor the myths
Could describe Him beyond a nod;
He is the witness of the seen, and the unseen,
They fathom not his farthest reach,

With words of wisdom or of paean .. 193..

हृदिस्थोऽस्ति कः कीदृशो देववर्यो
गुरुः सादरं साधकेनाऽथ पृष्टः ।
परित्यज्य देहं वसत्येष कुत्र
पुनर्वासयोग्यं क्व संस्थानमस्य ॥१९४॥

वसे हृदयीं देव तो कोण कैसा ।
पुसे आदरे साधकू प्रश्न ऐसा ॥
देहे टाकिता देव कोठे रहातो ।
परी मागुता ठाव कोठे पहातो ॥ ॥

वसे = lives
हृदयीं = in the heart
देव = god
तो = he
कोण = who
कैसा = how
पुसे = asks
आदरे = respectfully
साधकू = aspirant
प्रश्न = question
ऐसा = thus
देहे = body
टाकिता = giving up
देव = god
कोठे = where
रहातो = lives
परी = still
मागुता = later
ठाव = whereabouts
कोठे = where
पहातो = sees

Abiding in the heart, who is that god and how is he?
Thus does the aspirant question respectfully;
When the body dies, where does he live?
Moreover, his whereabouts how does he give?.. 194..

इति प्राह जानीहि देवो हि हृत्स्थो
नभोवत्सदा व्यापकोऽप्यप्रलिप्तः ।

न गच्छत्यथो नोपगच्छत्यजस्रं
ऋते तेन रिक्तं स्थलं नैव किंचित् ॥ १९५॥

वसे हृदयी देव तो जाण ऐसा ।
नभाचेपरी व्यापकू जाण तैसा ॥
सदा संचला येत ना जात काही ।
तयावीण कोठे रिता ठाव नाही ॥ ॥

वसे = lives
हृदयी = in the heart
देव = god
तो = that
जाण = know
ऐसा = thus
नभाचेपरी = like the sky
व्यापकू = all-pervading
जाण = know
तैसा = thus
सदा = always
संचला = pervading
येत = come
ना = not
जात = goes
काही = not
तयावीण = without him
कोठे = anywhere
रिता = empty
ठाव = space
नाही = not be.

Know that thus in the heart lives the god,
Like the sky, know thus he pervades all;
Pervasive in all, he neither comes nor goes,
Exists there no space without him, thus should one know .. 195..

नभोविभ्रमद्-रेणुमात्रं स्थलं नो
रघूणामधीशेन रिक्तं विभाति ।
प्रवृत्तो हि तद्दर्शने यः स तस्मिन्
लयं यात्यलक्ष्यं च लक्ष्यं च लीनम् ॥ १९६॥

नभी वावरे जो अणूरेणु काही ।
रिता ठाव या राघवेवीण नाही ॥

तया पाहता पाहता तेंचि जाले ।
तेथे लक्ष आलक्ष सर्वै बुडाले ॥ ॥

नभीं = in the sky
वावरे = move about
जो = who
अणूरेणु = atoms and minuter matter
काही = whatever
रिता = empty
ठाव = space
या = this
राघवेवीण = without Rama
नाही = not
तया = to him
पाहता = watching
पाहता = ”
तेंचि = he himself
जाले = became
तेथे = there
लक्ष = visible
आलक्ष = invisible
सर्वै = all
बुडाले = drowned.

Whatever moves in space, smaller than the smallest,
Exists not without Rama's presence, from the smallest to the largest;
Ever observing him, one merges into him,
There the seen and the unseen dissolve,
Filled with truth to the brim .. 196..

नभोवद्धि तद् व्यापकं रामरूपं
हृदा चिन्तितं स्याद् भवभ्रंशहेतुः ।
विलीना भवेद्देहधीस्तस्य बोधाद्
यथेच्छं सुदृष्टेऽपि तृप्तिस्तु नास्ति ॥१९७॥

नभासारिखे रूप या राघवाचे ।
मनी चिंतिता मूळ तूटे भवाचे ॥
तया पाहता देहबुद्धि उरेना ।
सदा सर्वदा आर्त पोटी पुरेना ॥ ॥

नभासारिखे = like the sky
रूप = form
या = this

राघवाचे = Rama's
मनीं = in the mind
चिंतिता = thinking
मूळ = origin
तूटे = breaks
भवाचे = birth-death cycles
तया = him
पाहता = seeing
देहबुद्धि = body awareness
उरेना = remains not
सदा = always
सर्वदा = at all times
आर्त = yearning
पोटीं = in one's self
पुरेना = not suffice

Akin to the sky is Rama's form,
On its contemplation, from death to eternal life transform.
Dispelled is the ignorance of body's reality,
Yearning to see it forever,
The thirst for its vision never ends in satiety .. 197..

नभः संस्थितं व्याप्य विश्वं यथेदं
तथा राम इत्थं न साम्यं कथंचित् ।
स चास्त्यद्वितीयः स्वभावाद् हि रामः
तदर्थं हि व्यर्थं पदं व्यापकेति ॥ १९८ ॥

नभे व्यापिले सर्व सृष्टीस आहे ।
रघूनायका ऊपमा ते न साहे ॥
दुजेवीण जो तोचि तो हा स्वभावे ।
तया व्यापकू व्यर्थ कैसे म्हणावे ॥ ॥

नभे = in the sky
व्यापिले = filled
सर्व = all
सृष्टीस = created universe
आहे = is
रघूनायका = to Rama
ऊपमा = simile
ते = that
न = not
साहे = bear
दुजेवीण = without a second
जो = who

तोचि तो = he himself
हा = this
स्वभावे = naturally
तया = to him
व्यापकू = pervasive
व्यर्थ = vain
कैसे = how
म्हणावे = say.

Space pervades the whole universe,
Still inadequate the metaphor, for Rama can it transpierce.
Innately He stands alone, one without a second,
To call Him pervasive is logically unsound .. 198..

पुराणं ततं सर्वतो यत्स्वरूपं
न तर्कस्य लेशोऽपि यस्मिन्विधेयः ।
निगूढं परंत्वाशु तत्स्यात्सुगम्यं
प्रतापाद् गुरोरद्वितीयेतिसंज्ञम् ॥१९९॥

अती जीर्ण विस्तीर्ण ते रूप आहे ।
तेथे तर्क संपर्क तोहीं न साहे ॥
अती गूढ ते दृश्य तत्काळ सोपे ।
दुजेवीण जे खूण स्वामिप्रतापे ॥ ॥

अती = much
जीर्ण = ancient
विस्तीर्ण = infinite
ते = that
रूप = form
आहे = is
तेथे = there
तर्क = argument
संपर्क = contact
तोही = that even
न = not
साहे = bears
अती = much
गूढ = profound
ते = that
दृश्य = visible
तत्काळ = instantly
सोपे = simple
दुजेवीण = no other
जे = which

खूण = sign
स्वामिप्रतापे = power of the master(Rama or teacher)

Immeasurable time and space is truth's form,
Impossible to touch it by logic, it will not conform.
Though deeply profound, it yields to the vision
Nothing else but His power of grace alone can end the division .. 199..

स्वरूपं तु यज्ज्ञायते ज्ञानयोगात्
स्फुट साक्षिताऽन्तर्हिता तत्र सर्वा ।
भवेदुन्मनी कुण्ठिता वाक्च सद्यः
स एव स्वयं रामदृक् सर्वतो यः ॥ २००॥

कळे आकळे रूप ते ज्ञान होता ।
तेथे आटली सर्वसाक्षी अवस्था ॥
मना उन्मनी शब्द कुंठीत राहे ।
तो रे तोचि तो राम सर्वत्र पाहे ॥ ॥

कळे = understands
आकळे = " thoroughly
रूप = form
ते = that
ज्ञान = knowledge
होता = happening
तेथे = there
आटली = shrink/evaporate
सर्वसाक्षी = all-witnessing
अवस्था = state
मना = oh, mind!
उन्मनी = transcending mind
शब्द = word(speech)
कुंठीत = confounded
राहे = stays
तो = he
रे = dear one!
तोचि = himself
तो = he
राम = Rama
सर्वत्र = everywhere
पाहे = sees.

Wisdom dawns when knowledge is whole,
Even ends the witness state as a goal;
Oh Mind! words fail when mind surpasses itself,

Oh dear one! one sees Rama everywhere as one's own self .. 200..

कदाप्यात्मबोधे द्वितीयं न भाति
न वै मानसे द्वैतलेशोऽस्ति किंचित् ।
गतैर्जन्मसंघैः स्वरूपोपलब्धिः
विदेहस्थितौ सर्व-काया-निरासः ॥ २०१॥

कदा ओळखीमाजि दूजे दिसेना ।
मनी मानसी द्वैत काही वसेना ॥
बहूतां दिसां आपली भेटि जाली ।
विदेहीपणे सर्व काया निवाली ॥ ॥

कदा = whenever
ओळखीमाजि = recognition
दूजे = somthing else
दिसेना = sees not
मनी = in the mind
मानसी = ”
द्वैत = duality
काही = whatever
वसेना = resides
बहूतां = many
दिसां = days
आपली = our
भेटि = meeting
जाली = occurred
विदेहीपणे = by means of transcending body consciousness
सर्व = all
काया = body
निवाली = calmed.

Recognising one's own self everywhere,
One cannot perceive anything else;
The duality of oneself and another
Is dispelled from the mind forever.
After many an aeon did we meet together,
Peace filled the body, ending the body's dream that was never .. 201..

मनो यत्सुगुह्यं त्वया तद्धि लब्धं
प्रकार्यस्त्वया रक्षणे तस्य यत्नः ।
दृढप्रत्ययार्थं सदा श्राव्यमेतन्

मनः साधुसंगाद्धि धन्यत्वमेषि ॥ २०२॥

मना गूज रे तूज हे प्राप्त झाले ।
परी अंतरी पाहिजे यत्न केले ॥
सदा श्रवणे पाविजे निश्चयासी ।
धरी सज्जनीं संगती धन्य होसी ॥ ॥

मना = oh, mind!
गूज = secret
रे = dear one!
तूज = to you
हे = this
प्राप्त = obtained
झाले = happened
परी = still
अंतरी = in the heart
पाहिजे = want
यत्न = effort
केले = made
सदा = always
श्रवणे = listening
पाविजे = reach
निश्चयासी = resolve
धरी = hold
सज्जनीं = in the wise
संगती = company
धन्य = blessed
होसी = become.

Oh my dear Mind! this secret you acquired
Only after the heart yearned and labored;
That beatitude seize with constant contemplation
And the company of the sages, for eternal redemption .. 202..

मनः सर्वसंगं परित्यज्य दूराद्
विधेयः सदा सादरं साधुसङ्गः ।
महादुःखभङ्गः सतां संगमेन
विना साधनं तेन सन्मार्गलाभः ॥ २०३॥

मना सर्वही संग सोडूनि द्यावा ।
अती आदरे सज्जनाचा धरावा ॥
जयाचेनि संगे महादुःख भंगे ।

जनीं साधनेवीण सन्मार्ग लागे ॥ ॥

मना = oh, mind!
सर्वही = all indeed
संग = attachment
सोडूनि = give up
द्यावा = give
अती = much
आदरे = respect
सज्जनाचा = of the wise
धरावा = keep
जयाचेनि = by which
संगे = company
महादुःख = great grief
भंगे = breaks
जनीं = among people
साधनेवीण = without penance
सन्मार्ग = way of truth
लागे = achieves.

Oh Mind! abandon all attachment,
Respectfuly follow the sages, masters of detachment;
In whose company, even the greatest grief dissolves,
And tread the path of truth, and no penance involves .. 203..

मना सर्व सङ्गापहः साधुसङ्गो
मनस्तत्क्षणं मोक्षदः संगमैषः ।
मनः साधकान् मोचयत्येष शीघ्रं
मनः सर्वथा द्वैतनाशक्षमोऽयम् ॥ २०४ ॥

मना संग हा सर्वसंगास तोडी ।
मना संग हा मोक्ष तात्काळ जोडी ॥
मना संग हा साधना शीघ्र सोडी ।
मना संग हा द्वैत निःशेष मोडी ॥ ॥

मना = oh, mind!
संग = attachment
हा = this
सर्वसंगास = all (undesirable) attachments
तोडी = removes
मना = oh, mind!
संग = attachment
हा = this
मोक्ष = liberation

तात्काळ = instantly
जोडी = joins
मना = oh, mind!
संग = attachment
हा = this
साधना = penance
शीघ्र = speedily
सोडी = abandon
मना = oh, mind!
संग = attachment
हा = this
द्वैत = duality
निःशेष = without a trace
मोडी = removes.

Oh Mind! Devout attachment to the sage
Removes the ties of bondage;
Oh Mind! instant freedom is the prize you win
And give up the penance to remove the sin.
To dispel the last trace of duality
Devotion to the sages has no parity .. 204..

मनोबोधमाकर्ण्य दोषाः प्रयान्ति
जडाः साधना-योग्यतां चोपयान्ति ।
ततो ज्ञानवैराग्यसामर्थ्यलाभो
विमुक्तिस्ततो दासवाक्यप्रतीत्या ॥ २०५॥

मनाची शते ऐकता दोष जाती ।
मतीमंद ते साधना योग्य होती ॥
चढे ज्ञान वैराग्य सामर्थ्य अंगी ।
म्हणे दास विश्वासता मुक्ति भोगी ॥ ॥

मनाची = of the mind
शते = hundreds(verses)
ऐकता = listening
दोष = flaws
जाती = go away
मतीमंद = dull-witted
ते = they
साधना = penance
योग्य = fit
होती = become
चढे = climbs(grows)
ज्ञान = wisdom

वैराग्य = dispassion
सामर्थ्य = power
अंगी = in one's self
म्हणे = says
दास = servant(Ramadasa)
विश्वासता = keeping faith
मुक्ति = liberation
भोगी = enjoys.

These two-hundred verses addressed to the mind,
Practised with faith, will cut the ties that bind.
Those without faith will penance seek,
Knowledge, dispassion, and will, shall adorn the meek;
Thus says this servant of Rama,
Faith will bring the freedom, the everlasting joy's peak .. 205..

॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥

manAche shloka : by Swami Samartha Ramadas (1608-1681 A.D.)
sanskrit translation : by anonymous ("dAsAnudAsa")
english translation : words and verses by Dr. Sunder Hattangadi sunderh at hotmail.com

(Comments: adapted from the book "Manobodhamrita", by P.H.Kulkarni based on the commentary by Shri Bhausaheb Maharaj, the enlightened Guru of Gurudev Ranade of Nimbal).

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com
Last updated December 18, 2016
http://sanskritdocuments.org